स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको संक्षिप्त विवरण

तथा

प्रगति प्रतिवेदन

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

रामशाहपथ, काठमाडौं

२०७९

विषयसुची

अध्याय १: परिचय १
१.१ पृष्ठभुमि १
१.२ समस्या तथा चुनौती २
१.३ कार्यक्षेत्र २
१.४ दीर्घकालीन सोँच ५
१.५ उद्देश्य ५
१.६ लक्ष्य ६
१.७ रणनीति ६
१.८ नीतिहरू ७
अध्याय २: संस्थागत व्यवस्था र कार्य विवरण ११
२.१ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको संगठनात्मक संरचना ११
२.२ दरवन्दी संरचना १२
२.३ स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय अन्तर्गतका महाशाखा तथा कार्य विवरण १२
२.४ स्वास्थ्य सेवा विभागको संगठनात्मक संरचना २०
२.५ स्वास्थ्य सेवा विभाग अन्तर्गतका महाशाखा तथा कार्य विवरण २१
२.६ आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा विभाग ४०
२.७ औषधि व्यवस्था विभाग ४५
२.८ कीटजन्य रोग अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र ४७
२.९ संघ अन्तर्गतका अस्पताल ४८
२.१० संघ अन्तर्गतका प्रतिष्ठानहरू ४८
२.११ परिषदहरू ४९
२.१२ अन्य स्वास्थ्य संस्थाहरू ४९
२.१३ वार्षिक रूपमा वजेट विनियोजन हुने अन्य स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू ४९
२.१० प्रदेश अन्तर्गत रहने स्वास्थ्य संस्थाहरू ४९
अध्याय ३: नीतिगत व्यवस्था ५०
३.१ स्वास्थ्य क्षेत्रका मुख्य ऐनहरू ५१

३.२ स्वास्थ्य क्षेत्रका मुख्य नियमावलीहरू..५६
३.३ नीति निर्देशिका, कार्यक्रमहरू र कार्ययोजनाहरू...५७
३.४ दिगो विकास लक्ष्य (स्वास्थ्य क्षेत्रका लक्ष्यहरु)...५७
३.५ पन्ध्रौं योजना (२०७६ ७७—२०८० ८१)...५९
अध्याय ४: कार्यक्रम, आयोजना तथा प्रगति..६६
४.१ यस आर्थिक वर्षमा भएका मूख्य प्रगतिहरू...६६
४.२ आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक वजेट वक्तव्यको कार्यान्वयन कार्ययोजनाको प्रगति७०
४.३ पन्धौं योजनामा समावेश स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूको लक्ष्य अनुसारको प्रगति......७९
४.४ दीगो विकास लक्ष्यमा समावेश स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूको लक्ष्य अनुसारको प्रगति...८१
अध्याय ५: संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सञ्चालन गरिने वार्षिक विकास कार्यक्रम...........८७
५.१ आ.व. २०७८/७९ को लागि स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र अन्तर्गतको बजेट सारांश...८७
५.२ आ.व. २०७८/७९ प्रदेशस्थित स्वास्थ्य कार्यक्रम तथा आयोजनाको लागि विनियोजित रकम...८७
५.३ आ.ब. २०७८/७९ को संघीय निकायहरूको कार्यक्रम/आयोजनागत बजेट र खर्चको बिवरण..८८

अध्याय १: परिचय

१.१ पृष्ठभुमि

नेपालको संविधानले आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई प्रत्येक नागरिकको मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ। देश संघीय शासन प्रणालीमा गइसकेकोले संघीय संरचनाको वस्तुगत धरातलमा आधारित रही गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवालाई सबै नागरिकको सर्वसुलभ पहुँचमा पुर्याउनु राज्यको दायित्व हो। संविधानबमोजिम राज्यका संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले सम्पादन गर्ने कार्यहरूको एकल तथा साझा अधिकार सूची, नेपाल सरकारका नीति तथा कार्यक्रमहरू, नेपालले विभिन्न समयमा गरेका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता अनुरूप कार्य गर्दै आएको छ। प्रथम पञ्चवर्षिय योजना (सन् १९५६-१९६२) बाट नेपाल केन्द्रिकृत योजना चरणमा प्रवेश गरेसँगै सन् १९५६ मा नेपालका राष्ट्रिय स्तरको औलो उन्मुलन कार्यक्रम सुरू भएको थियो। त्यसपछि सन् १९६२ मा ठेउला उन्मुलन कार्यक्रर र सन् १९६५ मा क्षयरोग कार्यक्रम, मातृ शिशु तथा परिवार नियोजन कार्यक्रम, र कुष्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम जस्ता राष्ट्रिय स्तरका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका थिए। यसरी छुट्टा छुट्टै चलिरहेका कार्यक्रमहरूलाई एकिकृत गर्ने काम सन् १९९३ मा सम्पन्न भएको थियो।

संस्थागत रूपमा वि.स. १९९० मा औपचारिक रुपमा स्वास्थ्य सेवा विभागको स्थापना भई स्वास्थ्य क्षेत्रमा नयाँ विषयहरुको प्रवेशलाई एकीकृत गरी संचालनका लागि वि.सं. २०११ सालमा स्वास्थ्य मन्त्रालयको स्थापना भए पश्चात विभिन्न संरचनागत सुधार गर्दै देशभरी स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई निरन्तरता दिइरहेको छ ।

नेपालको संविधानले स्वास्थ्यलाई मौलिक हकको रुपमा अङ्गिकार गर्दै प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ । स्वास्थ्य सेवामा सबैको समान पहुँचको व्यवस्था गर्ने, कसैलाई पनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट वञ्चित नगरिने, प्रत्येक व्यक्तिलाई आफ्नो स्वास्थ्य उपचारको सम्बन्धमा जानकारी पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ। साथै नागरीकलाइ

स्वस्थ बनाउन राज्यले स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बृद्धि गर्दै गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवामा समान पँहुच बढाउँदै सवैको स्वस्थ जीवन प्रत्याभुत गरी दिगो बिकास सुनिश्चित गर्नु पर्ने दायित्व रहेको छ । यसैगरी तीनै तहले सम्पादन गर्ने कार्यहरुको सूची, नेपाल सरकारका सान्दर्भिक बिद्यमान नीतिहरु, नेपालले विभिन्न समयमा गरेको अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूलाई कार्यान्वयन गर्न विभिन्न ऐन तथा नीतिगत व्यवस्था र सो अनुरूप कार्यक्रमहरुलाई सञ्चालन गर्दै आएको छ।

१.२ समस्या तथा चुनौती

जन-अपेक्षाअनुरूप गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच नहुनु, सेवामुलक, जनस्वास्थ्य प्रति उत्तरदायी तथा सीपमिश्रित दक्ष जनशक्ति आवश्यकताअनुसार उत्पादन हुन नसक्नु, उत्पादित स्वास्थ्य जनशक्ति र आधुनिक औजार उपकरण तथा प्रविधिको बीचमा सामञ्जस्यता हुन नसक्नु, सर्ने तथा नसर्ने रोगहरू, कुपोषण, दुर्घटना तथा विपद्जन्य स्वास्थ्य समस्या विद्यमान रहनु, विश्वव्यापीकरणसँगै खानपान तथा जीवनशैलीमा आएको परिवर्तनले नसर्ने रोगहरूको भार तथा मानसिक स्वास्थ्य समस्याहरू बढ्दै जानु, संक्रामक रोगहरूको महामारीको दर बढ्दै जानु आदि प्रमुख स्वास्थ्य समस्याका रूपमा देखा परेका छन्। त्यसैगरी गरिबी, अशिक्षा, समाजिक कुरीति जस्ता समाजिक समस्या तथा भौगोलिक विकटता, अव्यवस्थित शहरीकरण, बसोबास, बसाईसराई र आप्रवासन आदिले गर्दा जनसंख्या र विकासबीच सन्तुलन हुन नसक्नु र जनसांख्यिक लाभको रूपमा रहेको उत्पादनशील जनशक्तिलाई समग्र विकासमा पहिचान गर्न नसक्नु जनसंख्या तथा बसाईसराई सम्बन्धि प्रमुख समस्याको रूपमा रहँदै आएको छ।

१.३ कार्यक्षेत्र

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू निम्न बमोजिम रहेका छनः

१. स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड,

२. राष्ट्रियस्तरमा प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक र निवारणात्मक सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड,
३. स्वास्थ्य सम्बन्धी प्राज्ञिक, व्यवसायिक र पेसागत संघ, संस्था सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड,
४. राष्ट्रिय तथा केन्द्रीय अस्पताल, स्वास्थ्य प्रतिष्ठानहरूको स्थापना, सञ्चालन र नियमन,
५. नर्सिङ होम लगायतका स्वास्थ्य संस्था स्थापना तथा सञ्चालनसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
६. अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाको प्रत्यायन,
७. बिशिष्ट सेवा प्रदायक अस्पताल सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
८. औषधि, स्वास्थ्य सामाग्री तथा स्वास्थ्य प्रविधिको उत्पादन र विकास, सञ्चय, विक्री वितरण, अन्तिम विसर्जन सम्बन्धी गुणस्तर मापदण्ड र नियमन,
९. आयुर्वेदिक यूनानी, आम्ची, होमियोप्याथिक, प्राकृतिक चिकित्सा लगायतका परम्परागत स्वास्थ्य उपचार सेवा सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड,
१०. सर्ने र नसर्ने रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड,
११. अन्तर्राष्ट्रिय स्वास्थ्य नियमन,
१२. स्वास्थ्य बीमा तथा सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा,
१३. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या क्षेत्रको मानवश्रोत विकास र व्यवस्थापन,
१४. स्वास्थ्य सेवा तथा वस्तुको शुल्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
१५. औषधि निगरानी र नियमन,
१६. औषधि खरिद तथा आपूर्ति सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन,
१७. अति आवश्यक स्वास्थ्य सामाग्री (खोप र परिवार नियोजन साधन) आपूर्ति र व्यवस्थापन,
१८. स्वास्थ्य विज्ञान सम्बन्धी अध्ययन र अनुसन्धान सम्बन्धी मापदण्ड,
१९. जडीबुटी, जान्तव र खनिज (हर्वल, एनिमल र मिनरल) को औषधीय अनुसन्धान,

२०. स्वास्थ्य सूचना प्रणाली व्यवस्थापन र स्वास्थ्य लेखा पद्धति,
२१. राष्ट्रिय एवं अन्तराष्ट्रिय चासोका जनस्वास्थ्य समस्याको निगरानी,
२२. आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र क्षेत्रको मापदण्ड,
२३. विभिन्न तहमा आवश्यक पर्ने स्वास्थ्य सेवा राष्ट्रिय प्रोटोकल,
२४. राष्ट्रियरिफरेन्स प्रयोगशाला र परीक्षण केन्द्रको स्थापना, सञ्चालन र नियमन,
२५. स्वास्थ्य पर्यटन प्रबर्द्धन सम्बन्धी समन्वय,
२६. जनस्वास्थ्यसम्बन्धी आपतकालीन अवस्था, स्वास्थ्य क्षेत्रमा विपद र महामारी व्यवस्थापन,
२७. आपतकालीन अवस्थाका लागि औषधी तथा औषधीजन्य सामाग्रीको मौज्दात (बफरस्टक) व्यवस्थापन,
२८. आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह तथा रिफरल पद्धतिको विकास,
२९. जनसंख्या, बसाइसराइ, परिवार नियोजन, मातृशिशु कल्याण, प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रियनीति, कानून, मापदण्ड,
३०. राष्ट्रियस्तरमा जनसंख्या सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान एवं प्रक्षेपण सूचना प्रणाली,
३१. बसाइसराइ सर्वेक्षण तथा स्थिति बिश्लेषण,
३२. स्वास्थ्यजन्य सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी नीति र मापदण्ड,
३३. मन्त्रालय सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय संघसंस्थासंग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय,
३४. मन्त्रालय सम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान, प्राधिकरण, समिति, प्रतिष्ठान, कम्पनी आदिको सञ्चालन र नियमन,
३५. मन्त्रालयको विषय क्षेत्रसंग सम्बन्धित सेवा, समूह र उपसमूह सञ्चालन ।

१.४ दीर्घकालीन सोँच

पन्धौं योजना २०७६/७७ - २०८०/८१ ले उत्पादनशील, जिम्मेवार र सुखी नागरिकको दीर्घकालीन सोँच राखेको छ भने सबै तहमा सबल स्वास्थ्य प्रणालीको विकास र विस्तार गर्दै जनस्तरमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य राखेको छ। उत्पादनशिल जनसांख्यिक स्रोतको परिचालन तथा जनसंख्या र बसाँइसराईको उचित व्यवस्थापन मार्फत सबै ठाउँमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको समान पहुँच सुनिश्चित गर्न सकिन्छ।

१.५ उद्देश्य

साधन र स्रोतको अधिकतम एवं प्रभावकारी प्रयोग गरी सहकार्य र साझेदारी मार्फत नागरिकको स्वास्थ्य सम्बन्धी मौलिक अधिकार सुनिश्चित गर्ने स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको वृहत्तर उद्देश्य रहेको छ।

- संविधान प्रदत्त स्वास्थ्य सम्बन्धी हक सबै नागरिकले उपभोग गर्न पाउने अवसर सिर्जना गर्ने
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सबै किसिमका स्वास्थ्य सेवाहरूको सन्तुलित विकास, विस्तार र सुधार गर्ने
- सर्वसुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको लागि सरकारको उत्तरदायित्व र प्रभावकारी नियमन अभिवृद्धि गर्दै गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच सुनिश्चित गर्ने साथै नाफामूलक स्वास्थ्य क्षेत्रलाई सेवामूलक क्षेत्रको रूपमा क्रमशः रूपान्तरण गर्ने
- बहुक्षेत्रीय समन्वय, साझेदारी, सहकार्य तथा सामुदायिक सहभागिता सहित स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको पहुँच तथा उपभोग बढाई सेवा प्रदायक र सेवाग्राहीलाई थप जिम्मेवार बनाउँदै स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्द्धन गर्ने
- अति सीमान्तकृत वर्गलाई समेट्दै सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा पद्धतिलाई सुदृढ गर्ने

- बसाइँसराई तथा शहरीकरणको व्यवस्थापन र जनसाँख्यिक लाभांशको सदुपयोग गर्ने
- जनसंख्या सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धानलाई संस्थागत गर्ने

१.६ लक्ष्य

संघीय संरचना अनुरूप सबै वर्ग र क्षेत्रका नागरिकको लागि सामाजिक न्याय र सुशासनमा आधारित स्वास्थ्य प्रणालीको विकास र विस्तार गर्दै गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र उपभोग सुनिश्चित गर्ने

१.७ रणनीति

- प्रतिकारात्मक, प्रबर्द्धनात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रशामक (Palliative Care) लगायतका आधारभूतदेखि विशिष्टिकृत र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गर्ने
- आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा तथा अन्य चिकित्सा पद्धतिको योजनाबद्ध विकास र विस्तार गर्ने
- जीवनपथको अवधारणा (Life Cycle Approach) अनुरूप सबै उमेर समूहका नागरिकको स्वास्थ्य आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने गरी मातृशिशु, बालबालिका र किशोर किशोरीको सर्वाङ्गीण विकास र परिवार व्यवस्थापन सेवालाई थप सुधार तथा विस्तार गर्ने
- जनसंख्याको वितरण, भौगोलिक अवस्थिति एवं आवश्यकताको आधारमा संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा अस्पताल र स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा सीप-मिश्रित सामाजिक उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास तथा विस्तार गर्ने
- स्वास्थ्यमा राष्ट्रिय लगानी वृद्धि गर्दै दिगो स्वास्थ्य वित्तीय प्रणालीको विकास गर्ने

- स्वास्थ्य सेवामा सरकारको नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्दै सरकारी, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबीच सहकार्य तथा साझेदारीलाई व्यवस्थापन तथा नियमन गर्ने
- नयाँ प्रविधिजन्य स्वास्थ्य सामाग्रीहरूको साथै औषधी तथा औषधीजन्य सामाग्रीको उत्पादन, आयात, भण्डारण, वितरण तथा प्रयोगको नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने
- सर्ने तथा नसर्ने रोग नियन्त्रण रोग नियन्त्रण तथा जनसंख्या विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक स्वास्थ्य प्रणाली सहितको एकीकृत उपाय अवलम्वन गर्ने
- स्वास्थ्य सूचना प्रणालीलाई थप व्यवस्थित, एकीकृत र प्रविधिमैत्री बनाउँदै सबै तहको स्वास्थ्य सुचनाको मागलाई यथोचित सम्बोधन गरी अनुगमन, मूल्याङ्कन, समिक्षा, नीति निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा तथ्याङ्कको प्रयोग बढाउने
- नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्को कार्यक्षेत्रलाई समयानुकुल परिमार्जन गर्दै प्रदेशस्तरमा विकास र विस्तार गर्ने
- आप्रवास प्रक्रियाबाट जनस्वास्थ्यमा हुनसक्ने जोखिमलाई न्युनीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने
- बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाको समन्वय र साझेदारी मार्फत प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने
- बहुक्षेत्रीय समन्वय मार्फत सबै नीतिमा स्वास्थ्यलाई समावेश गर्ने

१.८ नीतिहरू

१. सबै तहका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट तोकिएबमोजिम निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गरिनेछ

२. स्वास्थ्य बिमा मार्फत विशेषज्ञ सेवाको सुलभ पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ

३. सबै नागरिकलाई आधारभूत आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ

४. स्वास्थ्य प्रणालीलाई संघीय संरचना अनुरूप संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा पुनर्संरचना, सुधार एवं विकास तथा विस्तार गरिनेछ

५. स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँच (Universal Health Coverage) को अवधारणा अनुरूप प्रवर्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रशामक सेवालाई एकीकृत रूपमा विकास तथा विस्तार गरिनेछ ।

६. स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारी, निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रबीचको सहकार्य, साझेदारीलाई प्रबर्द्धन, व्यवस्थापन तथा नियमन गर्नुका साथै स्वास्थ्य शिक्षा, सेवा र अनुसन्धानका क्षेत्रमा निजी, आन्तरिक तथा बाह्य लगानीलाई प्रोत्साहन एवं संरक्षण गरिनेछ

७. आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा, योग तथा होमियोप्याथिक लगायतका चिकित्सा प्रणालीलाई एकीकृत रूपमा विकास र विस्तार गरिनेछ

८. स्वास्थ्य सेवालाई सर्वसुलभ, प्रभावकारी तथा गुणस्तरीय बनाउन जनसंख्या, भूगोल र संघीय संरचना अनुरूप सीप मिश्रित दक्ष स्वास्थ्य जनशक्तिको विकास तथा विस्तार गर्दै स्वास्थ्य सेवालाई व्यवस्थित गरिनेछ

९. सेवाप्रदायक व्यक्ति तथा संस्थाबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी, जवाफदेही र गुणस्तरीय बनाउन स्वास्थ्य व्यवसायी परिषद्‌हरूको संरचनाको विकास, विस्तार तथा सुधार गरिनेछ

१०. गुणस्तरीय औषधी तथा प्रविधिजन्य स्वास्थ्य सामग्रीको आन्तरिक उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्दै, कुशल उत्पादन, आपूर्ति, भण्डारण, वितरणलाई नियमन तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन मार्फत पहुँच एवं समुचित प्रयोग सुनिश्चित गरिनेछ ।

११. सरुवा रोग, किटजन्य रोग, पशुपन्छीजन्य रोग, जलवायु परिवर्तन र अन्य रोग तथा महामारी नियन्त्रण लगायत विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको एकीकृत उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

१२. नसर्ने रोगहरूको रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि व्यक्ति, परिवार, समाज तथा सम्बन्धित निकायलाई जिम्मेवार बनाउँदै एकीकृत स्वास्थ्य प्रणालीको विकास तथा विस्तार गरिनेछ ।

१३. पोषणको अवस्थालाई सुधार गर्न, मिसावटयुक्त तथा हानिकारक खानालाई निरुत्साहित गर्दै गुणस्तरीय एवं स्वास्थ्यवर्द्धक खाद्य पदार्थको प्रवर्धन, उत्पादन, प्रयोग र पहुँचलाई विस्तार गरिनेछ ।

१४. स्वास्थ्य अनुसन्धानलाई अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप गुणस्तरीय बनाउँदै अनुसन्धानबाट प्राप्त प्रमाण र तथ्यहरूलाई नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा स्वास्थ्य पद्धतिको विकासमा प्रभावकारी उपयोग गरिनेछ ।

१५. स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणालीलाई आधुनिकीकरण, गुणस्तरीय तथा प्रविधिमैत्री बनाई एकीकृत स्वास्थ्य सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ ।

१६. स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचनाको हक तथा सेवाग्राहीले उपचार सम्बन्धी जानकारी पाउने हकको प्रत्याभूति गरिनेछ ।

१७. मानसिक स्वास्थ्य, मुख, आँखा, नाक कान घाँटी स्वास्थ्य सेवा लगायतका उपचार सेवालाई विकास र विस्तार गरिनेछ

१८. अस्पताल लगायत सबै प्रकारका स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाको गुणस्तर सुनिश्चित गरिनेछ

१९. स्वास्थ्य क्षेत्रमा नीतिगत, संगठनात्मक तथा व्यवस्थापकीय संरचनामा समयानुकूल परिमार्जन तथा सुधार गर्दै सुशासन कायम गरिनेछ

२०. जीवनपथको अवधारणा अनुरूप सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, किशोरकिशोरी, प्रजनन् स्वास्थ्य, प्रौढ तथा जेष्ठ नागरिक लगायतका सेवाको विकास तथा विस्तार गरिनेछ

२१. स्वास्थ्य क्षेत्रको दिगो विकासका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत तथा विशेष कोषको व्यवस्था गरिनेछ

२२. बढ्दो सहरीकरण, आन्तरिक तथा बाह्य बसाइ-सराइजस्ता विषयहरूको समयानुकूल व्यवस्थापन गर्दै यसबाट हुने जनस्वास्थ्य सम्बन्धी समस्याहरूलाई समाधान गरिनेछ

२३. जनसांख्यिक तथ्यांक व्यवस्थापन, अनुसन्धान तथा विश्लेषण गरी निर्णय प्रक्रिया तथा कार्यक्रम तर्जुमासँग आबद्ध गरिनेछ

२४. प्रतिजैविक प्रतिरोधलाई न्यूनीकरण गर्दै संक्रामक रोग नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनका लागि एकद्वार स्वास्थ्य पद्धतिको विकास तथा विस्तार गरिनुका साथै वायु प्रदूषण, ध्वनि प्रदूषण, जल प्रदूषण लगायतका वातावरणीय प्रदूषणका साथै खाद्यान्न प्रदूषणलाई वैज्ञानिक ढंगले नियमन तथा नियन्त्रण गरिनेछ

२५. आप्रवासन प्रक्रियाबाट जनस्वास्थ्यमा उत्पन्न हुन सक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न तथा विदेशमा रहेका नेपाली नागरिकहरूको स्वास्थ्य सुरक्षाका लागि समुचित व्यवस्थापन गरिनेछ

अध्याय २: संस्थागत व्यवस्था र कार्य विवरण

२.१ स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको संगठनात्मक संरचना

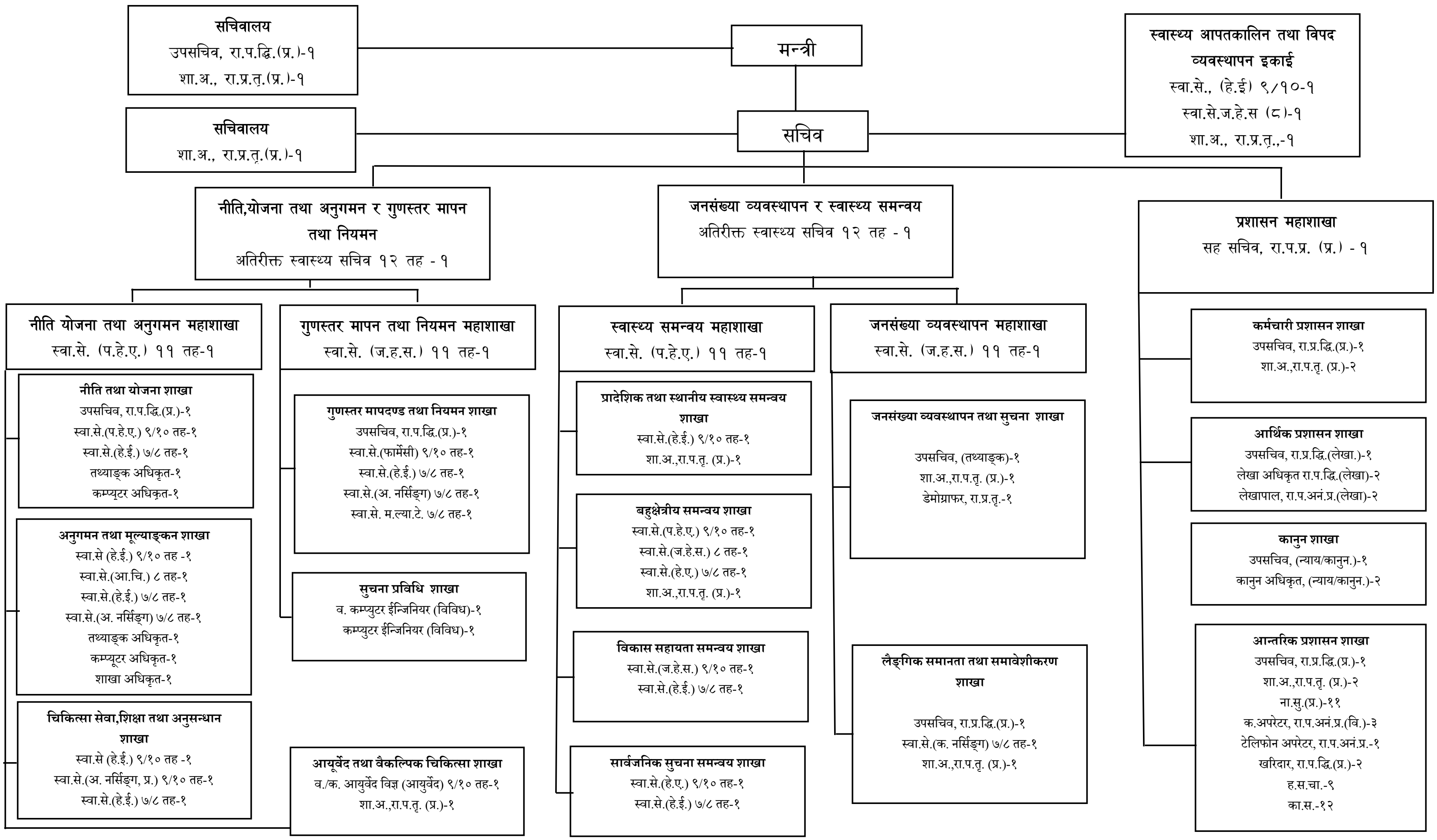

२.२ दरवन्दी संरचना

स्वास्थ्य जनशक्तिको तह अनुसार विद्यमान दरवन्दीको अवस्थाः

तह	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	जम्मा
४/५/६	२९९	७७६	१८५०९	१९५८४
५/६/७	१११४	१४७१	६५४०	९१२५
८	३६३	३७७	२५४	९९४
७/८	२२६	३१९	११	५५६
९/१०	४७०	५४४	३३	१०४७
११	१७५	१०६	०	२८१
१२ तह	३	०	०	३
विशिष्ट श्रेणी	२	०	०	२
जम्मा	२६५२	३५९३	२५३४७	३१५९२

*श्रोतः

२.३ स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय अन्तर्गतका महाशाखा तथा कार्य विवरण

क. नीति, योजना तथा अनुगमन महाशाखा

नीति तथा योजना शाखा

- स्वास्थ्य सम्बन्धी संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीयतहका अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन नीति, रणनीति, योजना, निर्देशका, मार्गदर्शन, प्रोटोकाल तर्जुमा गर्ने
- नीति कार्यान्वयन, नीतिको मूल्याङ्कन र नीति विश्लेषण गर्ने
- असङ्क्रमणीय रोग निदान तथा उपचारका लागि स्थापना भएका विभिनन स्वास्थ्य संस्थाबीच समन्वय कायम गरी उपयुक्त नीति तयार गर्ने
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी नीति तथा अनुगमन मूल्याङ्कन खाका तर्जुमा गर्ने
- आवधिक तथा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनको मार्गनिर्देशन तयार गर्ने
- स्वास्थ्य सुधार नीतिहरुको विकास गर्ने
- मन्त्रालय अन्तर्गतका प्रतिष्ठान, परिषद्, समिति परिचालन सम्बन्धमा आवश्यक नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्र मानव संसाधन सम्बन्धी दीर्घकालीन, मध्यकालीन तथा अल्पकालीन नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने
- मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका कार्यालयहरुको साधारण तथा विकास बजेट तर्जुमा गर्ने, गराउने
- मन्त्रालय र अन्तर्गका निकायहरुको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा, भवन, फर्निचर, मेशिनरी औजार , उपकरण , सञ्चार साधन सवारी साधन लगायतका भौतिक साधनहरुको योजना तथा आपूर्ति व्यवस्थापन नीति तर्जुमा गर्ने

- जडिबूटी संरक्षण, सबर्धन, प्रवधन र गुणस्तरीय आयुर्वेद औषधी उत्पादन र निकायका लागि नीति तर्जुमा गर्ने
- आयुर्वेद विभाग र सो अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरुको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा, भवन, फर्निचर, मेशिनरी औजार, उपकरण, सञ्चार साधन सवारी साधन लगायतका भौतिक साधनहरुको योजना तथा आपूर्ति व्यवस्थापन नीति तयार गर्ने
- जनसङ्ख्या सम्बन्धी निति, योजनार र कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने
- बसाइँसराइ सम्बन्धी नीति, योजना र कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्र सुधारका लागि वैकल्पिक वित्तीय व्यवस्थापन गर्ने
- आर्थिक अध्ययन, अनुसन्धान, नीतिगत तथा कार्यगत अध्ययन गर्ने
- स्वास्थ्य कार्यक्रमहरुको आर्थिक मूल्यांकन, लागत प्रभावी (cost-effectiveness), लागत लाभ विश्लेषण (Cost Benefit Analysis) र लागत उपयोगिता (Cost Utilization Analysis) विश्लेषण गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा प्राप्त हुने वैदेशिक सहायताको उपयोग क्षमताको अध्ययन गर्ने
- वैदेशिक सहायताबाट सञ्चालित तथा कायक्रमको विश्लेषण र स्वीकृत गर्ने
- हेल्थ फाइनान्सिङ तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य लेखा सम्बन्धी नीति रणनीति तयार गरि लागु गर्ने

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन शाखा

- स्वास्थ्य कार्यक्रमहरु सञ्चालन पश्चात जनतामा परेको प्रभाव मूल्याङकनको लेखाजोखा गर्ने
- मन्त्रालय र अन्तर्गत सरकारी, गैरसरकारी, अर्धसरकारी तथा समितिहरुबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरुको अनुगमन सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- अनुगमन तथा मूल्याङकन सम्बन्धी नीति तथा अनुगमन मूल्याङकन खाका तर्जुमा गर्ने र लागु गर्ने
- कार्यक्रमहरुको तुलनात्मक विश्लेषण गरी मितव्ययिता, कार्यदक्षता तथा प्रभावकारिता ल्याउनका लगि आयोजनालाई पृष्ठपोषण दिने
- स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरु तथा प्रगतिहरुको विश्लेषण गर्ने
- विभिन्न दातृ निकाय बीच कार्यक्रम योजना, बजेट तर्जुमा, समीक्षा र मूल्याङ्कन गर्ने कार्यमा समन्वय गर्ने
- स्वास्थ्य सूचकहरुको विकास र समीक्षामा सहयोग गर्ने
- आधारभुत स्वास्थ्य सेवाको बोरेमा अध्ययन र अनुसन्धान गर्ने
- स्वास्थ्य सम्बन्धि आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने
- नयाँ स्वास्थ्य कार्यक्रमहरुको पाइलट टेष्ट र कार्यगत अनुसन्धान गर्ने गराउने
- प्रदेशस्तर तहबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरुको मासिक, चौमासिक र वार्षिक समिक्षा गर्न सहजिकरण गर्ने

चिकित्सा सेवा, शिक्षा तथा अनुसन्धान शाखा

- स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, शिक्षण संस्था तथा अस्पताल एवम् विशिष्टिकृत अस्पताल लगायत प्राविधिक शिक्षालयहरुसंग समन्वय र सहकार्य गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्र अन्तरगतका विभिन्न विधाहरुमा हुने अध्ययन र अनुसन्धानको लागि समन्वय गर्ने
- मेडिकोलिगल सम्बन्धि नीति, नियम, पूर्वाधार तथा कार्यक्रमहरु तयार गरि लागु गर्ने
- सरकारी अस्पताल, निजी स्वास्थ्य संस्था, मेडिकल कलेज, प्रयोगशाला सेवा, रेडियोलोजी र ईमेजिङ सेवा सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीतिगत विषयमा समन्वय गर्ने

आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा शाखा

- जडिबुटि संरक्षण, सवंर्धन, प्रवधन र गुणस्तरीय आयुर्वेद औषधी उत्पादन र नियमनका लागि नीति तर्जुमाका लागि सम्बन्धित निकायहरुसंग समन्वय गर्ने
- आयूर्वेद विभाग र सो अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमहरुको योजना तर्जुमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- आयूर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा सेवा प्रवाह गर्ने संस्थाहरुको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने

ख. गुणस्तर मापदण्ड तथा नियमन महाशाखा

गुणस्तर, मापदण्ड तथा नियमन शाखा

- सरकारी अस्पताल, निजी नर्सिङ होम र अस्पताल लगायतका स्वास्थ्य सस्थाहरू, मेडिकल कलेज, वैकल्पिक चिकित्सा, आयुर्वेद, प्रयोगशाला, रेडीयोलोजी तथा ईमेजीङ सेवा लगायतका सेवाहरूको मापदण्ड निर्धारण तथा कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदत सेवाको गुणस्तर मापन र पृष्ठपोषण गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारिता अध्ययन तथा मूल्याङ्कन गर्ने
- औषधि व्यवस्था सम्बन्धी नीति तथा गुणस्तर निर्धारण गर्ने
- सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट प्रवाहित स्वास्थ्य सम्बन्धी सेवाहरूको गुणस्तर निर्धारण, गुणस्तर नियमन
- मापन मापदण्ड निर्धारण गरी सो को कार्यान्वयन भए नभएको लेखाजोखा गर्ने
- स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन तथा स्तरोन्नती मापदण्ड सम्बन्धी निर्देशिका
- औषधि व्यवस्था विभाग र अन्तर्गतको नीतिगत विषय, आयुर्वेद औषधालय, चिकित्सा सम्बन्धी मापदण्ड तयार पार्ने
- स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदत सेवाको गुणस्तर मापनगर्ने
- आयुर्वेद औषधालय, चिकित्सा सम्बन्धी मापदण्ड तयार गर्ने
- सरकारी तथा निजी संस्थाहरुबाट संचालित आयुर्वेद तथा वैकल्पिक स्वास्थय संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाको प्रभावकारीताको अनुगमन तथा निरिक्षण तथा आवश्यक मागदर्शन
- अस्पताल सेवा सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड निर्धारण तथा कार्यान्वयनको व्यवस्था गर्ने

- मन्त्रालय र अन्तर्गतका अस्पताल लगायतका निकायमा प्रयोगमा आउने भौतिक सामाग्रीहरूको मापदण्ड निर्धारण तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- मन्त्रालय र अन्तर्गत सरकारी, गैरसरकारी, अर्धसरकारी तथा समितिहरूबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरूको सामयिक निरीक्षण गर्ने
- अस्पतालको मेशिनरी औजार तथा भौतिक व्यवस्था सम्बन्धमा आवश्यक मापदण्ड निर्धारणर नियमन गर्ने
- अन्तराष्ट्रिय स्वास्थ्य नियमन (International Health Regulation) सम्बन्धी कार्य गर्ने

सुचना प्रविधि शाखा

- स्वास्थ्य क्षेत्रमा नँया एवम् प्रभावकारी सूचना प्रणाली प्रविधि अनुसन्धान गरि स्थापित गर्ने
- टेलि मेडिसिनलाई दुर्गम क्षेत्रहरुमा स्थापित र सुदृड गर्दै जाने
- ई हेल्थ, एम हेल्थ जस्ता प्रविधिहरु स्थापीत गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा विधुतिय सु-शासन पद्दती स्थापित गर्ने
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका सम्पूर्ण संस्थाहरूको स्वामित्वमा रहेको भौतिक सम्पत्तिको एकीकृत केन्द्रीय अभिलेख तयार गर्ने

ग. स्वास्थ्य समन्वय महाशाखा

प्रादेशिक तथा स्थानीय स्वास्थ्य समन्वय शाखा

- कार्य बिस्तृतीकरण बमोजिम प्रदेश तथा स्थानीय तहमा स्वास्थ्यका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न आवश्यक समन्वय सहजिकरण तथा प्रावीधिक सहयोग उपलब्ध गराउने
- प्रदेश तथा स्थानीय तहको स्वास्थ्यको सम्पर्क इकाइको रुपमा कार्य गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत मानव संसाधनको अभिलेख राख्ने
- मानव संसाधनको आवश्यकताको प्रक्षेपण र मानव संसाधनको विकास सम्बन्धी नीति तथा योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्य गर्ने
- स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा संलग्न सबै निकायहरूको मानव संसाधन सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्र मानव संसाधन सम्बन्धी सूचनाको सङ्कलन, प्रशोधन, विश्लेषण, वितरण, संरक्षण, अद्यावधिक, उपयोग तथा प्रकाशन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- स्वास्थ्य मानवश्रोतको स्तर निर्धारण, जनशक्ति परिचालन, सेवा शर्त सुविधा सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन अनुसन्धान तथा विश्लेषण गर्ने
- स्वास्थ्य मानवश्रोत सम्बन्धी तालिम, उत्प्रेरणा तथा वृत्ति विकास सम्बन्धी योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्य गर्ने
- विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्वास्थ्य मानवश्रोतको सेवा प्रभावको निरीक्षण अनुगमन गरी आवश्यक मार्गनिर्देशन सम्बन्धी कार्य गर्ने

- हर्डिस सूचना प्रणालीलाई सुदृढीकरण गर्ने
- स्वास्थ्य मानव श्रोतको लागि तालिम आवश्यकता पहिचान गर्ने

बहुक्षेत्रीय समन्वय शाखा

बहुपक्षीय सरोकार राख्ने निम्न लिखित बिषयबस्तुका सम्बन्धमा सरोकारवाला निकायहरुसंग समन्वय गरी आवश्यक कार्य सम्पादन गर्ने ।

- पोषण
- कृषि क्षेत्र
- लाईभस्टक क्षेत्र
- महिला तथा वालबालीका क्षेत्र
- वातावरणीय स्वास्थ्य, खानेपानी, सरसफाई एवं खाद्द पदार्थ
- प्रदुषण तथा बिषादी नियन्त्रण एवं औधोगिक, पेशागत तथा आप्रवासीको स्वास्थ्य
- सडक दुर्घटना
- विध्यालय स्वास्थ्य
- आपतकालीन अवस्थाको ब्यवस्थापन तथा सञ्चालन
- सुक्ष्मजिव निरोधक प्रतिरोध रोकथाम
- श्रम तथा वैदेशिक रोजगारको लागि जानेहरुको स्वास्थ्य
- स्वास्थ्य पर्यटन आदि
- स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्य गर्ने बिभिन्न राष्ट्रियस्तरका गैर सरकारी संघ संस्थाहरु संग समन्वय कायम गर्ने

विकास, सहायता समन्वय शाखा

- अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने
- वैदेशिक श्रोतको प्रभावकारी परिचालन र उपयोग गर्ने
- अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरू परिचालन तथा समन्वय गर्ने
- वैदेशिक छात्रवृत्ति, तालिम, अध्ययन भ्रमणमा मनोनयन गर्ने
- नेपाल सरकार र विदेशी संस्थाबीच भएको सम्झौता बमोजिम कर, भंसार छुट लगायतका अन्य विषय सम्बन्धी कार्य गर्ने

सार्वजनिक सुचना समन्वय शाखा

- संचार व्यबस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- गुनासो व्यबस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट सुचनाहरु संकलन तथा व्यबस्थापन गर्ने
- मन्त्रालयका आधीकारीक धारणाहरुको सार्वजनीकिकरण सम्बन्धी कार्य गर्ने
- मन्त्रालयका काम कारवाहीहरुको पारदर्शीता लगायत सम्बन्धित अन्य कार्यहरु गर्ने

घ. जनसंख्या व्यवस्थापन महाशाखा

जनसंख्या ब्यवस्थापन तथा सुचना शाखा

- जनसङ्ख्या तथा बसाइँसराइ सम्बन्धी नीति, ऐन, नियम, योजना र कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्ने
- जनसङ्ख्या नीति, निर्माण, निर्देशिका तर्जुमा र समन्वय गर्ने
- जनसङ्ख्या विषयका अध्ययन तथा अनुसन्धान, सर्भेक्षण एवं विश्लेषण गर्ने
- जनसङ्ख्या सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सभा सम्मेलनबाट पारित प्रस्ताव तथा कार्ययोजनाहरू कार्यान्वयन र समन्वय गर्ने
- जनसङ्ख्या व्यवस्थापन सूचना प्रणाली विकास रसमन्वय गर्ने
- बसाइँसराइ सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन गर्ने
- प्रजनन, मृत्यु, विवाह र बसाइँसराइ (आन्तरिक/बाह्य) जस्ता जनसंख्याका विविध पक्षहरूमा दीर्घकालीन, आवधिक वा वार्षिक कार्यक्रमहरू तर्जुमा कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने
- जनसङ्ख्याको वृद्धिदर, प्रजनन, मृत्युदर आदि जनसाङख्यिक सूचनाहरू, पाठ्यपुस्तक तथा सूचना सामाग्रीहरूको व्यवस्थापन गरी नीति तथा कायक्रम निर्धारण गर्ने र आवश्यकता अनुसार अनुमान एवं प्रक्षेपण लगायतका अन्य विषयका कार्य गर्ने

लैगिंक समता तथा सामाजिक समावेशिकरण शाखा

- स्वास्थ्य क्षेत्रका लागि बिभिन्न तहमा निमार्ण गरिने नीति तथा कार्यक्रमहरुलाई जेसी संवेदनशिल बनाउन आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा जेसीलाई संस्थागत गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रका वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटलाई जेसी उत्तरदायी बनाउन मन्त्रालय तथा विभागमा आवश्यक सहजीकरण /सहयोग गर्ने
- जेसी सम्वद्ध कार्यक्रमहरुको तर्जुमा तथा कार्यन्वयन, समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने लगायतका अन्य विषयका कार्य गर्ने

ङ. कर्मचारी प्रशासन महाशाखा

कर्मचारी प्रशासन शाखा

- आवश्यक जनशक्तिको दरवन्दी सिर्जना, नियुक्ति, सरुवा, पदस्थापना तथा बढुवा सम्बन्धी कार्य गर्न
- मन्त्रालय अन्तर्गत कर्मचारीको श्रेणी र तहगत दरवन्दी विवरण तथा कर्मचारी अभिलेख राख्ने
- मन्त्रालय अन्तर्गतका कर्मचारीहरूको कार्यविवरण, कार्यसम्पादन, तालिम, विदा तथा अवकाश तथा विभागीय कारवाही गर्ने
- मन्त्रालय र अन्तर्गतको सङ्गठनात्मक संरचना प्रशासन सुधारका कार्यहरू गर्ने
- कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन सम्बन्धी मूल्याङकनको अभिलेख तथा व्यवस्थापन गर्ने
- स्वास्थ्य सेवाका विभिन्न पदको बढुवाको लागि सचिवालय सम्बन्धी कार्य गर्ने
- स्तरवृद्धि सम्बन्धी कार्य गर्ने

- मानव संसाधन सूचना केन्द्रमा प्रविष्ट भएका पत्रको व्यक्तिगत फाइलमा अद्यावधिक गर्ने
- लामो अवधिका विदा तथा कारवाहीहरूको अभिलेख राख्ने
- अधिकृतस्तरका कर्मचारीहरूको व्यक्तिगत फाइल अद्यावधिक गर्ने
- मन्त्रालय अन्तर्गत सामान्य प्रशासन समूहका कर्मचारीहरूको सुपरीवेक्षण, अभिलेख, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने

आर्थिक प्रशासन शाखा

- आर्थिक योजना तथा सघींय आर्थिक प्रशासन नीति अनुसार कार्य गर्ने
- मन्त्रालय र अन्तर्गतको वित्तिय नीति तर्जुमा, बजेट, मन्त्रालयको केन्द्रीयस्तरको लेखा अन्तर्गत वार्षिक विनियोजन बाँडफाँड सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने, गराउने
- मन्त्रालय र अन्तर्गतको लागि विनियोजित बजेटको निकासा, खर्च, लेखाङ्कन तथा प्रतिवेदन र लेखापरीक्षण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने, गराउने
- तर्जुमा, बजेट कार्यान्वयन, लेखापरीक्षण तथा बेरुजु फछ्र्योट, आर्थिक अनुशासन पालना सम्बन्धी कार्य गर्ने
- मन्त्रालयको आन्तरिक बजेट सञ्चालन गर्ने
- केन्द्रीय लेखा, लेखाप्रणाली तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली व्यवस्थापन गर्ने
- मन्त्रालय अन्तर्गतका छुटै ऐन र नियम अन्तर्गत स्थापना भएका प्रतिष्ठान, परिषद्, समितिहरूको आर्थिक प्रशासन नीति, निर्देशन, नियन्त्रण तथा समन्वय सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने
- नेपाल सरकारको आर्थिक प्रशासन र वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयका कार्य गर्ने
- मन्त्रालय अन्तर्गत लेखा समूहका कर्मचारीहरूको सुपरीवेक्षण, अभिलेख, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने

कानुन शाखा

- संघीयता कार्यान्वयको क्रममा स्वास्थसंग सम्बन्धित आवश्यक ऐन, नियमावलीहरु तर्जुमा एवं परिमार्जन गर्ने
- प्रदेश तथा स्थानीय तहमा आवश्यक ऐन, नियमावलीहरु तर्जुमा गर्न सहजिकरण गर्ने
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूको क्रियाकलाप सञ्चालनमा आवश्यक पर्ने ऐन नियम तथा विनियम तर्जुमा गर्ने, कार्यान्वयनको अनुगमन र कानूनी वाधा अड्चन फुकाउने सरसल्लाह दिने
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरुलाई आवश्यक पर्ने कानूनी राय सुझाव दिने
- मन्त्रालयसंग सम्बन्धित सरकारी मुद्दा मामिला सम्बन्धी प्रतिरक्षात्मक कार्य गर्ने

आन्तरिक प्रशासन शाखा

- मन्त्रालयको आन्तरिक प्रशासन, कार्यालय व्यवस्थापन, सरसफाइ र आवश्यक भौतिक व्यवस्था गर्ने ।
- आन्तरिक कर्मचारी प्रशासन, आन्तरिक कार्य विभाजन, हाजिरी, विदा, रमाना, पालो पहरा, खटनपटनको व्यवस्थापन गर्ने
- कार्यालय भवन, परिसर, सवारी साधनहरूको मर्मतसंभार तथा व्यवस्थापन गर्ने

- मन्त्रालयको आन्तरिक जिन्सी सामानको आपूर्ति तथा व्यवस्था, जिम्मा तथा रेखदेख, संभार, संरक्षण, निरीक्षण तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने
- सम्पती विवरण सम्बन्धी कार्य
- सुशासन सम्बन्धी कार्य
- पुस्तकालय व्यवस्थापन तथा ई- लाईब्रेरी संचालन

च. स्वास्थ्य आपतकालीन तथा विपद व्यवस्थापन इकाई

- स्वास्थ्य आपतकालिन तथा विपदको अवस्थामा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको सचिवालयको रुपमा कार्य गर्ने
- गृहमन्त्रालय अन्तर्गतको राष्ट्रिय विपद व्यवस्थापन केन्द्र लगायत अन्य सम्बन्धित निकायहरुसंग स्वास्थ्य क्षेत्रको सम्पर्क विन्दुको रुपमा कार्य गर्ने
- स्वास्थ्य आपतकालिन तथा विपदको अवस्थामा राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण केन्द्रसंग समन्वय गरि द्रुत प्रतिकार्य गर्ने
- प्रदेश तथा स्थानीय तहसंग स्वास्थ्य आपतकालिन तथा विपदको अवस्थामा केन्द्रिय सम्पर्क विन्दुको रुपमा कार्य गर्ने
- आपतकालिन तथा विपदको अवस्थामा सहयोगि अन्तराष्ट्रिय निकाय, गैरसरकारी एवं सरोकारवाला संघसंस्थाहरुसंग समन्वय गरि आवश्यक सहयोग परिचालन गर्ने
- आपतकालिन तथा विपदको अवस्थामा हब तथा स्याटेलाईट अस्पतालहरुबाट सेवा प्रवाह गर्न आवश्यक सहकार्य गर्न
- स्वास्थ्य आपतकालिन अवस्थाको सूचनाहरुलाई अभिलेखिकरण गर्ने
- मापदण्ड निर्धारण तथा क्षमता विकासका लागि राष्ट्रिय रोग नियन्त्रण केन्द्रसंग सहकार्य गर्ने

२.४ स्वास्थ्य सेवा विभागको संगठनात्मक संरचना

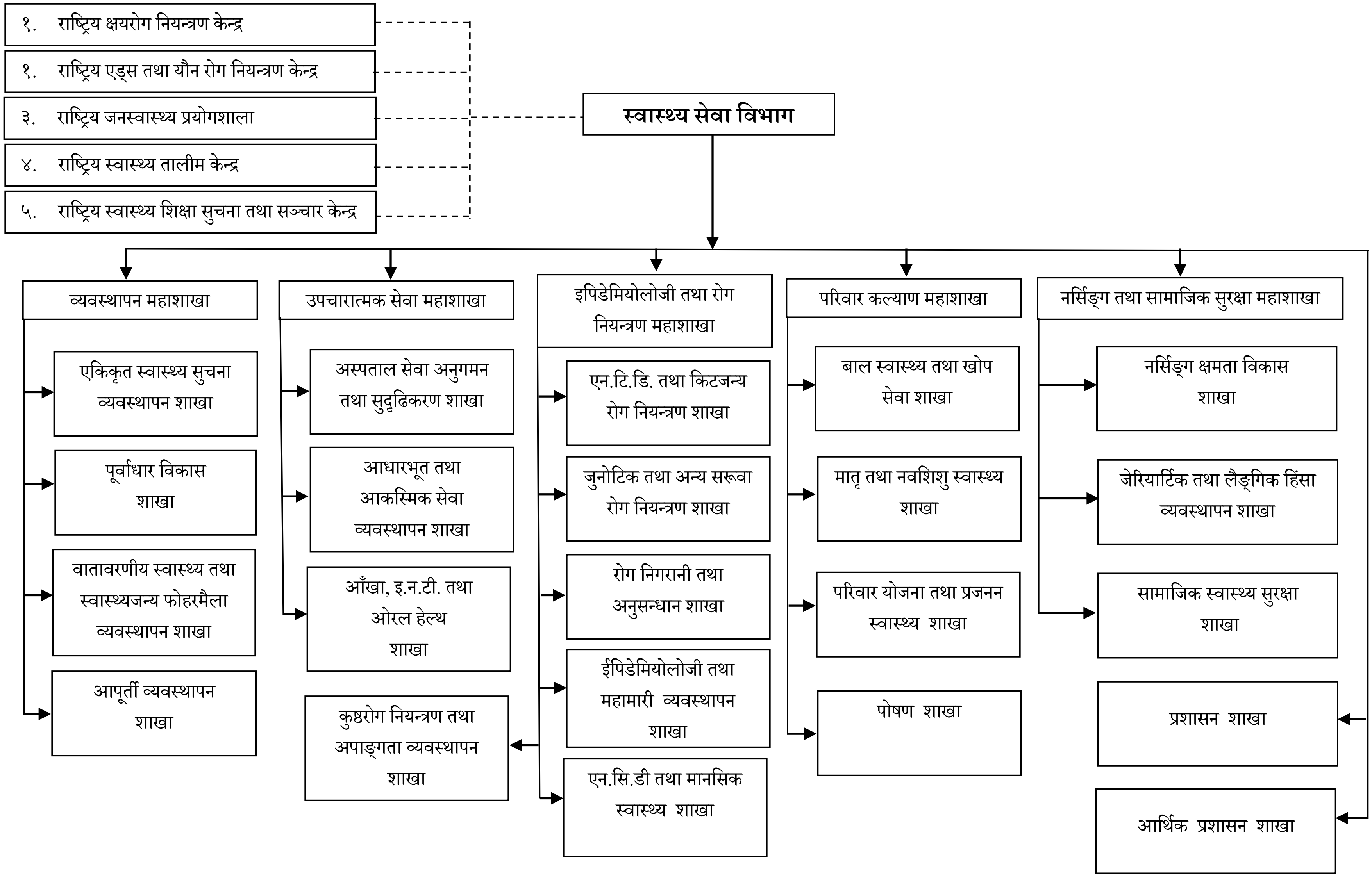

२.५ स्वास्थ्य सेवा विभाग अन्तर्गतका महाशाखा तथा कार्य विवरण

क. व्यवस्थापन महाशाखा

- राष्ट्रियस्तरमा स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली सम्बन्धी नीति, नियम, निर्देशिका, मापदण्ड तथा प्रोटोकलहरु निर्माण गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहजिकरण गर्ने
- स्वास्थ्य सूचनाहरु प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि समयानुकुल अध्यावधिक तथा प्रविधिमैत्री बनाउने
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा एच.एम. आई. एस., एल.एम. आई. एस., एच.आई. आई. एस. जस्ता बिद्यमान सूचना प्रणालीलाई एकिकृत प्रणालीको रुपमा विकास, विस्तार र संस्थागत गर्ने
- राष्ट्रियस्तरको स्वास्थ्य सूचनाको लागि तहगत सूचकहरु निर्धारण एवम् परिमार्जन गर्ने
- स्वास्थ्यसंग सम्बन्धित सूचनाको विश्लेषण गरी वार्षिक तथा आवधिक रुपमा प्रतिवेदन तयार तथा सार्वजनिककरण गर्ने
- एकिकृत स्वास्थ्य सूचना प्रणालीलाई विभिन्न तहमा संस्थागत गर्न क्षमता अभिबृद्दिका लागि सहजिकरण गर्ने
- स्वास्थ्य सेवा सम्वन्धी सूचना व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयनका लागि प्रादेशिक तथा स्थानीय तहसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने
- विभाग अन्तर्गतका महाशाखाहरुको योजना तयार गर्न समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- बिभागको मासीक चैमासिक तथा बार्षिक प्रगती अभीलेखीकरण गर्ने तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने
- बिभागका तर्फबाट मन्त्रालयको समग्र योजना तर्जुमामा आवश्यक सहयोग गर्ने
- वातावरणिय स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति, निर्देशिका, मार्गदर्शन, मापदण्ड लगायतका दस्तवेजहरु निर्माण गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने
- खानेपानी, हावा तथा समग्र वातावरणले स्वास्थ्यमा पारेको असर सम्बन्धमा निगरानी, अध्ययन, अनुसन्धान तथा नियमनमा सहजीकरण गर्ने
- स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय कानुन, नीति, नियम, मापदण्ड, प्रोटोकल तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तह अन्तरगतका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट निस्किने फोहरमैलाको वैज्ञानिक ढङ्गले व्यवस्थापन गर्न सहजिकरण गर्ने
- संघ अन्तरगतका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट निस्किने फोहरमैलाको वैज्ञानिक ढङ्गले व्यवस्थापन गर्न अनुगमन तथा नियमनका कार्यहरु गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाहरुको भौतिक संरचना तथा उपकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, नियम तथा मापदण्ड निर्माण गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहजिकरण गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाहरुको भौतिक पूर्वाधारहरु तथा उपकरणहरुको स्तरीकरण गरि लगत राखे
- स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई आवश्यक पूर्वाधार विकासको राष्ट्रिय योजना तर्जुमा गर्न सहजिकरण गर्ने

- स्वास्थ्य संस्थाहरुको आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्थापनको लागि सरोकारवालाहरुसंग समन्वय गर्ने
- अस्पताल भवन संहिता विकास, अध्यावधिक तथा नियमनका लागि सहजिकरण गर्ने
- स्वास्थ्य पुर्वाधार तथा उपकरणको निरिक्षण, अनुगमन तथा गुणस्तर नियन्त्रणका लागि सहजिकरण गर्ने
- खरिद तथा आपूर्ति सम्बन्धी राष्ट्रिय कानुन, नीति, निर्देशिका, गुणस्तर मापदण्ड, प्रोटोकलहरु निर्माण गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- राष्ट्रियस्तरमा औषधि, स्वास्थ्य उपकरण तथा औजारहरुको मापदण्ड एवम् specification bank तयार तथा अध्यावधिक गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- खोप तथा परिवार नियोजनका साधन जस्ता अति आवश्यक स्वास्थ्य सामाग्रीहरुको खरीद तथा प्रदेशस्तरमा आपूर्ति गर्ने
- प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा आवश्यक औजार, उपकरण तथा औषधीहरुको खरीद तथा आपूर्ति गर्न सहजिकरण गर्ने
- राष्ट्रियस्तरमा आपूर्ति व्यवस्थापन सूचना प्रणालिलाई संस्थागत गर्न समन्वय तथा सहजिकरण गर्ने
- विभाग अन्तरगतका निकायहरुमा आवश्यक समाग्रीको व्यवस्थापन गर्ने

ख. उपचारात्मक सेवा महाशाखा

- अस्पताल सेवा सुदृढिकरण सम्बन्धी कानुन, नीति, मार्गदर्शन, गुणस्तर, मापदण्ड तथा प्रोटोकल निर्माण गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- निजि तथा सरकारी अस्पताल विचको सहकार्यलाई सुदृढ गरि स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कानुन, नीति, रणनीति, मापदण्ड निर्माण तथा कार्यान्वयन र नियमन गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- विषेशज्ञ तथा तृतिय तहका अस्पतालहरुको अनुमति, दर्ता, नविकरण, स्तरउन्नती तथा नियमन सम्बन्धी कार्यहरुका लागि सहजिकरण गर्ने
- निजी तथा गैरसरकारी अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, क्लिनिक, पोली क्लिनिक दर्ता सिफारिस तथा अनुगमन सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति नियम, मापदण्ड तथा मार्गदर्शन निर्माण गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- अस्पताल सेवाको उच्चतम् गुणस्तर सुनिश्चिताका लागि निरन्तर अनुगमन र निरिक्षण गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा प्रयोग हुने विकिरणहरूको व्यवस्थापन राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरुप गर्न सहयोग गर्ने
- दुरचिकित्सा (Telemedicine) सेवा पद्दतिको विकास र संस्थागत गर्नका लागि सहजिकरण गर्ने
- स्वास्थ्य पर्यटनलाई विकास तथा संस्थागत गर्न कानुन, नीति, रणनीति, मापदण्ड, प्रोटोकल निर्माण गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने

- राष्ट्रियस्तरका अस्पतालहरुलाई अन्तर्राष्ट्रियस्तरको अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रमा विकास तथा व्यवस्थापन गर्नमा सहयोग गर्ने
- स्तरीय उपचार प्रोटोकल तयार पार्ने
- अत्याबश्यकीय औषधीको सुची तयार पार्ने तथा अवश्यकता अनुसार परीमार्जन गर्ने
- बिभिन्न अस्पताल फार्मेशी एवं स्वास्थ्य संस्थामा हुने औषधीको प्रयोग सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुगमन गर्ने
- प्रतिजैवीक औषधी प्रयोग र प्रतिरोग नियन्त्रण बारेमा मापदण्ड तयार गर्ने
- औषधीको समुचीत प्रयोग प्रबर्द्धनका लागि बिभिन्न तहका स्वास्थ्यकर्मीका लागि तालिम सामाग्री तयार पारी तालीम संचालन कार्यमा सहयोग गर्ने, आदी
- संवैधानिक व्यवस्था अनुसार निशुल्क रुपमा प्रदान गरिने आधारभूत स्वास्थ्य सेवा परिभाषित तथा प्रभावकारी ब्यवस्थापन गर्ने
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको दायरा तथा मापदण्ड निर्धारण गर्ने
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको निरिक्षण, अनुगमन तथा गुणस्तर नियन्त्रण गर्ने
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारीताको मूल्यांकन गरी निरन्तर सुधारका लागी सबै तहसँग समन्वय तथा पृष्ठपोषण गर्ने
- रोगको प्रकोप, वित्तिय स्रोतको उपलब्धता र स्थानीय आवश्यकताका आधारमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको दायरा परिमार्जन तथा विस्तार गर्ने
- राज्यले निशुल्क रुपमा प्रदान गर्ने अत्यावश्यक तथा जीवन रक्षक लगायतका औषधिहरुको सर्वसुलभ उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, गराउने
- आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कानुन, नीति नियम, मापदण्ड, प्रोटोकल तथा मार्गदर्शन निर्माणका कार्यमा सहजिकरण गर्ने
- प्रेषण प्रणाली सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति नियम, मापदण्ड, प्रोटोकल तथा मार्गदर्शन निर्माणको कार्यमा सहजिकरण गर्ने
- आकस्मिक सेवा प्रवाह र प्रेषण सेवाको कार्यान्वयन तथा अनुगमन र नियमनमा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- आँखा स्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति नियम, मापदण्ड, प्रोटोकल तथा मार्गदर्शन निर्माणको कार्यमा सहजिकरण गर्ने
- इ.एन.टी. स्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति नियम, मापदण्ड, प्रोटोकल तथा मार्गदर्शन निर्माणको कार्यमा सहजिकरण गर्ने
- ओरल हेल्थसम्बन्धी राष्ट्रिय नीति नियम, मापदण्ड, प्रोटोकल तथा मार्गदर्शन निर्माणको कार्यमा सहजिकरण गर्ने

- आँखा, इ.एन.टी. तथा ओरल हेल्थसेवाको प्रभावकारीताको मूल्यांकन गरी निरन्तर सुधारका लागी सबै तहसंग समन्वय तथा पृष्ठपोषण गर्ने
- आँखा, इ.एन.टी. तथा ओरल हेल्थसेवालाइ समग्र स्वास्थ्य सेवासँग एकीकृत गर्दे लैजान आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- आँखा, इ.एन.टी. तथा ओरल हेल्थ सम्बन्धी विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, गराउने

ग. इपिडेमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखा

- औलो, डेंगू, स्क्रब टाईफस, चिकनगुनिया लगायत कीटजन्य रोग रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय कानून, नीति, रणनीति, निर्देशिका तयार गर्न सहयोग गर्ने
- किटजन्य रोग निदान, उपचार लगायत रोग व्यवस्थापनका लागि आवश्यक प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि समन्वय तथा सहयोग गर्ने
- किटजन्य रोग रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा व्यवस्थापनका प्रदेश र स्थानीय तहलाई आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- किटजन्य रोग निदान सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- किटजन्य रोग निदान सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान कार्यका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- किटजन्य रोग निदान नियन्त्रण सम्बन्धमा रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक उपकरण तथा औजारहरुको आपूर्ती तथा व्यवस्थापनको लागि सहजिकरण गर्ने
- किटजन्य रोग सम्बन्धी सुचना व्यवस्थापन लगायतका कार्यहरुमा समन्वय र सहकार्य गर्ने
- किटजन्य रोग सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण, सर्भिलेन्स तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- हात्तीपाईले, कालाजार लगायत Neglected Tropical Diseases (NTD) हरुको रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय कानून, नीति, रणनीति, निर्देशिका तयार गर्न सहयोग गर्ने
- NTD रोगका निदान, उपचार लगायत रोग व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्य गर्ने
- प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि समन्वय तथा सहयोग गर्ने
- NTD रोग रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा व्यवस्थापनका प्रदेश र स्थानीय तहलाई आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- NTD रोग सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- NTD रोग सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान कार्यका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- NTD रोग नियन्त्रण सम्बन्धमा रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक उपकरण तथा औजारहरुको आपूर्ती तथा व्यवस्थापनका लागि सहजिकरण गर्ने

- NTD रोग सम्बन्धी सुचना व्यवस्थापन लगायतका कार्यहरुमा समन्वय र सहकार्य गर्ने
- NTD रोग सम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण तथा सर्भिलेन्स सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- रेबिज, सर्पदंश लगायतका जूनोटिक रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय कानून, नीति, रणनीति, निर्देशिका तयार गर्न सहयोग गर्ने
- जूनोटिक रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकासका लागि सहयोग गर्ने
- जूनोटिक रोगहरुको निदान, उपचार लगायत रोग व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्य गर्ने
- प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि समन्वय तथा सहयोग गर्ने
- जूनोटिक रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा व्यवस्थापनका प्रदेश र स्थानीय तहलाई आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- जूनोटिक रोगहरु सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- जूनोटिक रोगहरु सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान कार्यका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- Anti-rabies Vaccine तथा Anti-snake Venom Serum लगायत जूनोटिक रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण सामाग्रीको आपूर्ति तथा समुचित ब्यवस्थापनका लागि समन्वय र सहजिकरण गर्ने
- जूनोटिक रोगहरु सम्बन्धी सुचना व्यवस्थापन लगायतका कार्यहरूमा समन्वय र सहकार्य गर्ने
- जूनोटिक रोगहरुको सरुवा रोग सम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण तथा सर्भिलेन्स सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- रोग निगरानी तथा अनुसन्धान
- रोग निगरानी तथा अनुसन्धान सम्बन्धी आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनीति तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- रोग निगरानी तथा अनुसन्धान सम्बन्धमा मापदण्ड, प्रोटोकल तथा निर्देशिका तयार गर्ने
- प्रदेश र स्थानीय तहमा रोग निगरानीतथा अनुसन्धानका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- रोग निगरानी तथा अनुसन्धान सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- रोग निगरानी तथा अनुसन्धानका लागि संघीय स्तरमा सम्बद्द निकायहरुसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने
- रोग निगरानी सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन तालिम लगायतका संघीय कार्यहरुमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- Early warning reporting system मार्फत महामारीजन्य रोगको सर्भिलेन्सका लागि आवश्यकता अनुसार प्रदेश तथा स्थानीय तहको समन्वयमा सेन्टिनल अस्पताल स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने

- रोग नियन्त्रण तथा आपतकालिन अवस्थाको व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण, सर्भिलेन्स तथा अनुसन्धान गर्ने
- प्रदेशसँगको समन्वयमारोग निगरानी तथा अनुसन्धानका गतिविधिको अनुगमन, सुपरिवेक्षण गरी सम्बद्द निकायहरुलाई पृष्ठपोषण गर्ने
- ईपिडेमियोलोजी तथा महामारी व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनीति तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्य जन्य प्रकोप, महामारी तथा अन्य स्वास्थ्य आपतकालिन अवस्थाको व्यवस्थापन तथा पुर्वतयारी सम्बन्धी आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनीति तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- ईपिडेमियोलोजी तथा महामारी व्यवस्थापन सम्बन्धमा मापदण्ड, प्रोटोकल तथा निर्देशिका तयार गर्ने
- प्रदेश र स्थानीय तहमा ईपिडेमियोलोजी तथा महामारी व्यवस्थापन व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- ईपिडेमियोलोजी तथा महामारी व्यवस्थापन सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- ईपिडेमियोलोजी तथा महामारी व्यवस्थापन लागि संघीयस्तरमा सम्बद्द निकायहरुसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने
- ईपिडेमियोलोजी, महामारी तथा आपतकालिन अवस्थाको व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन तालिम लगायतका संघीय कार्यक्रमहरुमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- प्राकृतिक प्रकोपबाट स्वास्थ्य क्षेत्रमा पर्ने असर न्यूनिकरण एवं रेस्पोन्स गर्नका साथै महामारी नियन्त्रणका लागि बहुनिकाय समन्वय गर्ने
- प्राकृतिक प्रकोप पश्चात् विस्थापित समुदायमा रोग फैलिन नदिन प्रदेश तथा स्थानीय तह मार्फत प्रतिकारात्मक र उपचारात्मक सेवा प्रवाहका लागि सहजिकरण तथा समन्वय गर्ने
- प्रदेशसँगको समन्वयमा प्राकृतिक प्रकोप पूर्व तयारी तथा व्यवस्थापन गतिविधिको अनुगमन, सुपरिवेक्षणगरी सम्बद्द निकायहरुलाई पृष्ठपोषण गर्ने
- महामारीजन्य रोगको नियन्त्रणका लागि द्रुत प्रतिकार्य टोली परिचालन मार्फत प्रकोपको नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्ने
- रोगहरुको महामारी तथा प्रकोप नियन्त्रणका लागि आवश्यक पर्ने औषधि तथा सामग्रीहरुको बफरस्टक व्यवस्थापनका साथै सोका लागि सहजिकरण तथा समन्वय गर्ने
- रोगहरुको महामारी, प्रकोप पूर्वतयारी, रोकथाम र नियन्त्रण गतिविधिको अनुगमन, सुपरिवेक्षण गरी पृष्ठपोषण दिने
- क्यान्सर, दम लगायतका नसर्ने रोगहरुको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनीति तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने

- विभिन्न तहका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट क्यान्सर, मधुमेह, मुटूरोग, दम लगायतका नसर्ने रोगहरु रोकथाम तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक मापदण्ड, प्रोटोकल तथा निर्देशिका निर्माण एवम् गुणस्तर निर्धारण गर्ने
- प्रदेश र स्थानीय तहमा नसर्ने रोगहरुको रोकथाम उपचार तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- रोग नियन्त्रण सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- नसर्ने रोगहरु रोकथामका लागि स्वस्थ्य जीवनशैली प्रबर्दन तथा ब्यवहार परिवर्तन सम्बन्धमा योजना तथा कार्यान्वयनका लागि समन्वय गर्ने
- क्यान्सर, मधुमेह, मुटुरोग, दम लगायतका नसर्न रोगहरु सम्बन्धी औषधि, उपकरण तथा औजारहरुको आपूर्ती व्यवस्थपनका लागि आवश्यक सहजिकरण गर्ने
- क्यान्सर, मधुमेह, मुटूरोग, दम लगायतका नसर्ने रोगहरुको सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम लगायतका संघीय कार्यहरुमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- क्यान्सर, मधुमेह, मुटूरोग, दम लगायतका नसर्ने रोगहरु सम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण ,सर्भिलेन्स तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनी तितयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- विभिन्न तहका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी परामर्श तथा उपचार सेवा सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड, प्रोटोकल, निर्देशिका निर्माण तथा गुणस्तर निर्धारण गर्ने
- प्रदेश र स्थानीय तहमा मानसिक स्वास्थ्य समस्याहरुको रोकथाम, रोगको उपचार तथा व्यवस्थापनको लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम तथा अनुसन्धानात्मक कार्यका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी विशिष्ट किसिमका औषधि, उपकरण तथा औजारहरुको खरिद आपूर्ती तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहजिकरण गर्ने
- मानसिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन तालिम लगायतका संघीय कार्यहरुमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- मानसिक स्वास्थ्य समस्याबाट पिडितहरुको सामाजिक पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापनका लागि सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- मानसिक स्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रिय स्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण, सर्भिलेन्स तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- कुष्ठरोग नियन्त्रण तथा अपाङ्गता व्यवस्थापन

- छालारोग तथा कुष्ठरोग नियन्त्रणका लागि आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनीति तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- विभिन्न तहका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने छाला रोग तथा कुष्ठरोग सम्बन्धी उपचारात्मक सेवाहरुका लागि आवश्यक मापदण्ड, प्रोटोकल, निर्देशिका तयार एवम् गुणस्तर निर्धारण गर्ने
- छालारोग तथा कुष्ठरोग सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्ने
- प्रदेश र स्थानीय तहलाई रोग नियन्त्रणका तथा कुष्ठरोग प्रभावितहरुको सामाजिक पुनर्स्थापनाका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- रोग नियन्त्रण सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- कुष्ठरोग प्रभावितहरुको सामाजिक पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापनका लागि सहयोग गर्ने
- छालारोग तथा कुष्ठ रोग सम्बधी तालिम तथा अनुसन्धानात्मक कार्यका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- छालारोग तथाकुष्ठरोग नियन्त्रण सम्बन्धी औषधि, उपकरण तथा औजारहरुको खरिद आपूर्ती तथा व्यवस्थापनका लागि सहजिकरण गर्ने
- छालारोग तथा कुष्ठरोग नियन्त्रण सम्बन्धी सुचना व्यवस्थापन तालिम लगायतका संघीय कार्यहरुमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- छालारोग तथा कुष्ठ रोग सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण, सर्भिलेन्स तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरुको उपचार तथा अपांगता व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनीति तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- विभिन्न तहका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरुको उपचार तथा अपांगता व्यवस्थापनकाप लागि आवश्यक मापदण्ड, प्रोटोकल, निर्देशिका तयार एवम् गुणस्तर निर्धारण गर्ने
- प्रदेश र स्थानीय तहमा चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरुको उपचार तथा अपांगता व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरुको उपचार तथा अपांगता व्यवस्थापन सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरुको उपचार तथा अपांगता व्यवस्थापन सम्बन्धी विशिष्ट किसिमका औषधि, उपकरण तथा औजारहरुको खरिद आपूर्ती तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहजिकरण गर्ने
- चोटपटक एवं दुर्घटनाका घटना तथा अपांगता न्यूनिकरणका लागि संघीयस्तरमा सम्बद्द निकायहरुसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने

- चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरुको उपचार सेवा तथा अपांगता व्यवस्थापन सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन, तालिम लगायतका संघीय कार्यहरुमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरुको उपचार सेवा तथा अपांगता भएकाहरुको पुनर्स्थापना तथा व्यवस्थापनका लागि सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरुको उपचार सेवा तथा अपांगता सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण, सर्भिलेन्स, अनुसन्धान तथा नियमन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- अन्य सरकारी वा गैह्र सरकारी संघ संस्थाहरुसँगको समन्वयमा चोटपटक एवं दुर्घटनाका घाइतेहरु व्यवस्थापन तथा अपांगता भएकाहरुको हेरचाह र सहयोग सम्बन्धी कार्यहरुमा सहयोग र सहजिकरण गर्ने

घ. परिवार कल्याण महाशाखा

- खोप तथा बालस्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, निर्देशिका, गुणस्तर मापदण्ड, प्रोटोकलहरु तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- राष्ट्रियस्तरमा खोप तथा खोपजन्य सामग्री आपूर्ति तथा वितरण योजना तयार गर्ने
- नयां खोपहरुलाई नियमित खोप कार्यक्रममा समावेश गर्ने सन्दर्भमा आवश्यक सहयोग गर्ने
- खोप तथा बाल स्वास्थ्य अवस्थाको विश्लेषण गरि राष्ट्रियस्तरको नीति निर्माणमा प्राविधीक सहयोग गर्ने
- राष्ट्रिय नीति तथा रणनीति अनुसार बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरका कार्यक्रमहरु निर्माण गर्ने र प्रदेशस्तरमा कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्ने
- प्रदेश, स्थानीय तह तथा सरोकारवालाहरुसंग प्राविधिक विषयमा समन्वय तथा सहजिकरण गर्ने
- मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, निर्देशिका, मापदण्ड, प्रोटोकलहरु तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य सम्बन्धी सर्वेक्षण/ अनुसन्धान कार्यमा सहयोग गर्ने
- मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य अवस्थाको विश्लेषण गरि राष्ट्रिय एवम् प्रादेशिक नीति निर्माणमा प्राविधिक सहयोग गर्ने
- राष्ट्रिय नीति, अन्तराष्ट्रिय मार्गदर्शन तथा प्रादेशिक आवश्यकताको आधारमा मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य सम्बन्धी नयाँ कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सहजिकरण गर्ने
- प्रदेश, स्थानीय तह तथा सरोकारवालाहरुसंग प्रविधिक विषयमा समन्वय तथा कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्ने
- मातृ तथा नवशिशु सम्बन्धी राष्ट्रिय प्राथमिकताका कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनका लागि समन्वय र सहजिकरण गर्ने
- आकस्मिक प्रसुती सेवा तथा २४ घण्टे बर्थिङ सेन्टरको विस्तार मार्फत सेवा पहूँच अभिबृद्धि गर्न प्रादेशिक तथा स्थानीय तहलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।

- राष्ट्रियस्तरमा परिवार योजना सम्बन्धी नीति, रणनीति, निर्देशिका, गुणस्तर मापदण्ड तथा प्रोटोकलहरु तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- परिवार नियोजन सम्बन्धी सर्वेक्षण/ अनुसन्धान कार्यमा सहयोगगर्ने
- राष्ट्रियस्तरमा परिवार नियोजन सामग्री आपूर्ति तथा वितरण योजना तयार गर्ने
- राष्ट्रिय एवम् प्रादेशिकस्तरमा परिवार नियोजन सेवाको अवस्थाको विश्लेषण गरि नीति निर्माणमा प्राविधिक सहयोग गर्ने
- प्रदेश, स्थानीय तह तथा सरोकारवालाहरुसंग प्रविधिक विषयमा समन्वय र सहजिकरण गर्ने
- राष्ट्रियस्तरमा प्रजनन् स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति, रणनीति, निर्देशिका, गुणस्तर मापदण्ड तथा प्रोटोकलहरु तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- किशोर किशोरी स्वास्थ्य सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान, राष्ट्रियस्तरका कार्यक्रमहरु तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मुल्यांकनमा सहयोग गर्ने
- आङ्ग खस्ने समस्या, लैगिंक हिंसा, बृद्ध महिलाको प्रजनन् स्वास्थ्य लगायतका बिषयमा अनुसन्धान, राष्ट्रियस्तरका कार्यक्रमहरु तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मुल्यांकनमा सहयोग गर्ने
- प्रदेश, स्थानीय तह तथा सरोकारवालाहरुसंग प्रविधिक विषयमा समन्वय तथा कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्ने
- पोषण सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, निर्देशिका, मापदण्ड, प्रोटोकलहरु तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- पोषण सम्बन्धी सर्वेक्षण/ अनुसन्धान कार्यमा सहयोगगर्ने
- पोषण प्रवर्दनको लागि बहुक्षेत्रीय समन्वय गर्ने
- पोषण अवस्थाको विश्लेषण गरि राष्ट्रिय एवम् प्रादेशिक नीति निर्माणमा प्राविधिक सहयोग गर्ने
- पोषण सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरका कार्यक्रमहरु निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न सहजिकरण गर्ने
- प्रदेश, स्थानीय तह तथा सरोकारवालाहरुसंग प्रविधिक विषयमा समन्वय तथा कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्ने

ङ. नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा महाशाखा

- नर्सिङ सेवाको गुणस्तर कायम गर्नका लागि मापदण्ड तथा प्रोटोकल निर्धारण र नियमन गर्न सहजीकरण गर्ने
- गुणस्तरीय र दक्ष नर्सिङ जनशक्तिको उत्पादन तथा परिचालन गर्न आवश्यक कानुन, मापदण्ड, निर्देशिका जारी गर्न सहजीकरण गर्ने
- बैकल्पिक चिकित्सा क्षेत्रमा कार्यरत नर्सिङ सेवाको गुणस्तर मापदण्ड निर्धारण गरि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने

- विशिष्टीकृत नर्सिङ सेवा सम्बन्धी नीति नियम, मापदण्ड निर्धारणका लागि समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी नीति,रणनीति तथा मापदण्ड निर्धारण गर्न सहयोग गर्ने
- जनरल तथा विशिष्टीकृत नर्सिङ शिक्षा र सेवाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न अध्ययन अनुसन्धान मुलक कार्य गर्ने
- सामुदायीक नर्सिङ तथा मिडवाईफ्री शिक्षा र सेवाको गुणस्तर अविबृद्धि गर्न अध्ययन अनुसन्धानमुलक कार्यमा सहजीकरण गर्ने
- बिधालय स्वास्थ्य जस्ता नवीनतम बिधाहरुमा नर्सिङ सेवाको विकास र प्रबर्धनका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- समुदायीक नर्सिङ सेवाको विकास र प्रबर्धनका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- मिडवाईफ्री शिक्षा तथा सेवाको विकास र प्रबर्धनका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- नर्सिङ तथा मिडवाईफ्री मानव संसाधन को योजना, क्षमता अभिबृद्धि, विकास र ब्यबस्थापनमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- पब्लिक हेल्थ नर्सिङ तथा मिडवाईफ्री सेवाको प्रोटोकल निर्माण र निर्धारण गर्ने
- घरदैलोमा प्रवाह गरीने नर्सिङ सेवा (Home based nursing care) सम्बन्धी नीति नियम, मापदण्ड निर्धारणका लागि समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- जेष्ठ नागरीक स्वास्थ्य जस्ता नवीनतम बिधाहरुमा नर्सिङ सेवाको विकास र प्रबर्धनका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- लैंगिक हिंसा प्रभावितहरुलाइ गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्नका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने
- लैंगिक हिंसा प्रभावीतहरुको समग्र स्वास्थ्य उपचारमा उपयुक्त मापदण्ढको बिकास गर्ने
- एकद्वार संकट व्यबस्थापन केन्द्रको अनुगमन तथा सहजीकरण गर्ने
- बिभिन्न बिषयगत क्षेत्र एवं सरोकारवाला संस्थाहरुसंग कार्यगत समन्वय गर्ने
- जेरियाट्रिक मैत्री स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक प्रोटोकल तथा शैक्षीक सामाग्री तयार गर्ने
- जेरियाट्रिक तथा लैंगिक हिंसा व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता अभिबृद्धि गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने
- लक्षित वर्ग (गरिब, अतिगरिब, अपाङ्ग, असहाय, सिमान्तकृत, बन्चितिकरणमा परेका समुदाय आदी) हरुलाई अस्पतालबाट प्रदान गरिने सेवाहरुमा सहज पहुँचको लागि नीति, रणनीति, मापदण्ड, निर्देशिका आदि विकास गर्ने
- विपन्न नागरीक उपचारका कार्यक्रम, कडा रोगका कार्यक्रमहरु, SSU, OCMC आदीको व्यबस्थापन गर्ने

- महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका लगायतका स्वास्थ्य क्षेत्रमा स्वयंसेवा परिचालनका संबद्दमा आवश्यक नीति, मापदण्ड निर्धारण गर्ने

च. केन्द्रहरू र तिनको कार्यविवरण

१. एच.आइ.भी एड्स तथा यौनरोग नियन्त्रण केन्द्र

- एच आइ भी तथा यौन रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा आवश्यक कानून, नीति तथा मापदण्ड निर्माणका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
- एच.आइ.भी. तथा यौन रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवं गुणस्तर निर्धारण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने
- एच.आइ.भी. तथा यौन रोग सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्ने
- एच.आइ.भी. तथा यौन रोग सम्बन्धमा अन्तराष्ट्रियस्तरमा भएका नविनतम प्रविधि तथा प्रगतिको आधारमा सम्बद्ध निकायहरुलाई अद्यावधिक गर्ने तथा राय परामर्श दिने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग सम्बन्धमा प्रदेश र स्थानीय तहलाई आवश्यक सहयोग तथा समन्वय गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- एच.आइ.भी. परामर्श तथा परीक्षण सेवा, यौन रोग व्यवस्थापन सेवा, आमाबाट बच्चामा एच.आइ.भी. संक्रमण, रोकथाम सेवा लगायतका जोखिमपूर्ण वर्गहरूका लागि व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी कार्यहरुका लागि सहयोग गर्ने
- अति जोखिममा रहेका समुहहरु जस्तै महिला यौनकर्मी, पुरुष समिलिङ्गिहरु, सुईद्वारा लागु औषधी प्रयोग गर्नेहरु आदि जस्ता समुहहरुमा एच.आइ.भी. रोकथाम तथा व्यवस्थापनका लागि सहयोग गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी औषधि, उपकरण तथा औजारहरुको खरिद, आपूर्ति व्यवस्था तथा सहजीकरण गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी सुचना व्यवस्थापन तालिम लगायत संघीय कार्यहरूमा समन्वय र सहकार्य गर्ने
- अन्य सरकारी वा गैह्र सरकारी संस्थाहरु संग समन्वयमा एच.आइ.भी. एड्स संक्रमितहरूलाई उपचार, हेरचाह र सहयोग सम्बन्धी कार्यहरुमा सहयोग र सहजिकरण गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्वेक्षण, सर्भिलेन्स तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्वन्धी प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरूसंग समन्वयका लागि सहजिकरण गर्ने

- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनीति तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी सेवाहरुको अनुगमन तथा मुल्याङ्कनका कार्यहरू गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी निगरानी तथा अनुसन्धानका कार्यहरू गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धमा अन्तराष्ट्रियस्तरमा भएका नविनतम प्रविधि तथा प्रगतिको आधारमा सम्बद्ध निकायहरुलाई अद्यावधिक गर्ने तथा राय परामर्श दिने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्भिलेन्स तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्ययोजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सम्पर्क विन्दुको रुपमा काम गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी औषधि, उपकरण तथा औजारहरुको खरिद, आपूर्ति तथा व्यवस्थापनका लागि सहजिकरण गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी सुचना व्यवस्थापन तालिम लगायतका कार्यहरूमा समन्वय र सहकार्य गर्ने
- अन्य सरकारी वा गैह्र सरकारी संघ संस्थाहरुसंग समन्वयमा संघीयस्तरका एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण कार्यहरु गर्ने
- एच.आइ.भी. एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय निकायहरुसंग समन्वयका लागि सहजिकरण गर्ने
- प्रदेशसँगको समन्वयमा निगरानी तथा अनुसन्धानका गतिविधिको अनुगमन, सुपरिवेक्षण गरी सम्बद्द निकायहरुलाई पृष्ठपोषण गर्ने

२. राष्ट्रिय क्षयरोग केन्द्र

- क्षयरोगको रोकथाम तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक राष्ट्रिय कानून, नीति तथा रणनीति तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- औषधि संवेदनशील (Drug Sensitive) क्षयरोग तथा औषधि प्रतिरोधी (Drug Resistant) क्षयरोग सम्बन्धी सेवाहरुको अनुगमन तथा मुल्याङ्कनका कार्यहरू गर्ने

- औषधि संवेदनशील (Drug Sensitive) क्षयरोग तथा औषधि प्रतिरोधी (Drug Resistant) क्षयरोग सम्बन्धी निगरानी तथा अनुसन्धानका कार्यहरू गर्ने
- क्षयरोगको उपचार र नियन्त्रणका सम्बन्धमा अन्तराष्ट्रियस्तरमा भएका नविनतम प्रविधि तथा प्रगतिको आधारमा सम्बद्ध निकायहरुलाई अद्यावधिक गर्ने तथा राय परामर्श दिने
- क्षयरोग सम्बन्धी अनुगमन तथा मूल्यांकन, सर्भिलेन्स तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यका लागि सहयोग गर्ने
- क्षयरोग नियन्त्रण सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- क्षयरोग व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्तरराष्ट्रियस्तरमा सम्पर्क विन्दुको रुपमा काम गर्ने
- क्षयरोग निदान सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्ने
- क्षयरोग नियन्त्रण सम्बन्धी औषधि, उपकरण तथा औजारहरुको खरिद, आपूर्ति व्यवस्थापनको लागि सहजिकरण र सहयोग गर्ने
- क्षयरोग नियन्त्रण सम्बन्धी सुचना व्यवस्थापन, तालिम लगायत संघीय कार्यहरुमा समन्वय र सहयोग गर्ने
- अन्य सरकारी वा गैह्र सरकारी संघ संस्थाहरुसंग समन्वय गरी क्षयरोग नियन्त्रण र उपचारमा संघीयस्तरका कार्यहरु गर्ने
- प्रदेशसँगको समन्वयमा रोग निगरानी तथा अनुसन्धानका गतिविधिको अनुगमन, सुपरिवेक्षण गरी सम्बद्द निकायहरुलाई पृष्ठपोषण गर्ने
- क्षयरोग नियन्त्रण र उपचार सम्बन्धी कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय निकायहरुसंग समन्वयका लागि सहजिकरण गर्ने
- औषधि संवेदनशील (Drug Sensitive) क्षयरोग सम्बन्धी उपचारात्मक सेवाहरु सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा आवश्यक कानून, नीति तथा मापदण्ड निर्माणका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
- औषधि संवेदनशील (Drug Sensitive) क्षयरोग सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवं गुणस्तर निर्धारण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने
- औषधि संवेदनशील (Drug Sensitive) क्षयरोग सम्बन्धी उपचारात्मक सेवा सम्बन्धमा संबद्द निकायहरुको समन्वयमा आवश्यक सेवा प्रदान गर्ने
- औषधि संवेदनशील (Drug Sensitive) क्षयरोग निदान सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
- औषधि संवेदनशील (Drug Sensitive) क्षयरोग निदान, उपचार लगायत विरामीको व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
- औषधि प्रतिरोधी (Drug Resistant) क्षयरोग सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा आवश्यक कानून, नीति तथा मापदण्ड निर्माणका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने

- औषधि प्रतिरोधी (Drug Resistant) क्षयरोगसम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवं गुणस्तर निर्धारण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने
- औषधि प्रतिरोधी (Drug Resistant) क्षयरोग सम्बन्धी उपचारात्मक सेवा सम्बन्धमा समन्वयमा आवश्यक सेवा प्रदान गर्ने
- औषधि प्रतिरोधी (Drug Resistant) क्षयरोग निदान, उपचार लगायत विरामीको व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
- क्षयरोग नियन्त्रणका लागि संघीय तहमा खरिद तथा आपूर्ति सम्बन्धी राष्ट्रिय कानुन, नीति, निर्देशिका, गुणस्तर मापदण्ड, प्रोटोकलहरु निर्माण गर्न सहयोग गर्ने
- क्षयरोग नियन्त्रणसँग सम्बन्धी औषधि, स्वास्थ्य उपकरण तथा औजारहरुको मापदण्ड एवम् specification bank तयार तथा अध्यावधिक गर्ने
- प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा क्षयरोग नियन्त्रणसँग सम्बन्धीत आवश्यक औजार, उपकरण तथा औषधीहरुको खरीद तथा आपूर्ति गर्न सहजिकरण गर्ने

३. राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र

- तालिम सामग्री विकास सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, कानून तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- तालिम सामग्री विकास निर्देशिका, प्रोटोल तथा मापदण्ड एवं गुणस्तर निर्धारण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रका लागि तालिमहरु तथा सीप विकास सम्बन्धी पाठ्यक्रम तथा सामाग्री विकास गर्ने
- संघको संलग्नतामा सञ्चालन गर्नुपर्ने राष्ट्रियस्तरका तालिम सामग्री विकासका लागि सहजिकरण गर्ने
- लागि सरोकारवाला निकायहरुसंग समन्वयमा स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम सामग्री विकास तथा परिमार्जन गर्ने
- अनुगमन तथा मुल्यांकनका आधारमा आवश्यकता अनुसार तालिम सामग्री तथा पाठ्यक्रमको परिमार्जन गर्ने
- प्रदेशस्तरका तालिम सामग्री तथा पाठ्यक्रम विकासका लागि प्राविधिक सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्यकर्मीहरुको पेशागत बृत्ति विकासको लागि तालिम प्याकेजहरु विकास गर्ने
- सीप विकास सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, कानून तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- सीप विकास सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवं गुणस्तर निर्धारण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने
- राष्ट्रस्तरमा स्वास्थ्य मानव श्रोतको क्षमता अभिबृद्धिको लागि तालिम आवश्यकता पहिचान गर्ने
- संघस्तरमा सञ्चालन गर्नुपर्ने राष्ट्रियस्तरका तालिम व्यवस्थापन तथा सञ्चालन गर्ने
- संघको संलग्नतामा सञ्चालन गर्नुपर्ने राष्ट्रियस्तरका तालिम सञ्चालनका लागि सहजिकरण गर्ने
- स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम संचालनका लागि सरोकारवाला निकायहरुसंग समन्वय गर्ने

- प्रदेशस्तरका तालिम एवम् सीप विकासका कार्य संचालनका लागि प्राविधिक सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्यकर्मीहरुको क्षमता अभिबृद्धि गर्न सुचना प्रविधिको प्रयोग गरी दुर शिक्षा प्याकेजहरु कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्ने
- स्वास्थ्यकर्मीहरुको पेशागत बृत्ति विकासका कार्यहरु प्रदेशस्तरमा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने
- तालिम सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन गर्न सहयोग गर्ने
- तालिम प्रत्यायन तथा नियमन सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, कानून तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- तालिम प्रत्यायन तथा नियमन सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल, मापदण्ड एवं गुणस्तर निर्धारण गर्ने
- स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने निकायहरुको सञ्चालन अनुमति तथा नियमनको कार्य गर्ने
- स्वास्थ्य सम्बन्धी सामग्री तथा तालिमको गुणस्तर नियन्त्रणका कार्यहरु गर्ने
- स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम सामग्री विकास तथा सञ्चालन गर्ने निकायहरुको प्रत्यायनको कार्य गर्ने

४. राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला

- नसर्ने रोग प्रयोगशाला सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा आवश्यक कानून, नीति तथा मापदण्ड निर्माणका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
- नसर्ने रोग प्रयोगशाला सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवम् गुण्तर निर्धारण सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- डाइविटिज, किड्नी, लिभर, मुटु तथा अन्य वातावारणीय (एलर्जी), इम्युनोलोजी आदि सम्बन्धी रोगहरुको प्रेषण प्रयोगशाला सम्बन्धी कार्य गर्ने
- न्यूट्रेसनल, मेटावोलिक तथा हर्मोनल सम्बन्धी रोगहरुहरुको प्रेषण प्रयोगशाला सम्बन्धी कार्य गर्ने
- सिकलसेल, थाइलोसेमिया तथा अन्य रगत रोगहरुको लागि प्रेषण प्रयोगशाला सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- क्यान्सर सम्बन्धी रोगहरुको निदान तथा प्रेषण प्रयोगशाला सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- नसर्ने रोगहरुको प्रयोगशाला परीक्षण सम्बन्धमा अनुसन्धनात्मक कार्यहरु सञ्चालन गर्ने र अनुसन्धानका नतिजाहरु देश भर सञ्चालित प्रयोगशालाहरुमा आदन प्रदान गर्ने
- नसर्ने रोगहरुको सर्भिलेन्स सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने साथै प्रदेश भित्रका सर्भिलेन्सका नतिजाहरुका सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार समन्वय गर्ने
- नमुना संकलन सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- बिलिङ्ग सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- संक्रामक रोग प्रयोगशाला सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरमा आवश्यक कानून, नीति तथा मापदण्ड निर्माणका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
- संक्रामक रोग प्रयोगशाला सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवम् गुणस्तर निर्धारण सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने

- अर्बोभाइरल तथा जुनोटिक रोग (जे.ई, डेंगु, चिकनगुनिया रोगको सर्भिलेन्स सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने
- Immunization Preventable Diseases (दादुरा, रुवेला, पोलियो आदी) सर्भिलेन्स सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने
- एण्टिमाइक्रोवियल रेसिस्टेन्स (AMR) को सर्भिलेन्स सम्बन्धी कार्य
- खाद्य सामाग्री तथा पानीको गुणस्तर सम्बन्धी माइक्रोवायोलोजिकल सर्भिलेन्स सम्बन्धी कार्य
- इमरजिङ्ग तथा रिइमरजिङ्ग रोगहरु इबोला, सार्स, कोरोना, जिका, आदि सर्भिलेन्स कार्य (BSL3) प्रयोगशाला सञ्चालन
- अन्तर्राष्ट्रियरुपमा ध्यानाकर्षण भै रहेका रोगहरुको प्रेषण प्रयोगशाला (BSL3) सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- डायरियल रोगहरु, श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगहरुको, फंगसबाट लाग्ने रोगहरुको तथा इन्फुल्यन्जा सर्भिलेन्स सम्बन्धी परीक्षणको प्रेषण प्रयोगशाला सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- भाईरल रिफरेन्स ल्याब संचालन गर्ने
- परजिवी सम्बन्धी (कालाजार, हात्ति पाईले आदी) प्रेषण प्रयोगशाला संचालन गर्ने
- टि.बि. प्रेषण प्रयोगशाला संचालन गर्ने
- संक्रामक रोग सम्बन्धी अनुसन्धानात्मक कार्यहरु सञ्चालन गर्ने र अनुसन्धानका नतिजाहरु वितरण गर्ने
- महामारी रोकथाम नियन्त्रणको लागि सबै सम्बन्धित शाखा/ उपशाखाका पदाधिकारीहरु समेटिएको एउटा महामारी रोकथाम समिति गठन गरिने छ र उक्त समितिको समन्वयको कार्य इपिडिमियोलोजिष्टले गर्नेछन्
- A र B समुहाका समूहका प्रयोगशालाहरुको दर्ता, अनुगमन, मूल्यांकन तथा सञ्चालन अनुमति सम्बन्धी संघीय स्तरका कार्य गर्ने
- रक्त सञ्चार केन्द्रहरुको दर्ता, अनुमगन, मूल्यांकन तथा सञ्चालन सञ्चालन अनुमति सम्बन्धी संघीय स्तरका कार्य गर्ने
- प्रयोगशाला तथा रक्त सञ्चार सेवाहरुको मापदण्ड एवंगुणस्तर निर्धारण तथा सञ्चालन प्रकिया तथा विधिहरुको तयारी तथा अद्यावधिक गर्ने
- संघीय जिम्मेवारीमा रहेका रहेका प्रयोगशालाहरुको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षणका कार्यहरु गर्ने
- प्रयोगशाला तथा रक्त सञ्चार सेवा सम्बन्धी गुनासोहरुको सम्बोधन गर्ने
- संक्रामक रोग, क्यान्सर, न्यूर्टेन्ट रोग तथा रक्त सञ्चार सेवाको गुणस्तर नियन्त्रणको लागि आवश्यक गुणस्तर नियन्त्रण सम्बन्धी नमुनाहरु तयार गर्ने
- तयार गरिएका गुणस्तर नियन्त्रण नमुनाहरु मासिकरुपमा प्रादेशिक प्रयोगशालाहरुमा पठाउने
- प्रादेशिक प्रयोगशालाहरुबाट गुणस्तर नियन्त्रणका लागि पठाइएको नमुनाहरुको परीक्षणको नतिजा संकलन गर्ने, विश्लेषण गर्ने र आवश्यक पृष्ठपोषण गर्ने

- गुणस्तर नियन्त्रण कार्यमा सम्लग्न प्रादेशिक प्रयोगशालाहरुको अन साइट भ्रमण गर्ने सेवा गुणस्तर सम्बन्धी कार्यको भौतिक रुपमै निरीक्षण गर्ने
- प्रादेशिक प्रयोगशालाहरुका प्रयोगशालाकर्मीहरुमा (ToT) तालिम प्रदान गर्नुका साथै प्रयोगशाला सेवा सञ्चालनका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने
- प्रादेशिक प्रयोगशालाहरुमा विश्व स्वास्थ्य संगठन तथा ISO जस्ता संस्थाहरुको मान्यता प्राप्त गराउन आवश्यक सहजीकरण गर्ने
- व्याक्टेरियोलोजी सम्बन्धी आधारभूत तालिमका साथै AMR सम्बन्धी तालिमहरु सञ्चालन गर्ने

५. राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा सुचना तथा सञ्चार केन्द्र

- स्वास्थ्य शिक्षा तथा सामग्री विकास सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, कानून तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्य शिक्षा तथा सामग्री विकास सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवं गुणस्तरनिर्धारण का कार्यहरू गर्ने
- ब्यवहार परिवर्तन तथा स्वास्थ्य शिक्षाजन्य सामाग्री विकास गर्ने
- संघको संलग्नतामा सञ्चालन गर्नुपर्ने सामग्री विकासका लागि सहजिकरण गर्ने
- सरोकारवाला निकायहरुसंग समन्वयमा स्वास्थ्य शिक्षा तथा सामग्री विकास गर्ने
- अनुगमन तथा मुल्यांकनका आधारमा आवश्यकता अनुसार स्वास्थ्य शिक्षा तथा सामग्रीको परिमार्जन गर्ने
- प्रदेशस्तरका स्वास्थ्य शिक्षा तथा सामग्री विकासका लागि प्राविधिक सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्य संचार सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, कानून तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्य संचार सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड तथा एवम् गुणस्तर निर्धारणका कार्यहरु गर्ने
- स्वास्थ्यका लागि हानिकारक बस्तुहरुको बजारीकरणको तथा संचार सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवम् गुणस्तर निर्धारणका लागि सम्बद्ध निकायहरुसंग समन्वय र सहयोग गर्ने
- व्यवहार परिवर्तन तथा स्वास्थ्य संचार सम्बन्धि कार्यहरु समन्वयात्मक रुपमा प्रदेशस्तरमा कार्यान्वयनको लागि सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्य संचार सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- स्वास्थ्य प्रबर्धन तथा सुर्तिजन्य पदार्थ नियमन सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, रणनीति, कानून तयार गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयलाई सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्य प्रबर्धन तथा सुर्तिजन्य पदार्थ नियमन सम्बन्धी निर्देशिका, प्रोटोकल तथा मापदण्ड एवं गुणस्तर निर्धारणका कार्यहरू गर्ने

- संबद्ध निकायसँगको समन्वयमा मद्यपान एवं सुर्तिजन्य पदार्थका साथै स्वास्थ्यका लागि हानिकारक बस्तुहरुको बजारीकरणको नियमन गर्ने
- संबद्ध निकायसँगको समन्वयमा मद्यपान एवं सुर्तिजन्य पदार्थका साथै स्वास्थ्यका लागि हानिकारक बस्तुहरुको उपभोग निरुत्साहित गर्ने
- स्वास्थ्य प्रबर्धन तथा सुर्तिजन्य पदार्थ नियमन सम्बन्धमा अन्तराष्ट्रियस्तरमा भएका नविनतम विकासबारे आधारमा सम्बद्ध निकायहरुलाई अद्यावधिक गर्ने तथा राय परामर्श दिने
- स्वास्थ्य प्रबर्धन तथा सुर्तिजन्य पदार्थ नियमन सम्बन्धी संघस्तरको बार्षिक कार्य योजना तर्जुमामा सहयोग तथा कार्यान्वयन गर्ने
- स्वास्थ्य प्रबर्धन तथा सुर्तिजन्य पदार्थ नियमन सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सम्पर्क विन्दुको रुपमा काम गर्ने
- व्यवहार परिवर्तन तथा स्वास्थ्य संचार सम्बन्धी कार्यहरु संघस्तरमा सञ्चालन गर्ने
- विद्यालय स्वास्थ्य लगायतका कार्यक्रम मार्फत ब्यवहार परिवर्तन र स्वास्थ्य प्रवर्धनका लागि संबद्द निकायसँगको समन्वयमा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सहजिकरण गर्ने

२.६ आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा विभाग

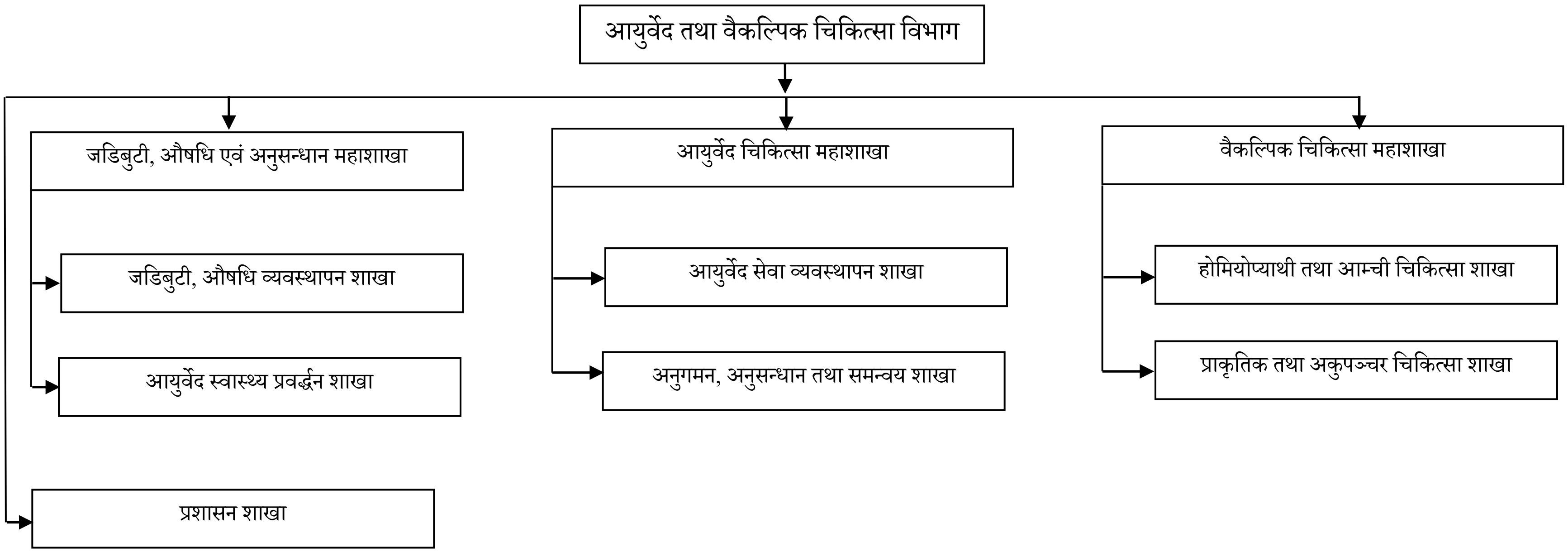

क. पृष्ठभूमी

आयुर्वेद चिकित्सा वैदिक कालदेखि शास्वतरुपमा चल्दै आएको चिकित्सा पद्दति हो। बि.सं. १९७३ देखि गोश्वारा गौडामा आयुर्वेद औषधालय स्थापना गरी आयुर्वेदबाट स्वास्थ्य सेवा लिन सुरु गरिएको हो। नेपालमा सम्बत १९७४ देखि आयुर्वेद चिकित्सालयको संस्थागत विकास भएको पाईन्छ। बि.सं. १९७४ बैशाख अक्षय तृतीया देखि चार शैयायुक्त नरदेवी आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवीमा स्थापना भएको। औषधि उत्पादन केन्द्रको रुपमा सिंहदरवार वैद्यखाना लिच्छविकालदेखि स्थापना भएको मानिन्छ। यसैगरि आयुर्वेद विभाग बि.सं. २०१० सालमा स्थापना भई पछि स्वास्थ्य सेवा विभागमा विलय भई लामो समय पश्चात् बि.सं. २०३८ असार ३१ मा आयुर्वेद विभागको रुपमा स्थापना भयो। हाल संघीय संरचना अनुसार आयुर्वेद तथा वैल्पिक चिकित्सा विभागको रुपमा टेकु, काठमाण्डौमा रहको छ।

ख. विभागको काम, कर्तव्य र अधिकारः

- आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा विभाग र सो अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रमहरु तर्जुमा तथा समन्वय गर्ने
- आयुर्वेद तथा होमियोप्याथी, युनानी, प्राकृतिक चिकित्सा, आम्ची लगायत वैकल्पिक चिकित्सा सम्बन्धी नीति, गुणस्तर र मापदण्ड सम्बन्धी आवश्यक कार्यहरु गर्ने
- जडिवुटी संरक्षण, संवर्धन, प्रवर्धन र गुणस्तरीय आयुर्वेद औषधि उत्पादन, अनुसन्धान र नियमनका लागि सरोकारवाला निकायसंग समन्वयात्मक कार्य गर्ने
- सरकारी तथा निजी संस्थाहरुबाट संचालित आयुर्वेद तथा वैकल्पिक स्थास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाको प्रभावकारिताको अनुगमन, निरीक्षण, स्वीकृति तथा आवश्यक मार्गदर्शन दिने
- आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थापन र प्रवर्धन सम्बन्धी कार्यहरु गर्ने
- अन्य दैनिक प्रशासनिक कार्यहरु सम्पादन गर्ने

ग. जडिवुटी, औषधि एवं अनुसन्धान महाशाखा

- जडिवुटी सम्बन्धी नीति एवं मापदण्ड निर्धारण सम्बन्धी कार्य गर्ने
- औषधीय जडिवुटी तथा स्रोतहरुको संरक्षण, व्यवस्थित अभिलेखीकरण, प्रकाशनका साथै जडिवुटी हरुको बौद्धिक सम्पदा अधिकार संरक्षण
- आयुर्वेद लगायत औषधिहरुको गुणस्तर मापदण्ड निर्धारण गर्ने
- आयुर्वेद औषधि उद्योग तथा जडिवुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना, संचालन सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड निर्धारण गर्ने
- जडिवुटी खनिज तथा जान्तव सम्बन्धी औषधीय अनुसन्धानमा सहयोग गर्ने
- जडिवुटी एवं कच्चा पदार्थको गुणस्तर निर्धारण एवं नियमन तथा विदेशबाट आयात हुने वा स्वदेशमा निर्माण गरिने आयुर्वेदीय औषधिहरुको गुणस्तर कायम गर्ने
- नेपाल आयुर्वेद भैषज्य संहिताको समसामयिक संकलन एवं प्रकाशन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- व्यवसायिक जडिवुटी खेती र वजार व्यवस्थापनमा सहयोग पुर्याउने

- जडिबुटी एवं तत्जन्य उत्पादनहरुको प्रदर्शनी, सभा, सम्मेलन, गोष्ठी लगायतका कार्यक्रमहरुमा सहभागी भई प्रदर्शन र सूचना प्रवाह गराउने व्यवस्था मिलाउने
- घरेलु जडिबुटी प्रयोगको प्रवर्धन गर्ने र जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने
- अत्यावश्यक आयुर्वेद औषधि सूची तयार र परिमार्जनका साथै मूल्य निर्धारणमा सहजिकरण गर्ने
- आयुर्वेद औषधि सम्बन्धमा राय उपलब्ध गराउने
- आयुर्वेद स्वास्थ्य प्रवर्धन
- आयुर्वेद चिकित्सा अन्तर्गतका स्वस्थ आहार, विहार तथा आचार, वातावरणीय स्वास्थ्य लगायतका अन्य स्वास्थ्य प्रवर्धनात्मक मौलिक विधि प्रविधिहरुको समुचित विकास गरि सर्वसुलभ प्रयोगमा ल्याउन प्रोत्साहन गर्ने
- खाद्यपदार्थजन्य रोग तथा जीवनशैलीसंग सम्बन्धित रोग नियन्त्रणको लागि आयुर्वेद, योग तथा अन्य वैकल्पिक चिकित्साका विशेष कार्यक्रम संचालन सम्बन्धी मापदण्ड निर्धारण गर्ने
- आयुर्वेदीय पद्धतिद्वारा कुपोषण न्यूनीकरणा एवं कुपोषणजन्य रोगहरुको रोकथाम, उपचार, व्यवस्थापन, प्रोत्साहन तथा सूचना प्रचार प्रसारको प्रबन्ध मिलाउने
- सद्वृत, आचार तथा आहार रसायन, नैतिक शिक्षा जस्ता जीवन व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी ज्ञानलाई प्रचार प्रसार गरि व्यवहारिक प्रयोगमा ल्याई स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्धन गर्ने
- जैविक खेतीलाई प्रोत्साहन गर्न सहयोग गर्ने
- स्वास्थ्यलाई हानि गर्ने प्रशोधित, अप्राकृतिक तथा तयारी खानेकुराहरु, तयारी पेय पदार्थहरु, मदिरा तथा तम्बाकु आदिको सेवनलाई निरुत्साहित गर्न विशेष कार्यक्रम संचालन सम्बन्धी नीति र मापदण्ड निर्धारणमा सहजिकरण गर्ने
- आयुर्वेदीय जीवनशैली र चिकित्साद्वारा नसर्ने दीर्घ रोग र मानसिक रोगको उपचार एवं व्यवस्थापन तथा ज्येष्ठ नागरिक, मातृ तथा बाल स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि प्रभावकारिता अध्ययन गरी लागु गराउने

घ. आयुर्वेद चिकित्सा महाशाखा

आयुर्वेद सेवा व्यवस्थापन शाखा

- आयुर्वेद चिकित्सा सेवा सुदृढीकरण सम्बन्धी कानून, नीति, मार्गदर्शन, गुणस्तर तथा मापदण्ड निर्माण गर्न सहयोग गर्ने
- आयुर्वेद चिकित्सा उपचार प्रोटोकल, म्यानुअल, निर्देशिका तयार गर्ने
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा आयुर्वेदको भूमिकालाई परिभाषित र प्रभावकारी व्यवस्थापनका साथै निरीक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने
- आयुर्वेद अस्पताल सेवा गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र निरीक्षण गर्ने
- निजी तथा गैरसरकारी आयुर्वेद संस्थाहरुको सञ्चालन स्वीकृति अनुगमन सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, निर्देशिका, मापदण्ड निर्माण गर्ने र तोकिएवमोजिम सञ्चालन स्वीकृति दिने
- आयुर्वेद अस्पताल फार्मेसी सेवा सञ्चालन सम्बन्धी मापदण्ड निर्धारण तथा कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्ने
- आयुर्वेद चिकित्सा सेवा सम्बन्धी सूचनामूलक सामग्री उत्पादन, प्रकाशन र प्रशारण गर्ने

- आयुर्वेद चिकित्सक एवं अन्य प्राविधिकहरुका लागि सीप विकास र दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम आवश्यकता पहिचान एवं कार्यान्वयन गर्ने
- क्लिनिकल एवं विविध पक्षहरुमा बिषयगत प्रस्तुती, सभा, गोष्ठी, सेमिनार वा सम्मेलनको आयोजना कार्यान्वयन तथा आवश्यकतानुसार सहभागिता जनाउने
- निःशुल्क आयुर्वेद स्वास्थ्य शिविरका लागि आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्ने
- परम्परागत स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुलाई गुणस्तरीय बनाउन आवश्यक कार्य गर्ने

अनुगमन, अनुसन्धान तथा समन्वय शाखा

- अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी खाका तर्जुमा गर्ने र लागु गर्ने
- प्रदेशस्तर तहबाट संचालित कार्यक्रमहरुको समीक्षा गर्न सहजिकरण गर्ने
- संचालित आयुर्वेद कार्यक्रमहरुको प्रभावकारिता अध्ययन एवं अनुसन्धान तथा नयां स्वास्थ्य कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्न सहजिकरण गर्ने
- आयुर्वेद सम्बन्धी कार्यक्रमहरु तथा प्रगतिको विश्लेषण गर्ने
- आयुर्वेद विकासका लागि वैदेशिक स्रोतको प्रभावकारी परिचालन र उपयोग गर्न राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरुसंग समन्वय र सहकार्य गर्न सहजिकरण गर्ने
- आयुर्वेद स्वास्थ्यकर्मीको वृत्तिविकास र दक्षता अभिवृद्धिका लागि तालिम, अध्ययन, भ्रमण आवश्यकता पहिचान, संचालन र मूल्यांकन गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई आवश्यक पूर्वाधार विकासका लागि राष्ट्रिय योजना तर्जुमा गर्न सहजिकरण गर्ने
- आयुर्वेद सूचना प्रदायकलाई संस्थागत गर्न समन्वय तथा सहजिकरण गर्ने
- स्वास्थ्य सम्बन्धी संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहका अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन नीति, रणनीति, योजना तर्जुमा गर्न सहयोग गर्ने
- आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्साका बिभिन्न विधाहरुमा हुने अध्ययन र अनुसन्धानका लागि समन्वय गर्ने
- आयुर्वेद क्षेत्र मानव संशाधन लगायत तथ्यांकको संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण, बितरण, संरक्षण, अद्यावधिक, उपयोग तथा प्रकाशन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- प्रदेश तथा स्थानीय तहको आयुर्वेदको सम्पर्क इकाईको रुपमा कार्य गर्ने

ङ. वैकल्पिक चिकित्सा महाशाखा

होमियोप्याथी तथा आम्ची चिकित्सा शाखा

- होमियोप्याथी तथा आम्ची चिकित्सा सेवा सुदृढीकरण सम्बन्धी कानून, नीति, गुणस्तर तथा मापदण्ड निर्माणमा सहयोग गर्ने
- होमियोप्याथी अस्पताल सेवा गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र निरीक्षण गर्ने
- निजी तथा गैरसरकारी होमियोप्याथी र आम्ची चिकित्सा अस्पताल, फार्मेसी अनुगमन सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, निर्देशिका, मापदण्ड निर्माण गर्ने तोकिएवमोजिम सञ्चालन स्वीकृति सम्बन्धी कार्य गर्ने
- होमियोप्याथी फार्मेसी सेवाको गुणस्तर मापन र पृष्ठपोषण गर्ने

- होमियोप्याथी तथा आम्ची बिषयगत प्रस्तुती, सभा, गोष्ठी, सेमिनार वा सम्मेलनको आयोजना कार्यान्वयन तथा आवश्यकता अनुसार सहभागिता जनाउने
- होमियोप्याथी तथा सोवारिक्पा (आम्ची) को विकास र विस्तार सम्बन्धी अल्पकालिन र दीर्घकालिन नीति योजना तयार गर्न सहजिकरण गर्ने
- हिमाली जिल्लामा परम्परादेखि प्रचलित सोवारिक्पा (आम्ची) उपचार एकाई स्थापनाका लागि सहजिकरण गर्ने
- होमियोप्याथी तथा आम्ची चिकित्सा विधा सम्बन्धी अनुसन्धानमूलक कार्यहरुमा सहजिकरण गर्ने
- होमियोप्याथी तथा सोवारिक्पा (आम्ची) चिकित्सा क्षेत्रमा अनुसन्धानलाई प्रवर्द्धन गर्दै अनुसन्धानबाट प्राप्त प्रमाणमूलक व्यवहार वा अभ्यासलाई नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, औषधि उपचार पद्धति एवं स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा उपयोग गर्न सहजिकरण गर्ने
- प्राविधिकहरुका लागि तालिम आवश्यकता पहिचान र कार्यान्वयन गर्ने

प्राकृतिक तथा अकुपञ्चर चिकित्सा शाखा

- प्राकृतिक तथा अकुपंचर चिकित्सा सेवा सुदृढीकरण सम्बन्धी कानून, नीति, गुणस्तर तथा मापदण्ड निर्माणमा सहयोग गर्ने
- प्राकृतिक तथा अकुपंचर अस्पताल सेवा गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र निरीक्षण गर्ने
- निजी तथा गैरसरकारी प्राकृतिक तथा अकुपंचर चिकित्सा अस्पताल अनुगमन सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, निर्देशिका, मापदण्ड निर्माण गर्ने तोकिए वमोजिम सञ्चालन स्वीकृति सम्बन्धी कार्य गर्ने
- प्राकृतिक तथा अकुपंचर फार्मेसी सेवाको गुणस्तर मापन र पृष्ठपोषण गर्ने
- प्राकृतिक तथा अकुपंचर बिषयगत प्रस्तुति, सभा, गोष्ठी, सेमिनार वा सम्मेलनको आयोजना कार्यान्वयन तथा आवश्यकता अनुसार सहभागिता जनाउने
- प्राकृतिक तथा अकुपंचरको विकास र विस्तार सम्बन्धी अल्पकालिन र दीर्घकालिन नीति योजना तयार गर्न सहजिकरण गर्ने
- प्राकृतिक तथा अकुपंचर चिकित्सा विधा सम्बन्धी अनुसन्धानमूलक कार्यहरुमा सहजिकरण गर्ने
- प्राकृतिक तथा अकुपंचर चिकित्सा क्षेत्रमा अनुसन्धानलाई प्रवर्धन गर्दै अनुसन्धानबाट प्राप्त प्रमाणमूलक व्यवहार वा अभ्यासलाई नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, औषधि उपचार पद्धति एवं स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा उपयोग गर्न सहजिकरण गर्ने
- प्राविधिकहरुका लागि तालिम आवश्यकता पहिचान र कार्यान्वयन गर्ने

२.७ औषधि व्यवस्था विभाग

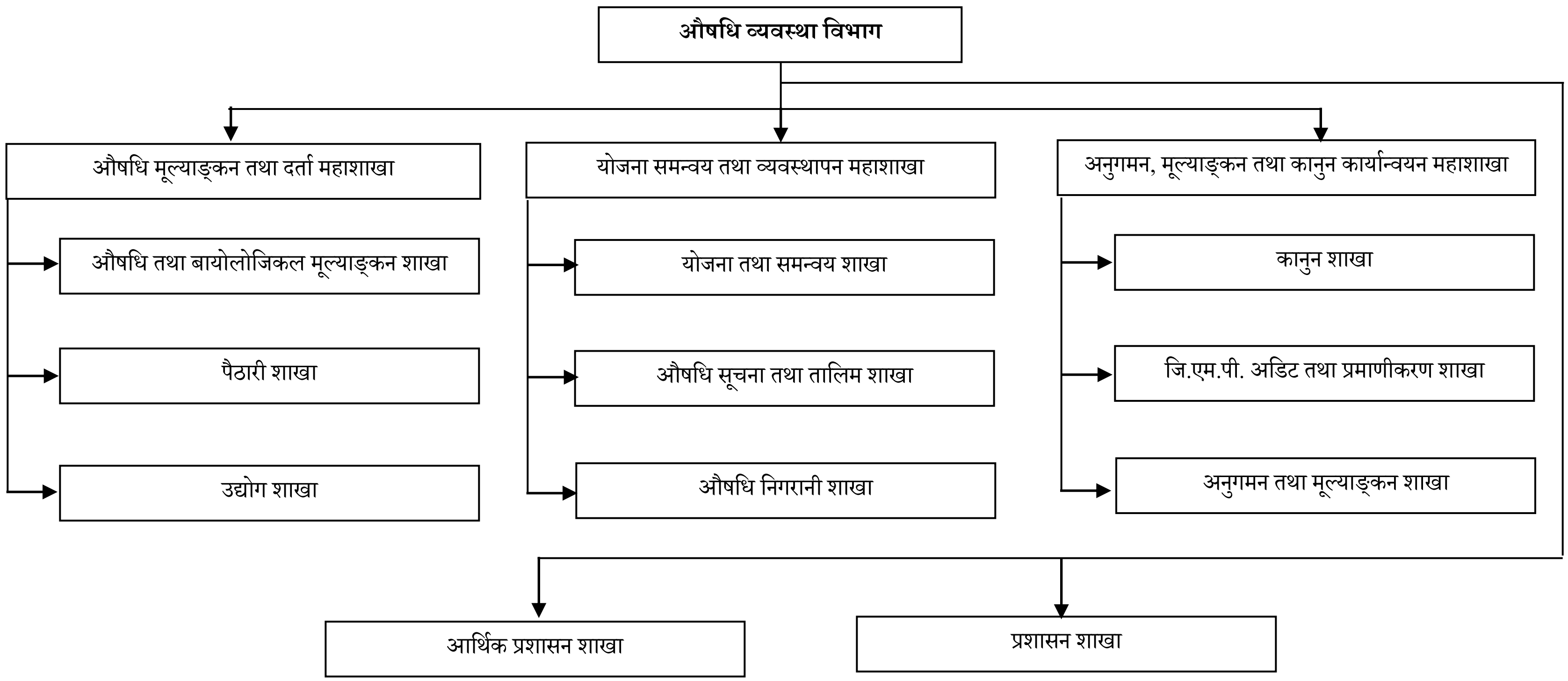

क. औषधि व्यवस्था विभागको कार्यविवरण

- जनसुरक्षित, असरयुक्त र गुणयुक्त नभएको औषधिको उत्पादन, विक्री, वितरण, निकासी पैठारी, संचय र सेवन मनाही गर्ने
- औषधिको प्रयोग, उपयोगिता वा प्रभाकारिता सम्बन्धमा झुठ्ठा वा भ्रमात्मक प्रचार वा विज्ञापन गर्न नदिने र कसैले औषधिको प्रचार वा विज्ञापन गर्न चाहेमा औषधि ऐन २०३५ को प्रावधान अनुसार अनुमति दिने कार्य गर्ने
- जनसुरक्षित असरयुक्त वा गुणयुक्त औषधिको उपलब्धताको अनुगमनका लागि जाँचवुझ तथा निरीक्षण गर्ने
- औषधिको गुणस्तर यकिन गर्न औषधि प्रयोगशाला तथा अन्य प्रयोगशालाबाट औषधिको परीक्षण तथा विश्लेषण गराउने
- औषधि उद्योग स्थापना गर्न उद्योग स्थापना सिफारिस पत्र दिने
- औषधि उत्पादनका लागि उत्पादन अनुज्ञापत्र र विक्री वितरण प्रमाणपत्र दिने
- खुद्रा तथा थोक औषधि पसल खोल्न पसल दर्ता प्रमाणपत्र दिने
- औषधिको प्रकृति हेरी चिकित्सकको प्रेस्क्रीप्सन बमोजिम तथा विना प्रेस्क्रीप्सन बेच्न सकिने औषधिहरुको समुह विभाजन गर्ने
- विभागले आवश्यक देखेमा नेपाल सरकारको स्वीकृत लिई कुनै औषधिको मूल्य निर्धारण गर्ने
- कसैले कुनै औषधिको क्लीनिकल ट्रायल गर्न चाहेमा सो कामको लागि अनुमति दिने
- औषधिको अनुसन्धान, विकास र नियन्त्रण सम्बन्धी प्राविधिक कुरामा विभागलाई परामर्श दिन गठन भएको औषधि सल्लाहकार समितिको सचिवालयको रुपमा कार्य गर्ने
- नेपाल सरकारलाई औषधि सम्बन्धी सैद्धान्तिक तथा प्रशासनिक विषयमा परामर्श दिन गठित औषधि परामर्श परिषदको सचिवालयको रुपमा कार्य गर्ने
- औषधि ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्नको लागि नियमहरु तर्जुमा तथा संशोधन गर्न प्रारम्भिक कार्य गर्ने
- औषधि व्यवस्था सम्बन्धी स्वीकृत कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने तथा कार्यक्रमको अनुगमन मूल्याकन गर्ने
- औषधि व्यवस्था सम्बन्धी नीति एवं कानूनको तर्जुमाको प्रारम्भिक कार्य गर्ने
- राष्ट्रिय औषधि नीतिले निर्दिष्ट गरेका कार्यहरु गर्ने
- नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन २०५३, निजामती सेवा ऐन २०४९ तथा सो अन्तर्गत बनेका नियम मा वा सेवा सम्बन्धी कानुन बमोजिम विभाग र मातहत कार्यालयका कर्मचारी प्रशासन सम्बन्धी कार्य गर्ने
- आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी प्रचलित कानुन बमोजिमका कार्यहरु गर्ने
- नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयबाट समय समयमा प्राप्त निर्देशन बमोजिमका अन्य कार्यहरु सम्पादन गर्ने आदि

२.८ कीटजन्य रोग अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र

- कीटजन्य रोगको प्रभावकारी नियन्त्रणको क्षेत्रमा Survey, Surveillance तथा Operational Research गर्ने
- कीटजन्य रोग सम्बन्धि तालिमहरु (मलेरिया माक्रोस्कपी, Basic, Refresher and Internal Competency Test), VBDs Training for Physicians, HW, Focal Persons) सञ्चालन गरिने
- कीटजन्य रोगको नियन्त्रण, रोकथाम र अनुसन्धानमा संलग्न विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्थासंग समन्वय गरी कीटजन्य रोगहरुमा भएका उपलब्धीहरुको जानकारी लिई तालिम, अध्ययन र अनुसन्धानको कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढाउन अध्ययन तथा तालिमको क्षेत्र विस्तार गर्ने
- EWARS को अध्ययनबाट VBDs हरुको प्रतिवेदन विश्लेषण गरी सम्भाव्य महामारीको पुर्वानुमान, सिघ्र निदान र अनुसन्धान गरी नियन्त्रणको लागि उपयुक्त प्रभावकारी विधि कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित निकायहरुलाई सिफारिस गर्ने
- नेपाल सरकारद्वारा सञ्चालित कीटजन्य रोग निवारण तथा नियन्त्रण कार्यक्रमहरुको Assessment गरी नेपाल सरकारलाई प्रतिवेदन दिने
- कीटजन्य रोगहरुको महामारीको निदान, अनुसन्धान तथा नियन्त्रण गर्न प्रदेश निर्देशनालय, स्वास्थ्य कार्यालय तथा पालिकाहरूलाइ प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने
- कीटजन्य रोगहरु मलेरिया, कालाजार, डेंगु, फाइलेरिया, जापानिज इन्सेफलाइटिस तथा Scrub typhus को वाहकहरूको अवस्था सम्वन्धी अध्ययन गर्ने
- कीटहरुमा विषादीको प्रभावकारीताको अध्ययन गर्ने
- झुल (Long Lasting Insecticidal Nets) तथा IRS को कीटहरूमा प्रभावकारीताको अध्ययन गर्ने
- VBDs मा प्रयोग हुने औषधी तथा निदान सामाग्रीहरुको प्रभावकारीको अध्ययन गर्ने
- VBDs का कार्यक्रमहरुको सुपरीवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन

२.९ संघ अन्तर्गतका अस्पताल

१. कोशी अस्पताल, विराटनगर, मोरङ
२. नारायणी अस्पताल, बिरगंज , पर्सा
३. भरतपुर अस्पताल, भरतपुर, चितवन
४. भेरी अस्पताल, बाँके
५. डडेल्धुरा अस्पताल, डडेल्धुरा
६. कान्ति बाल अस्पताल, महाराजगञ्ज,काठमाडौं
७. वि.पी. कोइराला मेमोरीयल क्यान्सर अस्पताल, भरतपुर
८. भक्तपूर क्यान्सर अस्पताल, भक्तपुर
९. शहिद धर्मभक्त राष्ट्रिय प्रत्यारोपण केन्द्र, भक्तपूर
१०. शुक्रराज ट्रपिकल तथा सरूवारोग अस्पताल, टेकु, काठमाण्डौ
११. मानसिक अस्पताल, ललितपुर
१२. परोपकार प्रसुती तथा स्त्री रोग अस्पताल, काठमाडौं
१३. शहिद गंगालाल राष्ट्रिय हृदय केन्द्र, बाँसबारी, काठमाण्डौ
१४. जि.पि. कोईराला राष्ट्रिय स्वास् प्रश्वास केन्द्र, अस्पताल, दुलेगौंडा, तनहुँ
१५. शुशिल कोईराला प्रखर क्यान्सर अस्पताल, खजुरा, बाँके
१६. आयुर्वेद चिकित्सालय नरदेवी, काठमाडौं
१७. पशुपति होमियोप्याथी चिकित्सालय, ललितपुर
१८. राष्ट्रिय ट्रमा सेन्टर, काठमाडौं

२.१० संघ अन्तर्गतका प्रतिष्ठानहरू

१. चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल), काठमाडौं
२. पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, ललितपुर
३. वी.पी. कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, सुनसरी
४. पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, कास्की
५. कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, जुम्ला
६. राप्ति स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, दाङ
७. रामराजा प्रसाद सिंह स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान (गजेन्द्र नारायण सिंह सगरमाथा अस्पताल), राजविराज, ससरी

२.११ परिषदहरू

१. नेपाल मेडिकल काउन्सिल

२. नेपाल आयुर्वेद चिकित्सा परिषद

३. नेपाल नर्सिङ परिषद

४. नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषद

५. नेपाल फार्मेसी परिषद

६. नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद

२.१२ अन्य स्वास्थ्य संस्थाहरू

१. सिंहदरबार वैद्यखाना, अनामनगर

२. राष्ट्रिय आयुर्वेद अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र, कीर्तिपूर

२.१३ वार्षिक रूपमा वजेट विनियोजन हुने अन्य स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू

१. मनमोहन कार्डियोथोरासिक भास्कुलर केन्द्र, काठमाण्डौं

२. नेपाल नेत्रज्योति संघ, काठमाण्डौं

३. वी.पी.कोइराला लायन्स नेन्त्र अधययन केन्द्र, काठमाण्डौं

४. त्रि.वि. शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले क्यान्सर केन्द्र), काठमाण्डौ

२.१० प्रदेश अन्तर्गत रहने स्वास्थ्य संस्थाहरू

प्रदेश	स्वास्थ्य संस्थाको संख्या
प्रदेश १	१८
मधेश प्रदेश	६
बागमती प्रदेश	२१
गण्डकी प्रदेश	२९
लुम्बिनी प्रदेश	२४
कर्णाली प्रदेश	२१
सुदूर-पश्चिम प्रदेश	१२
नोटः स्वास्थ्य संस्था पञ्जीकरणमा अद्यावधिक भएअनुसार	

अध्याय ३: नीतिगत व्यवस्था

संघीयता अनुरूप स्थानीय तह र प्रदेश सरकारहरूले पनि स्वास्थ्य सेवा लगायत सामाजिक सेवाको जिम्मेवारी बहन गर्न थालिसकेका छन्। हालसम्म केन्द्रीय सरकारद्वारा प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा सञ्जालको विस्तार गरिएको भएतापनि सेवाको गुणस्तर, सेवाको वर्गीकरण, दक्ष प्राविधिक जनशक्ति वितरण र स्थानीय जनताको बढ्दो अपेक्षा अनुरूप थप सेवा केन्द्रहरू स्थापना र तिनका गुणस्तरमा विकास गर्नैपर्ने अवस्था छ। निजी क्षेत्रका अधिकांश अस्पतालहरू सहरकेन्द्रित छन् र यी अस्पतालहरूको अनुगमन र नियमनमा सहकार्य आवश्यक छ। प्रायः सबै स्तरको स्वास्थ्य जनशक्ति वा मानव संशाधनको उत्पादन सरकारी तथा निजी लगानीबाट मुलुकभित्रै भइरहेको मुलुकलाई आवश्यक पर्ने औषधीको करिब ४० प्रतिशत उत्पादन मुलुकभित्रै हुन थालेको भएतापनि देशभित्र उत्पादित र आयातीत औषधीहरूको बजार मुल्यमा अन्तर नहुने अवस्थाले औषधी उत्पादन, वितरण तथा व्यवस्थापनमा प्राविधिक नियमन, वैज्ञानिक अनुगमन जरुरी रहेको संकेत गर्छ। यसैगरी आँखा, मुटु, मिर्गौला, स्नायु, हाडजोर्नी, अंगप्रत्यारोपण, प्लास्टिक सर्जरी तथा क्यान्सर उपचार आदिमा अति-विशिष्टिकृत उपचारको थालनी स्वदेशमै हुने क्रममा रहेको हुँदा सम्बन्धित निदान केन्द्र तथा प्रयोगशालाहरूको थप विस्तारको निम्ति आवश्यक पर्ने आधुनिक प्रविधिमा अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्य सहित विकास तथा विस्तार गर्न जरुरी छ।

स्वास्थ्य क्षेत्रको दीर्घकालीन स्वास्थ्य योजना तर्जुमा गर्ने सन्दर्भमा वि.सं. २०३२ मा पहिलो र वि.सं. २०५४ मा दोस्रो दीर्घकालीन स्वास्थ्य योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको थियो। विकासोन्मुख देशको विकासको गतिलाई तिब्रता दिने उद्देश्यले सरकारी निकायको नेतृत्वमा विकाससँग साझेदार राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संस्था एवं दातृ निकायहरु सबैले एउटै कार्यनीति अनुसार कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने विश्व्यापी अवधारणाको रुपमा क्षेत्रगत पद्धतिको विकास भयो। उक्त अवधारणा अनुसार नेपालमा स्वास्थ्य क्षेत्रको आवधिक योजनाको विकास गर्ने क्रममा वि.स. २०६० मा पहिलो र वि.सं. २०६६ मा दोस्रो नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागु गरियो। यसैगरी वि.सं. २०७२ देखि २०७७ सम्मका लागि नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीति तर्जुमा गरियो। नेपालमा पहिलोपटक वि.सं. २०४८ मा राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति स्वीकृति पश्चात स्थानिय तहसम्म सेवाको विस्तार भएको थियो। अन्तरिम संविधान २०६३ पश्चात स्वास्थ्य नीति २०७१ निर्माण भएकोमा हाल नेपालको संविधान अनुरुप राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६ लागु भएको छ। यसैगरी दीगो विकास लक्ष्य २०३०, स्वास्थ्य क्षेत्रमा गरिएका अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता अनुरुप विभिन्न नीतिगत व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्नस्वास्थ्य क्षेत्रको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा हुने गरेको छ।

विद्यमान समस्या तथा चुनौतीहरूको सम्बोधन गरी गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको संविधान प्रदत्त हक सुनिश्चित गर्न एवं संघीय संरचना अनुरूप विद्यमान स्वास्थ्य नीति, रणनीति तथा कार्यक्रमहरूलाई परिमार्जन गरी संघीयतामा आधारित राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६ स्वीकृत भई विद्यमान स्वास्थ्य सेवालाई निरन्तरता दिँदै यसका उपलब्धिहरूलाई समेत दिगो राख्दै राज्यको संघीय संरचना, अधिकार क्षेत्र तथा दायित्व अनुरूप

स्वास्थ्य सेवाको संरचना विकास तथा विस्तारका लागि मार्गदर्शन गर्न आवश्यक ठानी नेपालले गरेका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि एवं नेपालले सहस्राब्दी विकास लक्ष्यहरूमा प्राप्त सफलतालाई कायम राख्दै दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्नका लागि विभिन्न ऐन, नियम, नीति, र आवधिक योजनाहरू र सो अनुरूप विभिन्न निर्देशिका तथा तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वनय भइरहेको छ।

केही महत्वपूर्ण नीतिगत कोषेढुङ्गाहरू

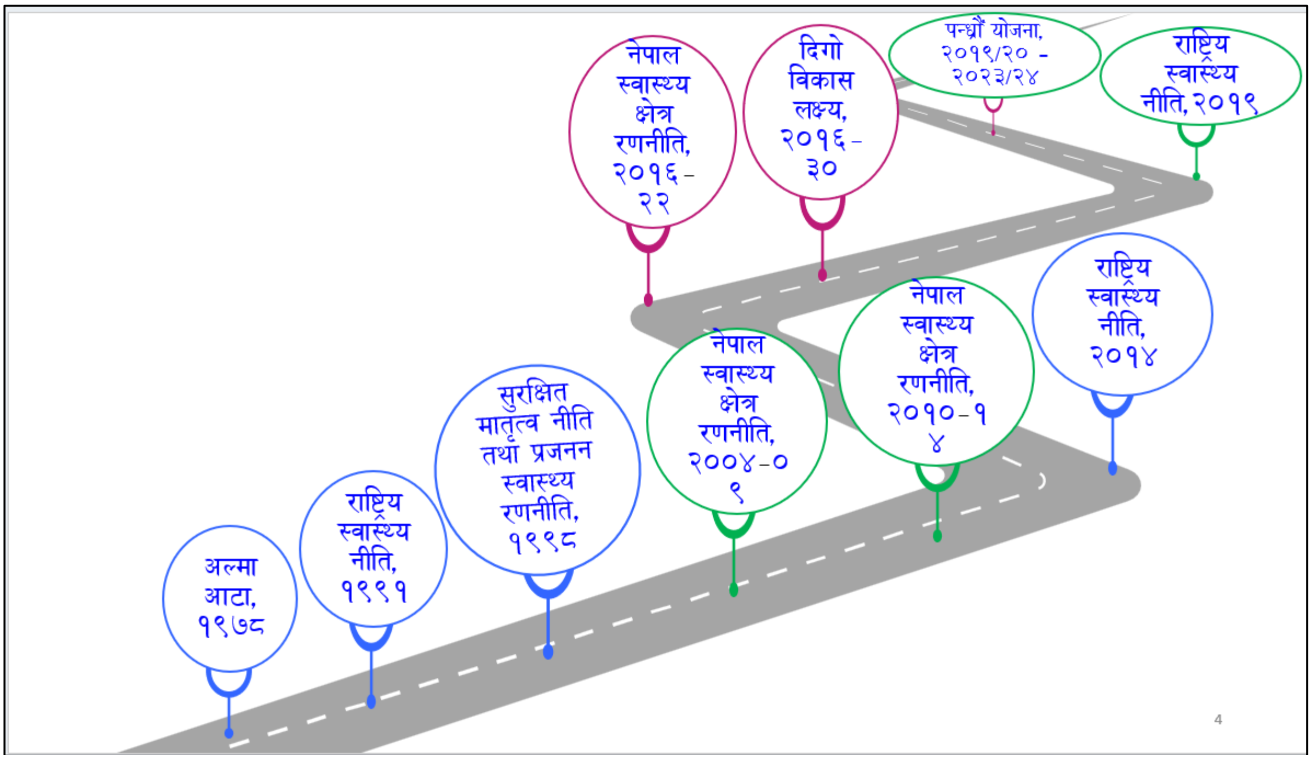

३.१ स्वास्थ्य क्षेत्रका मुख्य ऐनहरू

१. जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५

नेपालको संबिधानले प्रत्याभुत गरेको निसुल्क आधारभुत स्वास्थ्य सेवा तथा आकास्मिक स्वास्थ्य सेवा पाउने हक कार्यन्वयन गर्न र स्वास्थ्य सेवालाई नियमित, प्रभावकारी, गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ तुल्याइ नागरिकको पहुच स्थापित गर्नको लागि आवश्यक कानुनी ब्यवस्था गर्न यो ऐन बनेको हो।

२. सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन् स्वास्थ्य अधिकार ऐन, २०७५

नेपालको संबिधानद्वारा प्रदत्त महिलाको सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि हकको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्ति गर्नको लागि मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवालाई सुरक्षित, गुणस्तरीय , सर्वसुलभ तथा पहुँचयोग्य बनाउन यो ऐन बनेको हो।

३. राष्ट्रिय स्वास्थ्य बीमा ऐन, २०७४

गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने नागरिकको अधिकारको संरक्षण गर्न, स्वास्थ्य बिमाद्वारा पूर्व भुक्तानीको माध्यमबाट बिमितको आर्थिक जोखिम न्युनिकरण गर्न तथा स्वास्थ्य सेवा प्रदायकको दक्षता र जवाफदेहिता अभिवृद्धि गरी स्वास्थ्य सेवामा आम नागरिकको सहज पहुच सुनिश्चित गर्न यो ऐन बनेको हो।

४. रासी स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान ऐन, २०७४

स्वास्थ्य विज्ञानको क्षेत्रमा उच्चस्तरीय अध्ययन र अनुसन्धानको व्यवस्था गरी मुलुकलाई आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न तथा स्वास्थ्य सेवामा सर्वसाधारण जनतालाई सहज, सुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिम व्यवस्थापिका संसदले यस ऐन बनाइएको हो।

५. खोप ऐन, २०७२

खोपको माध्यमबाट रोगको रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण वा उन्मुलन गरी शिशु, बाल, मात्री तथा अन्य व्यक्तिको मृत्यु दर घटाउन तथा खोप सेवाको बिकास, विस्तार र सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय खोप सेवा प्रदान गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न यो ऐन बनेको हो।

६. पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान ऐन, २०७२

स्वास्थ्य विज्ञानको क्षेत्रमा उच्चस्तरीय अध्ययन र अनुसन्धानको व्यवस्था गरी मुलुकलाई आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न तथा स्वास्थ्य सेवामा सर्वसाधारण जनतालाई सहज, सुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल पोखरालाई स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानको रूपमा स्थापना र सञ्चालन गर्न नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिम व्यवस्थापिका संसदले यस ऐन बनाइएको हो।

७. सूर्तिजन्य पदार्थ(नियन्त्रण र नियमन गर्ने) ऐन, २०६८

धूम्रपान तथा सूर्ति सेवन मानव स्वास्थ्यको लागि अत्यन्त हानिकारक भएको र धूम्रपान तथा सूर्ति सेवनले मानव जीवनको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक क्रियाकलापमा समेत नकारात्मक असर पार्ने भएकोले सो कार्यलाई नियन्त्रण गरी सर्वसाधारण जनताको स्वास्थ्य, सुविधा र आर्थिक हितको अभिवृद्धि गर्न सूर्तिजन्य पदार्थको आयात, उत्पादन, बिक्री, वितरण तथा सेवन गर्ने कार्यलाई न्यूनीकरण, नियन्त्रण तथा नियमन गर्न यो ऐन बनेको हो।

८. कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान ऐन, २०६८

पिछडिएको क्षेत्रमा सहज रूपमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुर्याउन, स्वास्थ्य विज्ञानको क्षेत्रमा उच्चस्तरीय अध्ययन र अनुसन्धानको व्यवस्था गरी मुलुकलाई आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न तथा स्वास्थ्य सेवामा सर्वसाधारण जनतालाई सहज, सुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिम व्यवस्थापिका संसदले यस ऐन बनाइएको हो।

९. स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य संस्थाको सुरक्षा सम्बन्धी ऐन, २०६६

स्वास्थ्य सेवालाई नियमित,भरपर्दो,मर्यादित र प्रभावकारी बनाउन स्वास्थ्य उपचारको क्रममा उत्पन्न हुन सक्ने आकस्मिक घटना र आर्थिक दायित्वबाट स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य संस्थाको सुरक्षा गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न यो ऐन बनेको हो।

१०. पाटन स्वास्थ्य विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०६४

स्वास्थ्य विज्ञानको क्षेत्रमा उच्चस्तरिय अध्ययन र अनुसन्धानको व्यवस्था गरी मुलुकलाई आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्ती उत्पादन गर्न तथा स्वास्थ्य सेवा प्रणालीलाई सुदृढीकरण गरी सर्वसाधारण जनतालाई गुणस्तरीय सेवा उपलब्ध गराउनको लागि पाटन स्वास्थ्य बिज्ञान प्रतिष्टानको स्थापना र सन्चालन गर्ने सम्बन्धमा यो ऐन बनेको हो।

११. चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान ऐन, २०६३

चिकित्सा विज्ञानको क्षेत्रमा उच्चस्तरीय अध्ययन र अनुसन्धानको व्यवस्था गरी दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न र सर्वसाधारण जनतालाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनका लागि चिकित्सा बिज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठानको स्थापना तथा संचालन गर्ने सम्बन्धमा कानुनी व्यवस्था गर्न यो ऐन बनेको हो।

१२. शहीद गंगालाल राष्ट्रिय हृदय केन्द्र ऐन, २०५७

शहीद गंगालाल श्रेष्ठको स्मृति चिरपर्यन्त कायम राख्ने उद्देश्यले हृदयरोगको रोकथाम, निदान, उपचार तथा हृदयरोगीको पुनर्स्थापनाको लागि आवश्यक उच्चस्तरिय स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ रुपमा प्रदान गरी हृदयरोगीलाई मानवोचित जीवनयापन गर्न सक्षम तुल्याउन तथा हृदयरोग सम्बन्धी उच्च स्तरिय अध्ययन र अनुसन्धानका लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ती तयार गर्न शहीद गंगालाल राष्ट्रिय हृदय केन्द्रको स्थापना र सन्चालन गर्न यो ऐन बनेको हो।

१३. नेपाल फार्मेसी परिषद ऐन, २०५७

फार्मेसी व्यबसयलाई व्यवस्थित तथा बैज्ञानिक ढङ्गले सञ्चालन गरि प्रभावकारी बनाउन नेपाल फार्मेसी परिषद्को व्यवस्था गर्न यो ऐन बनेको हो।

१४. नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषद नियामावली, २०५६

नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायीको स्वास्थ्य सेवालाई समयानुकूल प्रभावकारी बनाउन मेडिकल काउन्सिल ऐनमा दर्ता हुन योग्य चिकित्सक,नर्स बाहेकका स्वास्थ्य व्यवसायीहरुको सेवालाई व्यवस्थित एवं बैज्ञानिक ढङ्गले परिचालन गर्न तथा उनीहरुको योग्यता अनुसार नाम दर्ता गर्ने व्यवस्था गर्न स्वास्थ्य व्यवसायी परिषदको स्थापना गर्न यो ऐन बनेको हो।

१५. मानव शरीरको अंग प्रत्यारोपण (नियमित तथा निषेध) ऐन, २०५५

आधुनिक चिकित्सा प्रणाली अनुसार व्यवस्थित रुपमा रोगको उपचार गर्ने प्रयोजनको लागि मानव शरीरबाट अङ्ग झिक्ने तथा एक मानवको शरीरबाट अङ्ग झिकी अर्को मानवको शरीरमा प्रत्यारोपण गर्ने सम्बन्धी कृयाकलापलाई नियमित गर्ने तथा मानव शरीरको अङ्ग खरिद बिक्री तथा अन्य कार्यमा प्रयोग गर्ने सम्बन्धी कृयाकलापलाई निषेध गर्ने व्यवस्था गर्न यो ऐन बनेको हो।

१६. वी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल ऐन, २०५४

जननेता स्वर्गीय विश्वेश्वर प्रसाद कोइरालाको चिरपर्यन्त स्मृति कायम राख्न क्यान्सर रोग सम्बन्धि उच्चस्तरिय अध्ययन र अनुसन्धानको लागि आवश्यक जनशक्ति तयार गरि यस क्षेत्रलाई आत्मनिर्भर बनाई क्यान्सर रोगबाट ग्रसित ब्यक्तीको रोगको निदान र उपचारको लागि आवश्यक उच्चस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरि उनीहरुलाई मानवोचित जीबनयापन गर्न सक्षम तुल्याउन एउटा क्यान्सर अस्पतालको स्थापना र संचालन गर्न यो ऐन बनेको हो।

१७. नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३

स्वास्थ्य सेवा जनसाधारणको लागी अत्यावश्यक सेवा भएकोले यस सेवालाई बढी सक्षम, सुद्रीढ, सेवामुलक र जनउत्तरदायी बनाउन स्वास्थ्य सेवाको गठन, सन्चालन र सेवाको शर्त सम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न यो ऐन बनेको छ।

१८. नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषद ऐन, २०५३

नेपालको स्वास्थ्य सेवालाई समयनुकुल प्रभावकारी बनाउन मेडिकल काउन्सिल ऐनमा दर्ता हुन योग्य चिकित्सक, नर्स बाहेकका स्वास्थ्य व्यवसायीहरुको सेवालाई ब्यवस्थित एवम वैज्ञानीक ढंगले परिचालन गर्न तथा उनीहरुको योग्यता अनुसार नाम दर्ता गर्ने व्यवस्था गर्न स्वास्थ्य व्यवसायी परिसदको स्थापना गर्न यो ऐन बनेको हो।

१९. नेपाल नर्सिङ परिषद ऐन, २०५२

नेपाल नर्सिङ परिषदको नर्सिङ सेवालाई प्रभावकारी बनाइ ब्यवस्थित एवम वैज्ञानीक ढंगले परिचालन गर्न तथा नर्सहरुको योग्यता अनुसार नाम दर्ता गर्ने समेत व्यवस्था गर्न एक नर्सिङ परिषदको स्थापना गर्न यो ऐन बनाएको छ।

२०. आमाको दुधलाई प्रतिस्थापन गर्ने वस्तु (विक्रि वितरण नियन्त्रण) ऐन,२०४९

स्तनपानको संरक्षण र सम्वद्र्धन तथा आमाको दूधलाई प्रतिस्थापन गर्ने वस्तु लगायत बाल आहारको बिक्री वितरणलाई नियमित गरी बच्चाहरुको लागि सुरक्षित एवं पर्याप्त पोषणको व्यवस्था गर्नयो ऐन बनेको हो।

२१. वी.पी.कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान ऐन, २०४९

जननेता स्वर्गिय विशेश्वर प्रसाद कोइरालाको चिर पुण्यस्मृतिका लागि एवम नेपाललाई स्वास्थ्य क्षेत्रमा क्रमश आत्मनिर्भर बनाउदै लैजान, सर्बसाधारण जनतालाई स्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न, स्वास्थ्य सम्बन्धी उच्चस्तरिय अध्ययन र अनुसन्धानको प्रबर्धन गर्न आवश्यक जनशक्ती तयार गर्न राष्ट्रिय महत्वको वी.पी. कोइराला स्वास्थ्य बिज्ञान प्रतिष्ठान स्थापना र सन्चालन गर्नको लागि कानुनी व्यवस्था गर्न यो ऐन बनेको छ।

२२. नेपाल स्वस्थ्य अनुसन्धान परिषद् ऐन, २०४७

स्वास्थ्य क्षेत्रमा देखा परेका विभिन्न समस्याहरुलाई वैज्ञानीक रुपमा अध्ध्यन तथा अनुसन्धान गरी सर्बसाधारण जनताको स्वास्थ्य सुबिधा कायम राख्न नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषदको स्थापना र ब्यबस्था गर्न यो ऐन बनेको हो।

२३. आयुर्वेद चिकित्सा परिषद् ऐन, २०४५

सर्वसाधारण जनताको स्वास्थ्य र सुबिधा कायम राख्न आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीलाई बढी प्रभावकारी बनौन , आयुर्वेदिक औषधिको उत्पादन र प्रयोग गर्ने पद्धतिलाई विकास गर्ने र आयुर्वेदिक चिकित्सकहरुको दर्ता गर्ने समेत व्यवस्था गर्न आयुर्वेद चिकित्सा परिषद स्थापना गर्न यो ऐन बनेको हो।

२४. औषधी ऐन, २०३५

औषधी वा औषधीका साधक पदार्थहरुको अनुचित प्रयोग वा दुरुपयोग हुन नदिन त्यस्को उपयोगीता एवम प्रयोग सम्बन्धी झुट्टा वा भ्रमात्मक प्रचार हुन नदिन र जनसुरक्षित, असारयुक्त, तथा गुणयुक्त नहुने औषधी, उत्पादन, बिक्री, बितरण, निकासी पैठारी, सन्चय र सेवनको नियन्त्रण गर्न यो ऐन बनेको हो।

२५. बिफर नियन्त्रण ऐन, २०२०

बालबालिकाहरुलाई बिफर आउन नदिनका लागि अनिवार्य रुपले खोप पाउने व्यवस्था गर्नका लागि बनेको ऐन हो।

२६. संक्रामक रोग ऐन, २०२०

संक्रामक रोगहरुको रोकथाम गर्ने व्यवस्था गर्न बनेको ऐन भर वा त्यसको कुनै भागमा कुनै संक्रामक रोग फैलिएमा वा फैलिने सम्भावना देखिएमा त्यस्तो रोगले उग्र लिन नपाउने गरी रोगको निर्मुल गर्न वा रोकथाम गर्नको लागि बनेको ऐन हो।

२७. नेपाल मेडिकल काउन्सिल ऐन, २०२०

चिकितासकहरुको योग्यतालाई व्यवस्थित गर्न र आधुनिक औसधिको बैज्ञानिक ढङ्गले प्रयोग गर्नको निमित्त आधुनिक औषधिमा योग्यता पुगेका चिकित्सकहरुको रजिस्ट्रेशन गर्न गर्न यो ऐन बनेको हो।

३.२ स्वास्थ्य क्षेत्रका मुख्य नियमावलीहरू

- विफर नियन्त्रण नियमावली, २०२३
- नेपाल मेडिकल काउन्सिल नियमावली, २०२४
- औषधि परामर्श परिषद् र औषधि सल्लाहकार समिति गठन नियमावली, २०३७
- औषधि दर्ता नियमावली, २०३८
- औषधि जाँचबुझ तथा निरीक्षण नियमावली, २०४०
- औषधि स्तर नियमावली, २०४३
- आमाको दूधलाई प्रतिस्थापन गर्ने वस्तु (बिक्री वितरण नियन्त्रण) नियमावली, २०५१
- नेपाल स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०५५
- नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषद् नियमावली, २०५६
- सूर्तिजन्य पदार्थ नियन्त्रण र नियमन गर्ने नियमावली, २०६८
- स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य संस्थाको सुरक्षा सम्बन्धी नियमावली, २०६९
- मानव शरीरको अङ्ग प्रत्यारोपण (नियमित तथा निषेध) नियमावली, २०७३
- खोप नियमावली, २०७४
- स्वास्थ्य बीमा नियमावली, २०७५
- जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०७७
- सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार नियमावली, २०७७
- परोपकार प्रसूती तथा स्त्रीरोग अस्पताल विकास समितिका कर्मचारीहरूको सेवाका शर्त र सुविधासम्बन्धी नियमावली, २०७८

३.३ नीति निर्देशिका, कार्यक्रमहरू र कार्ययोजनाहरू

- राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६
- आन्तरिक नियन्त्रण निर्देशिका, २०७५
- मेडिको लिगल सेवा निर्देशिका, २०७५
- स्वास्थ्य क्षेत्रको लैङ्गि समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति, २०७५
- एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन निर्देशिका, २०७३
- विपन्न नागरिक उपचार कोष निर्देशिका, २०७३
- नागरिक राहत, क्षतिपूर्ति तथा आर्थिक सहायता सम्वन्धी कार्यविधि, २०७३
- स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन तथा स्तरोन्नती सम्वन्धी मापदण्ड निर्देशिका, २०७३
- अस्पताल फार्मेसी निर्देशिका, २०७२
- राष्ट्रिय रक्त संचार नीति, २०७१
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य बीमा नीति, २०७१
- सूर्तिजन्य पदार्थ नियन्त्रण तथा नियमन निर्देशिका, २०७१
- सूर्तिजन्य पदार्थको प्याकेटमा चित्र र सन्देश अंकित निर्देशिका, २०७१
- विस्तारित अस्पताल सेवा सञ्चालन तथा नन प्राकिटस भत्ता कार्य सञ्चालन निर्देशिका, २०७१
- मुख स्वास्थ्य नीति, २०७०
- राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला नीति, २०६९
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य सञ्चार नीति, २०६९
- सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रक्रिया, २०६०

३.४ दिगो विकास लक्ष्य (स्वास्थ्य क्षेत्रका लक्ष्यहरु)

दिगो विकास लक्ष्य अन्तर्गत स्वास्थ्य क्षेत्रका लक्ष्यहरूलाई देहाय अनुसार लक्ष्य ३ मा उल्लेख गरिएको छ।

लक्ष्य ३: सबै उमेर समुहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ्य जीवन सुनिश्चित गर्दै समृद्ध जीवन प्रवद्र्धन गर्ने

गन्तव्य ३.१: सन् २०३० सम्ममा विश्वव्यापि मातृमृत्यु अनुपात लाई हरेक प्रति १ लाख जिवित जन्ममा ७० भन्दा कम गर्न

गन्तव्य ३.२: सन् २०३० सम्ममा नवजात शिशु र पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको रोक्न सकिने मृत्युको अन्त्य गर्न सबै देशले प्रति हजार जीवित जन्ममा नवजात शिशु मृत्युलाई कम्तीमा १२ र ५ वर्ष भन्दा मुनिका बालमृत्यु दरलाई कम्तीमा २५ मा सीमित राख्ने

गन्तव्य ३.३: सन् २०३० सम्ममा एच.आई.भि. एड्स, क्षयरोग, मलेरिया र उपेक्षित उष्णप्रदेशीय रोगहरुको महामारी अन्त्य गर्ने र हेपाटाईटिस, पानीजन्य रोगहरु र अन्य सरुवा रोगहरु नियन्त्रण गर्ने

गन्तव्य ३.४: सन् २०३० सम्ममा नसर्ने रोगबाट हुने असामयिक मृत्युदरलाई रोकथाम र उपचारबाट एक तिहाइले कम गर्नुका साथै मानसिक स्वास्थ्य तथा समृद्ध जीवन प्रवर्द्धन गर्ने

गन्तव्य ३.५: लागु पदार्थ तथा मादक पदार्थको प्रयोगको रोकथाम तथा उपचार पद्धतिलाई सुदृढिकरण गर्ने

गन्तव्य ३.६: सन् २०२० सम्ममा विश्वभर हुने सडक दुर्घटनाबाट हुने मृत्यु र घाईतेहरुको संख्यालाई आधा घटाउने

गन्तव्य ३.७: सन् २०३० सम्ममा यौन तथा प्रजनन्सम्बन्धी स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नुका साथै परिवार नियोजनको सूचना र शिक्षा तथा प्रजनन् स्वास्थ्यलाई राष्ट्रिय रणनीति र कार्यक्रममा आबद्ध गर्ने

गन्तव्य ३.८: स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँच हासिल गर्न वित्तीय जोखिम सुरक्षा कायम गर्दै, सुरक्षित, प्रभावकारी र गुणस्तरीय अत्यावश्यक स्वास्थ्य सेवा तथा उचित मूल्यमा अत्यावश्यक औषधि तथा खोपहरुको उपलब्धता बढाउने

गन्तव्य ३.९: सन् २०३० सम्ममा हानीकारक रसायन, प्रदुषित हावा, पानी र जमिनको प्रदुषण र मिश्रणबाट हुने मृत्यु र विरामीको सँख्या उल्लेख्य रुपमा घटाउने

गन्तव्य ३.क: सबै देशमा विश्व स्वास्थ्य संगठनको सुर्तिजन्य पदार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी अधिवेशनले तयार पारेको मापदण्ड कार्यान्वयनमा आवश्यकता अनुसार जोड दिने

गन्तव्य ३.ख: मुख्यतया विकासोन्मुख देशहरुलाई असर गर्ने, सर्ने तथा नसर्ने रोग बिरुद्धका खोप तथा औषधीहरुको अनुसन्धान तथा विकासका् लागि सहयोग गर्ने, ट्रिप्स सम्झौता र जनस्वास्थ्य सम्बन्धी दोहा घोषणाको मर्म अनुसार विकासोन्मुख राष्ट्रहरुको अधिकार पुष्टिका लागि बौद्धिक सम्पत्ति अधिकारको व्यापार सम्बन्धी सम्झौतामा रहेका पूर्ण प्रावधानहरुको प्रयोगलाई सुनिश्चित गर्दै आवश्यकता अनुसार जनस्वास्थ्यको संरक्षण गर्न खासगरि औषधीमा सबैको पहुँच बढाउने

गन्तव्य ३.ग: विकासोन्मुख देशहरु खासगरी अति कम विकसित देश र विकासोन्मुख साना टापु राष्ट्रमा स्वास्थ्यकर्मीको भर्ना, विकास, तालिम र थमौति समेतका लागि स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेख्य मात्रामा वजेटको बृद्धि गर्ने

३.५ पन्ध्रौं योजना (२०७६ ७७—२०८० ८१)

जनसंख्या तथा बसाईँसराइ सम्वन्धी रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१. किशोर-किशोरी तथा युवाहरूको सुरक्षित यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य, परिवार नियोजन, सुरक्षित मातृत्व र सुरक्षित गर्भपतन लगायतका सेवालाई अधिकारमुखी कार्यक्रमको रूपमा विकास गर्ने	१. सुरक्षित यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य लगायतका सेवालाई अधिकारका रूपमा विकास गरी गुणस्तरीय बनाउँदै पहुँच बढाइनेछ २. किशोरी आमाबाट हुने जन्मदर तथा कम उमेरमा हुने गर्भधारणलाई घटाउन, सुरक्षित गर्भपतन तथा यौन शिक्षा र प्रजनन स्वास्थ्य सेवालाई विस्तार गरिनेछ ३. किशोर-किशोरी तथा युवाहरूको सुरक्षित एवम् जिम्मेवार चालचलन र बानी-व्यहोरा प्रवर्द्धन तथा उनीहरूको जीवनोपयोगी क्षमता विकासको लागि विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ४. बाल विवाह न्यूनीकरण गर्न किशोर-किशोरी तथा युवाहरूको लागि आवश्यक, उपयुक्त रसर्वसुलभ शैक्षिक वातावरणको विकासमा जोड दिइनेछ ५. किशोर-किशोरी तथा युवाहरूको रोजगारमूलक तथा जीवनोपयोगी शिक्षाको माध्यमबाट क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ
२. जनसांख्यिक लाभांश सदुपयोग गर्न ज्ञान र सीपमा आधारित रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने	१. विकास कार्यक्रम र जनसंख्या बीच सामञ्जस्यता कायम गर्दै जनसंख्या व्यवस्थापनलाई समन्वयात्मक रूपमा सञ्चालन गरिनेछ २. प्रदेश र स्थानीय तहमा जनसंख्या व्यवस्थापन कार्यलाई स्थानीय आवश्यकतानुसार सञ्चालन गर्न संस्थागत संयन्त्रको विकास गरिनेछ ३. जनसंख्या व्यवस्थापनका लागि विकास साझेदार, सरकारी निकाय, गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र, सहकारी तथा सामुदायिक संस्थासँगको साझेदारी र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ४. मानव संशाधन विकासका लागि विस्तृत कार्य योजना बनाई जनसांख्यिक लाभांशको सदुपयोग गरिनेछ ५. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका जनशक्ति तथा संगठित युवा जनशक्तिले आर्जन गरेको सीप, ज्ञान, क्षमता, संस्कृति तथा साधनस्रोतलाई उद्यमशीलता, स्वरोजगार र व्यावसायिक कार्य मार्फत उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ
३. अधिकारमा आधारित लैंगिक समानता रसमावेशीकरणको माध्यमबाट जनसङ्ख्यार विकासमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने नीति लिंदै विद्यमान कानुन तथा संस्थागत व्यवस्थामा सुधार गर्ने	१. लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणको मान्यता अनुरूप जनसंख्या तथा दिगो विकासका कार्यक्रमहरूमा गरिब, सीमान्तीकृत, दलित, महिला, बालबालिका, किशोर-किशोरी, असक्त तथा अपांगता भएका व्यक्ति तथा जेष्ठ नागरिकको सहभागितालाई सुनिश्चित गरिनेछ २. परम्परागतरूपमा नेपाली समाजले अवलम्बन गर्दै आएको पारिवारिक मूल्य र मान्यतालाई सम्मान गर्दै व्यवस्थित परिवारको अवधारणालाई प्रोत्साहित गरिनेछ ३. ज्येष्ठ नागरिकको अनुभव, ज्ञान, क्षमता र सीपलाई समाज र राष्ट्र विकासमा लगाउने वातावरण सिर्जना गरिनेछ ४. क्रमिक रूपमा नेपालमा ज्येष्ठ नागरिकहरूको संख्यामा वृद्धि भइरहेको

रणनीति	कार्यनीति
	सन्दर्भमा उनीहरूको लागि सामाजिक सुरक्षा तथा सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रमहरू तयार गरी सम्बोधन गरिनेछ ५. केन्द्रीय र प्रादेशिक अस्पतालहरूमा जेरियाट्रिक वार्डहरूको विकास र विस्तार गरिनेछ साथै अन्य अस्पताल एवम् स्वास्थ्य संस्थाहरूमा पनि ज्येष्ठ नागरिकहरूको सहज पहुँचको लागि समाजिक संघसंस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी दिवा स्याहार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ६. सीमान्तकृत एवम् लोपोन्मुख जाति (राउटे, कुसुण्डा, चेपाङ्ग, राजवंशी, चमार, मुसहर, वादी, राजी आदि) को संरक्षण गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन र संस्थागत समेत गरिनेछ ७. राज्यका सबै संरचना र कार्यक्रमहरू अपाङ्गमैत्री बनाइनेछ
४. ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रमा एकीकृत बस्ती विकासको माध्यमबाट आन्तरिक बसाईंसराइ र शहरीकरणलाई व्यवस्थित गर्ने	१. आन्तरिक बसाईंसराइबाट स्थानीय बासिन्दा, रैथानेहरूको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक विकासमा विचलन हुन नदिन स्थानीय तहको आवश्यकता अनुसार जनशक्तिको नक्सांकन गरी विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ २. सातै प्रदेशमा शहरी विकासका सम्भाव्यता भएका स्थानहरूको पहिचान गरी तिनलाई शहरका पूर्वाधार सहित यातायात तथा सूचनाका सञ्जालले जोडिनेछ भने ग्रामीण समुदायमा बसोबास गर्नेलाई संजालमा जोडिन प्रोत्साहन गरिनेछ ३. ग्रामीण, दुर्गम तथा पछाडि परेका क्षेत्रमा शिक्षा, स्वास्थ्य, भौतिक पूर्वाधार निर्माणको सामनुपातिक विकासमा जोड दिँदै, रोजगारी र अवसरको सिर्जना गरिनेछ ४. जनसंख्या तथा बसाईंसराइ सम्बन्धी एकीकृत विकास प्याकेज तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ५. विकास आयोजनाको सञ्चालन पूर्व नै जनसांख्यिक प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ ६. विदेशी नागरिकहरूको आप्रवास, तिनको संख्या र विशेषता समेतका आधारमा आप्रवास प्रवृत्तिलाई नियमन गरिनेछ
५. जनसंख्या तथा बसाईंसराइ सम्बन्धी तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई गुणस्तरीय तथा प्रविधिमैत्री बनाई अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण, प्रक्षेपण, विश्लेषण गरी जनसंख्या सूचनालाई व्यवस्थित गर्ने	१. जन्म, विवाह, बसाईंसराइ र मृत्युजस्ता व्यक्तिगत घटनाको दर्ता प्रणालीलाई प्रोत्साहन गर्नुका साथै कानुनी रूपमा समेत अनिवार्य गराइनेछ २. मृत्युको कारण परीक्षण गर्ने व्यवस्थाको विकासका साथै स्वास्थ्य संस्थामा हुने मृत्यु तथा जन्मलाई विद्युतीय व्यक्तिगत घटना दर्तासंग आवद्धता गरिनेछ ३. स्थानीय तहमा राखिने तथ्याङ्कलाई राष्ट्रिय मूल सञ्जालसँग आबद्ध गरी हरेक समयमा जनसांख्यिक सूचना अद्यावधिक हुने प्रणालीको विकासतथा सम्प्रेषणको व्यवस्था समेत गरिनेछ ४. विकास आयोजना तर्जुमा गर्दा पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन प्रणालीलाई पारदर्शी र वैज्ञानिक बनाइनेछ ५. आन्तरिक र बाह्य बसाईंसराइ सम्बन्धी अभिलेखन र तथ्याङ्क प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ ६. जनसंख्या तथा बसाईंसराइ, विकास र वातावरण बीच समन्वय र सहकार्य गर्दै जनसङ्ख्या व्यवस्थापनलाई समग्र विकासको अभिन्न अंगको रूपमा संस्थागत

रणनीति	कार्यनीति
	गरिनेछ ७. जनसंख्या र विकासका विविध क्षेत्रमा हुने अध्ययन र अनुसन्धानहरूको नियमितता, एकरूपता तथा गुणस्तरीयता कायम गर्न एवम् तिनका निष्कर्षहरूको राष्ट्रिय नीति निर्माण एवम् योजना तर्जुमामा उपयोग गर्नका लागि केन्द्रीय तहमा एक नियामक निकायको व्यवस्था गरिनेछ

अपेक्षित उपलब्धि

मानव विकास सूचकांक ०.५७४ बाट ०.६२४ पुगेको र नागरिक सन्तुष्टिको अनुभूति सूचकांक ४.७ बाट ५.१ पुगेको हुनेछ। कुल प्रजनन दर प्रतिस्थापनस्तर (२.१) कायम भएको हुनेछ। पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ता ५६ प्रतिशतबाट शतप्रतिशत पुगेको हुनेछ। जनसंख्या व्यवस्थापन सूचना प्रणाली मार्फत जनसंख्याको अद्यावधिक तथ्याङ्क उपलब्ध भएको हुनेछ।

स्वास्थ्य तथा पोषण सम्वन्धी रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१. प्रतिकारात्मक, प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रशामक (Palliative Care) लगायतका आधारभूत देखि विशिष्टीकृत र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गर्ने	१. आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको सर्वसुलभ पहुँचकत्र लागि प्याकेज र प्रोटोकल तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ २. ग्रामीण क्षेत्रका नागरिकको स्वास्थ सेवामा पहुँच विस्तार गर्दै गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवालाई सर्बसुलभ रूपमा प्रवाह गर्न टेलीमेडिसिन लगायत आधुनिक प्रविधिको विकास र विस्तार तथा गैहसरकारी र निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा घुम्ती स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ३. स्वास्थ्य सेवामा साझेदारीको कार्यविधि तयार गरी निजी तथा गैरसरकारी संस्थासँगको सहकार्यमा सबै तहमा पुनर्स्थापना केन्द्र स्थापना गर्दै समुदायमा आधारित पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रशामक सेवालाई विकास र विस्तार गरिनेछ ४. रोगकोभार तथा लागत प्रभावकारिताको आधारमा समयानुकुल खोप सेवाहरू प्रदान गरिनेछ खोप सेवालाई दिगो बनाउन खोप कोषलाई सुदृढ बनाइनेछ ५. आचारसंहिता मार्फत चिकित्सक/स्वास्थ्यकर्मी र बिरामी बीचको असल र सुमधुर सम्बन्ध कायम गर्दै सद्भावपूर्ण व्यवहार सुनिश्चित गर्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ६. सबै तहका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तरलाई सुधार गर्न नेपाल स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास मापदण्ड एवम् न्यूनतम सेवा मापदण्डलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्दै आवश्यक बजेट सुनिश्चित गरिनेछ
२. आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा तथा अन्य चिकित्सा पद्धतिहरूको योजनाबद्ध विकास र विस्तार गर्ने	१. स्थानीयस्तरमा उपलब्ध औषधिजन्य जडीबुटी, खनिज एवम् जान्तब द्रव्यको पहिचान, संकलन, संरक्षण र प्रवर्द्धनको लागि संरचना निर्माण गरिनेछ २. प्रचलित प्राकृतिक चिकित्सा, वैकल्पिक तथा अन्य चिकित्सा पद्धति तथा सेवाहरूलाई निश्चित मापदण्डका आधारमा सूचीकृत तथा व्यवस्थित गर्दै आयुर्वेद, पञ्चकर्म, योग र प्राकृतिक चिकित्साको विशिष्टीकृत सेवा सहितको

रणनीति	कार्यनीति
	राष्ट्रिय आयुर्वेद, योग, ध्यान, प्रणायाम, मनोपरामर्श, पञ्चकर्म तथा प्राकृतिक चिकित्सा सेवा केन्द्रको स्थापना गरी स्वास्थ्य पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ
३. जीवनपथको अवधारणा (Life Course Approach) अनुरूप सबै उमेर समूहका नागरिकहरूको स्वास्थ्य आवश्यकतालाई सम्बोधन गरी मातृशिशु, बालबालिका, र किशोरकिशोरीको सर्वाङ्गीण विकास र परिवार व्यवस्थापन सेवालाई थप सुधार तथा विस्तार गर्ने	१. जीवनचक्रको अवधारणा अनुरूप मातृशिशु, बालबालिका, किशोरकिशोरीको सर्वाङगीण विकासर परिवार व्यवस्थापन सेवालाई थप सुधार तथा विस्तार गरिनेछ २. सबै उमेर समूहका नागरिकहरूको स्वास्थ्य आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न जीवनपथको अवधारणा अनुरूप स्वास्थ्य सेवाहरूलाई जेष्ठ नागरिक, लैंगिक तथा अपाङ्गमैत्री बनाइनेछ ३. विभिन्न उमेर समूहमा हुनसक्ने स्वास्थ्य जोखिम शीघ्र पहिचान गर्न नियमित रूपमा स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ४. महिलाहरूमा बढ्दो क्रममा रहेको स्तन क्यान्सर र सर्भाइकल क्यान्सर जस्ता रोगहरूको निःशुल्क परीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ५. मातृ मृत्युदरलाई घटाउन तथ्यमा आधारित मिडवाइफ शिक्षा तथा सेवा लगायत विशेष कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ
४. जनसंख्याको वितरण, भौगोलिक अवस्थिति एवम् आवश्यकताको आधारमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा अस्पताल र स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा सीप मिश्रित सामाजिक उत्तरदायित्व वहन गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास तथा विस्तार गर्ने	१. स्थानीय तहका हरेक वडामा कम्तीमा एक आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, हरेक स्थानीय तहमा आधारभूत आकस्मिक शल्यक्रिया र प्राथमिक ट्रमा केयर सहितको स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित हुने गरी प्राथमिक अस्पताल, प्रदेश अन्तर्गत द्वितीय तहको अस्पताल, प्रादेशिक अस्पतालहरू र एक विशिष्टिकृत अस्पताल र एक स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान र संघ अन्तर्गत रहने गरी अतस विशिष्टिकृत अस्पताल सञ्चालन गरिनेछ २. सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरूमा कार्यरत चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मी एक मात्र स्वास्थ्य संस्थामा रहने अवधारधालाई क्रमशः लागु गरिनेछ र यस अवधारणालाई प्रभावकारी रूपमा लागू गर्न तथा सेवाको पहुँच विस्तार गर्नका लागि सरकारी अस्पतालहरूमा अतिरिक्त सुविधा सहितको विस्तारित स्वास्थ्य सेवा कार्यान्वयन गरिनेछ ३. आधुनिक विधि र निश्चित मापदण्ड विकास गरी स्वास्थ्य संस्थाको संख्या, प्रकार, स्थान तथा आवश्यक स्वास्थ्य जनशक्तिको निर्धारण गर्न गुरूयोजना तयार गरी लागू गरिनेछ ४. देशको आवश्यकता र वित्तीय स्रोतको उपलब्धता हेरी प्राथमिकताको आधारमा स्वास्थ्यका विभिन्न विधामा छात्रवृत्ति प्रदान गरिनेछ
५. स्वास्थ्यमा राष्ट्रिय लगानी वृद्धि गर्दै दिगो स्वास्थ्य वित्तीय प्रणालीको विकास गर्ने	१. स्वास्थ्य सेवामा सबैको समतामूलक पहुँच वृद्धि, स्वास्थ्य सेवामा व्यक्तिगत खर्चको न्यूनीकरण र लागत प्रभावकारिताका आधारमा स्वास्थ्यमा वित्तीय स्रोतको परिचालन गर्ने विषयलाई समेट्दै एकीकृत राष्ट्रिय स्वास्थ्य वित्तीय रणनीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ २. गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सबै स्थानीय तहमा निःशुल्क र विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा लगायत अन्य स्वास्थ्य सेवालाई समतामूलक स्वास्थ्य बिमा मार्फत उपलब्ध गराइनेछ
६. स्वास्थ्य सेवामा सरकारको नेतृत्वदायी भूमिका सुनिश्चित	१. शिक्षा क्षेत्रसँग आवश्यक समन्वय गरी एक विद्यालय एक स्वास्थ्यकर्मी नीति लागु गरिनेछ

रणनीति	कार्यनीति
गर्दै सरकारी, निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबीचको सहकार्य तथा साझेदारीलाई व्यवस्थापन तथा नियमन गर्ने	२. स्वास्थ्य सम्बन्धी नियमनकारी निकायहरूको जनशक्ति, संरचना र कार्यक्षेत्रलाई सुधार गर्दै सो सम्बन्धी व्यवसायी परिषद्हरुको छाता संरचनाको विकास तथा विस्तार गरिनेछ ३. स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानहरूलाई थप व्यवस्थित गर्न एकीकृत छाता ऐनको तर्जुमा गरी आवश्यक संरचनाको विकास तथा विस्तार गरिनेछ ४. निश्चित उद्देश्य प्राप्तिका लागि स्पष्ट मापदण्ड र कार्यविधि तर्जुमा गरी निजी, सामुदायिक तथा गैर सरकारी क्षेत्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूसँग सहकार्य तथा साझेदारी गरिनेछ ५. सरकारी, निजी, सामुदायिक एवम् सहकारी क्षेत्रलाई समेट्दै चिकित्सा सुशासन कायम गर्नुको साथै स्वास्थ्य सेवा मूल्यलाई निश्चित मापदण्ड बनाई नियमन गरिनेछ ६. प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई जिम्मेवार बनाई अस्पताल तथा अन्य स्वास्थ्य संस्था एवम् प्रयोगशालाबाट सिर्जना हुने फोहोर र औषधिजन्य फोहोर (Pharmaceutical Waste) को उचित व्यवस्थापनको लागि नियमनका साथै निरन्तर अनुगमन गरिनेछ
७. नयाँ प्रविधिजन्य स्वास्थ्य सामग्रीहरूका साथै औषधि तथा औषधिजन्य सामाग्रीको उत्पादन, आयात, भण्डारण, वितरण तथा प्रयोगको नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने	१. नेपाल सरकारबाट निःशुल्क प्रदान गरिने औषधिलाई मध्यनजर गर्दै औषधि उत्पादनमा मुलुकलाई क्रमशः आत्मनिर्भर बनाइनेछ २. औषधिजन्य जडीबुटिको व्यावसायिक खेती र औषधि उद्योगको विकास र प्रवर्द्धनमा जोड दिदै औषधि तथा प्रविधिजन्य स्वास्थ्य सामग्रीको उत्पादन, भण्डारण र वितरणको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरिनेछ ३. जेनेरिक प्रेस्क्रिप्सनको कार्यान्वयन, औषधिको मूल्य तथा गुणस्तर निर्धारण, प्रतिएन्टिबायोटिक दुरूपयोग, जैविक प्रतिरोधको न्यूनीकरण नियन्त्रण र औषधिको अनुसन्धान लगायतका विषयलाई प्रभावकारी बनाउन नियमनकारी निकायको विकास तथा विस्तार गरिनेछ
८. सर्ने तथा नसर्ने रोग नियन्त्रण तथा जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक स्वास्थ्य प्रणाली सहितका एकीकृत उपाय अवलम्बन गर्ने	१. सर्ने तथा नसर्ने रोगहरूको अध्ययन, अनुसन्धान, निगरानी, रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण, उन्मूलन तथा नियमनका लागि राष्ट्रियस्तरमा एकीकृत निकायको विकास गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ २. नसर्ने तथा दीर्घ रोगहरूको रोकथाम, नियन्त्रण तथा उपचार सेवालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यन्वयन गर्न बहुक्षेत्रीय समन्वय मार्फत दीर्घकालीन रणनीति तयार गरी कार्यन्वयन गरिनेछ ३. सिकलसेल एनिमिया र थालेसेमिया लगायतका वंशानुगत रोगहरूको भार र वितरण सम्बन्धमा जनसंख्यामा आधारित अनुसन्धानको आधारमा कार्ययोजना बनाई रोकथाम तथा उपचारका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ४. मानसिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँचलाई सबै तहमा विस्तार गरिनेछ ५. आँखा, नाक, कान, घाँटी तथा मुख स्वास्थ्य सम्वन्धी सेवालाई प्रदेश र स्थानीय तहमा क्रमशः विकास र विस्तार गरिनेछ ६. संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा विपद् तथा महामारीको तत्काल सम्बोधन, एम्बुलेन्स सेवाको एकीकृत विकास, साधन सम्पन्न तालिम प्राप्त चिकित्सक र

रणनीति	कार्यनीति
	स्वास्थ्यकर्मीको टोलीलाई परिचालन गर्न कार्यविधि बनाई लागू गरिनेछ
९. स्वास्थ्य सूचना प्रणालीहरूलाई थप व्यवस्थित, एकीकृत र प्रविधिमैत्री बनाउँदै सबै तहको स्वास्थ्य सूचनाको मागलाई यथोचित सम्बोधन गरी अनुमगन, मूल्याङ्कन, समीक्षा, नीति निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा तथ्याङ्कको प्रयोग बढाउने	१. स्वास्थ्य तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई गुणस्तरीय तथा प्रविधिमैत्री बनाई अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण, प्रक्षेपण, विश्लेषण गरी सबै तहमा हुने नीति निर्माण तथा निर्णय प्रक्रियामा तथ्याङ्कको प्रयोगलाई बढावा दिइनेछ २. स्वास्थ्य संस्था तहमा तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई प्रविधिमैत्री बनाई स्वास्थ्य संस्थाबाट नै विद्युतीय प्रतिवेदन गर्ने र क्रमशः विद्युतीय अभिलेखलाई सबै स्वास्थ्य संस्थामा विस्तार गरिनेछ ३. स्थानीय तहमा उत्पादन हुने स्वास्थ्य तथ्याङ्कलाई आवश्यकता अनुरूप राष्ट्रिय मूल संजालसँग आबद्ध गरी हरेक समयमा सूचना अद्यावधिक हुने प्रणालीको विकासतथा सम्प्रेषणको व्यवस्था गरिनेछ ४. राष्ट्रिय आवश्यकता तथा प्राथमिकताका आधारमा अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण गर्ने र आएका नतिजालाई नीति निर्माण तथा कार्यक्रम निर्धारण गर्नमा प्रयोग गरिनेछ
१०. नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्को कार्यक्षेत्रलाई समयानुकुल परिमार्जन गर्दै प्रदेशस्तरसम्म विकास र विस्तार गर्ने	१. तथ्यमा आधारित स्वास्थ्य नीति तथा योजना तर्जुमा गर्न स्वास्थ्य अनुसन्धानलाई विश्वविद्यालय तथा प्राज्ञिक क्षेत्रसँग सहकार्य गर्दै नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्को संरचनालाई प्रदेशस्तरसम्म विस्तार गरिनेछ
११. आप्रवास प्रक्रियाबाट जन स्वास्थ्यमा हुनसक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने	१. आप्रवास स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास गर्दै आप्रवासीको प्रस्थान पूर्व, गन्तव्य स्थानमा र आगमन पश्चातको स्वास्थ्य परीक्षण तथा स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच र उपयोगका लागि नीतिगत तथा संस्थागत व्यवस्था गरिनेछ
१२. बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाको समन्वय र साझेदारी मार्फत प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने	१. बहुक्षेत्रीय पोषण योजनाले परिलक्षित गर अनुरूप पोषण सुधार योजना (दोश्रो) प्रदेश र स्थानीय तहमा पोषण संवेदनशील कार्यक्रमलाई सवै तहका स्वास्थ्य संस्थावाट सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ २. कुपोषण न्यूनीकरण गर्न गुणस्तरीय एवम् स्वास्थ्यवर्द्धक खाद्य पदार्थको पहुँच र उपभोग बढाउँदै स्वस्थ बानी व्यवहारलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ
१३. बहुक्षेत्रीय समन्वय मार्फत सबै नीतिमा स्वास्थ्यलाई समावेश गर्ने	१. जनस्वास्थ्य समस्यालाई सम्बोधन गर्न, खानेपानी, वातावरणीय सरसफाई, वायु तथा ध्वनि प्रदूषण, खाद्य सुरक्षा, शिक्षा, सडक लगायतका विषयमा बहुक्षेत्रीय समन्वयलाई सुदृढीकरण गर्दै "सबै नीतिमा स्वास्थ्य" अवधारणालाई कार्यान्वयनमा ल्याउन पैरवी गर्दै सम्बन्धित सरोकारवालासँग समन्वय गरी एक स्वास्थ्य अवधारणालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ २. स्वास्थ्यलाई प्रतिकूल असर पार्ने सुर्तीजन्य, मदिरा, रासायनिक पदार्थ, विषादी तथा अखाद्य वस्तुहरूको मिसावट र प्रयोगलाई नियन्त्रण तथा नियमन गरिनेछ जनस्वास्थ्यलाई हानी गर्ने प्रशोधित तथा तयारी खाद्य पदार्थहरू प्रवर्द्धन गर्ने खालका तथ्यहीन र भ्रमपूर्ण सन्देश एवम् विज्ञापनलाई निरुत्साहित तथा नियन्त्रण गर्न स्वास्थ्य सम्बन्धी सन्देश र सामग्री उत्पादन, प्रसारण र सम्प्रेषणलाई वैज्ञानिक, व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाइनेछ ३. मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारीलाइ प्रभावकारी बनाउन स्वस्थ भान्साको

रणनीति	कार्यनीति
	अवधारणा अनुरूप स्वस्थ खानाको प्रयोग गर्न हरेक नागरिकलाई सुसूचित गर्दै स्वस्थ वातावरण र सक्रिय जीवनशैलीको प्रबर्द्धन गर्न साइकल लेन, एक घर-एक करेसाबारी, सार्वजनिक पार्क, व्यायाम हल, योगाभ्यास तथा पञ्चकर्म केन्द्रको निर्माण र स्थापनाको लागि सरोकारवालासँग समन्वय तथा पैरवी गरिनेछ ४. तोकिएका उद्योग, व्यवसाय तथा आयोजनाको स्वीकृति पूर्व व्यवसायजन्य स्वास्थ्य र सुरक्षालाई मध्यनजर गरी जनस्वास्थ्य प्रभाव मूल्याङ्कनको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा मापदण्ड र संयन्त्रको व्यवस्था गरिनेछ

अपेक्षित उपलब्धि

स्वस्थ, सबल र सक्रिय जीवन सहितको नेपालीको औसत आयु ७२ वर्ष पुगेको हुनेछ। प्रतिलाख जीवित जन्ममा मातृ मृत्यु अनुपात ९९, प्रति हजार जीवित जन्ममा नवजात शिशु मृत्युदर १४ र पाँच वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर २४ मा झरेको हुनेछ। पाँच वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिका २७ बाट १५ प्रतिशतमा र पुड्कोपना भएका बालबालिका ३६ बाट २० प्रतिशतमा झरेको हुनेछ। नागरिकले आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गरेका हुनेछन्। स्वास्थ्य बिमामा आबद्ध भएको जनसंख्या ६० प्रतिशत, स्वास्थ्य उपचारमा व्यक्तिगत खर्च घटेर ४० प्रतिशत, स्वास्थ्यमा सरकारी लगानी ८ प्रतिशत र ३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्था भएका घरधुरी ८० प्रतिशत पुगेको हुनेछ। प्रोटोकल अनुसार कम्तीमा चार पटक गर्भवती जाँच गराउने महिला ८१ प्रतिशत, दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको उपस्थितिमा जन्मिएका बच्चाहरू ७९ प्रतिशत र पूर्ण खोप पाउने बच्चाहरू ९५ प्रतिशत पुगेका हुनेछन्। मलेरिया, कालाज्वर र हात्तीपाइले रोग निवारण भएका हुनेछन्।

अध्याय ४: कार्यक्रम, आयोजना तथा प्रगति

४.१ यस आर्थिक वर्षमा भएका मूख्य प्रगतिहरू

स्वीकृत नीति, रणनीति, कार्यविधि, निर्देशिका आदी

- औषधी (तेस्रो संसोधन) ऐन, २०७९
- स्वास्थ्यकर्मी तथा स्वास्थ्य संस्थाको सुरक्षा सम्बन्धी (पहिलो संसोधन) ऐन, २०७९
- स्वास्थ्य जनशक्ति सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति २०७८-२०८७
- नसर्ने रोग रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी बहुक्षेत्रीय कार्ययोजना (२०७८-२०८३)
- स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन मापदण्ड (पहिलो संशोधन), २०७८
- रेडियोलोजी तथा ईमेजिङ्ग सेवाको मापदण्ड,२०७८
- रेडियोलोजी तथा ईमेजिङ्ग सेवाको मापदण्ड,२०७८
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको स्ट्यान्डर्ड ट्रिटमेन्ट प्रोटोकल २०७८
- क्षयरोग मुक्त अभियान नेपालको घोषणा अभियान संचालन निर्देशिका २०७८
- राष्ट्रिय एच.आई.भी रणनीतिक योजना २०२१-२०२६
- मातृ तथा पेरिनेटल मृत्यु निगरानी तथा प्रतिकार्य कार्यक्रम संचालन निर्देशिका,२०७८
- केन्द्रीय अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुले स्याटलाईट क्लिनिक संचालन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- खोप अभियान तथा नियमित खोपमा टाईफाईड खोप शुरुवात सम्वन्धी निर्देशिका
- आमा तथा नवजात शिशु सुरक्षा कार्यक्रम निर्देशिका २०७८
- ५ वर्ष देखी ११ वर्ष उमेर समूहमा कोभिड खोप संचालन निर्देशिका
- विपन्न कार्यक्रम कडारोगहरूको उपचार खर्च स्वास्थ्य बीमामा आवद्ध गर्ने कार्यविधि, २०७८
- स्वास्थ्य बीमा नमुना स्थानीय तह घोषणा सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- दाबी समिक्षा तथा मुल्यांकन कार्यविधि, २०७८
- सेवा प्रदायक संस्थाहरुको सूचिकरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- स्वास्थ्य बीमा कोष सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७८
- प्रदेश तथा स्थानीय तह स्वास्थ्य बीमा संयोजन समिति गठन सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- स्क्रब टाइफास को रोकथाम तथा उपचार ब्यास्थापन निर्देशिका
- IHIMS को दीर्घकालीन मार्गचित्र २०२२ देखि २०३०
- सामुदायिक स्वास्थ्य कार्यक्रम निर्देशिका, २०७८
- क्षयरोग सम्बन्धी पाँचवर्षे रणनीतिक योजना
- स्वास्थ्य प्रबर्धन रणनीति २०२२-२०३०
- धुम्रपान तथा सुर्तीजन्य पदार्थ सम्बन्धि मार्ग दर्शन

- जनस्वास्थ्य नियमावली अनुसारको आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा सम्वन्धि स्तरीय उपचार पद्धती (BHS / EHS STP)
- अस्पतालहरुमा Clinical Audit को लागि निर्देशिका तथा मापदण्ड
- Orthodontics, Prosthodontics, Paediatric, gynae सम्वन्धि रोगहरुको स्तरीय उपचार पद्धती
- National HIV Strategic Plan 2021-2026
- National HIV Testing and Treatment Guidelines, 2022
- रक्त संचार सेवा रणनीति
- राष्ट्रिय नर्सिङ्ग तथा मिड्वाइफ्री रणनीति (२०७७/७८-८७/८८

<u>संसदमा पेश भएको विधेयक (छलफलमा रहेको)</u>

- कोभिड – १९ संकट व्यवस्थापन समाधान सम्बन्धमा बनेको विधेयक तथा यस्तै प्रकारका रोग नियन्त्रण ऐन, २०७९

<u>स्थानीय तहमा आधारभूत अस्पताल निर्माण तथा प्रदेशमा सरूवा रोग अस्पताल निर्माण</u>

- स्थानीय तहमा ५,१० र १५ शैयाका ६५५ वटा आधारभूत अस्पतालहरु मध्ये हालसम्म ३७३ अस्पतालको डि.पी.आर. स्वीकृत भई निर्माणको क्रममा रहेका तथा बाँकी आधारभूत अस्पतालहरूको डि.पी.आर. तयारी तथा स्वीकृतीको क्रममा रहेका
- मधेश प्रदेश, वाग्मती प्रदेश, लुम्बिनी प्रदेश, गण्डकी प्रदेश र सूदुरपश्चिम प्रदेशमा ५० शैयाका सरूवा रोग अस्पतालहरू निर्माण भइरहेको र बाँकी रहेका प्रदेशमा जग्गा प्राप्ति लगायतका कार्यहरू अगाडि बढेको
- गेटा मेडिकल कलेज तथा शिक्षण अस्पताललाई ३०० शैयाको अस्पतालको रूपमा सञ्चालन गर्ने गरी अस्पताल निर्देशक नियुक्ति भई आवश्यक पूर्वाधारका कामहरू अगाडि बढाइएको
- देशका मुख्य राजमार्गहरूमा हुन सक्ने दुर्घटनाको क्षति न्युनीकरण तथा उपचारका लागि निश्चित दुरीका रणनीतिक स्थानमा ट्रमा सेन्टर स्थापनाको कार्य अगाडि बढेको

<u>महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण</u>

- कोभिड-१९ रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यमा औषधीको प्रयोग र खोप आयात गर्न मौजुदा कानुन "औषधी ऐन २०३५" लाई अध्यादेश मार्फत कानुनी वाधा फुकाई खोप लगायतको आपूर्तिमा सहजता कायम गरिएको
- हाल सम्म (२०७९ श्रावण २३ गते सम्म) ५,८८,९१,९७० डोज कोभिड-१९ विरूद्धको प्रभावकारी र सुरक्षित प्राप्त गरिएको र २,१६,१०,६७७ एक मात्रा, २,०६,३६,८४४ पूर्ण मात्रा र ७३,६२,१६९ बुस्टर (अतिरीक्त) मात्रा गरी कुल ४,९६,०९,६९० मात्रा डोज लगाई सकिएको
- १२ वर्ष भन्दा माथिको ८८.५% ले पूर्ण मात्रा खोप पाइसकेको र पहिलो चरणमा २७ जिल्लाका ५ वर्ष देखि ११ वर्षका बालबालिका तथा किशोर किशोरीलाई कोभिड-१९ विरूद्धको खोप अभियान सुरु भएको

- हाल सम्म कुल जनसंख्याको ७०.७ प्रतिशत (२,०६,३६,८४४) नागरिकले कोभिड-१९ विरूद्धको पूर्ण मात्रा खोप प्राप्त गरेको
- स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले देशभरीका अस्पताल र प्रयोगशालाहरूको पूर्वाधार सुदृढ गरी अक्सिजन, आई.सी.यु., एच.डी.यु. तथा अन्य औषधी उपकरणहरूको व्यवस्थापन गरिएको
- हाल ५९ वटा सरकारी र ४७ वटा गैरसरकारी गरी जम्मा १०६वटा प्रयोगशालाहरूबाट पी.सी.आर. परीक्षण भइरहेको, विगत एक वर्षमा १० वटा पी.सी.आर. परीक्षण गर्ने प्रयोगशालाहरू थप भएको
- हाल नेपालभरी ८२०२ वटा आइसोलेशन बेड, ३८४६ वटा हाइ डिपेन्डेन्सी बेड, २७९७ वटा आइ.सि.यु बेड, १००८ वटा भन्टीलेटर, १८,२९९ वटा अक्सिजन सिलिन्डर, १३२ वटा अक्सिजन प्लान्ट र २७ वटा अक्सिजन ट्याङ्क रहेका र यी पूर्वाधारहरू आगामी दिनमा आउन सक्ने महामारीको व्यवस्थापन तथा नियमित सेवा सञ्चालनको लागि उपयोग हुने
- हाल सम्म ५८ लाख ३८ हजार ४९३ वटा पि.सि.आर. र १३ लाख १ हजार ७१४ वटा एन्टीजेन गरी कुल ७१ लाख ४० हजार २०७ वटा कोभिड-१९ परीक्षण गरिएको
- झाडा पखाला तथा हैजा नियन्त्रणको लागि कपिलवस्तु जिल्लाको सवै (१० वटा) पालिकाहरु साथै सप्तरी जिल्लाको रुपनी गाउपालिकामा समेत हैजा विरुद्धको खोप अभियान सम्पन्न गरिएको

सेवा प्रवाह तथा सेवा विस्तार

- यस आ.व मा करिब ९१ प्रतिशत बालबालिकाले राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार पूर्ण खोप प्राप्त गरेको
- शहिद गंगालाल राष्ट्रिय हृदय केन्द्र र मनमोहन कार्डयोथोरासिक भास्कुलर तथा ट्रान्सप्लान्ट सेन्टरबाट यस वर्ष १५ वर्ष मूनिका ९४० जना र ७५ वर्ष माथिका ९७० जनाले मुटुको निःशुल्क शल्यक्रिया तथा उपचार प्राप्त गरेको
- कान्तिवाल अस्पतालबाट गरिब तथा बिपन्न वर्गलाई Thalassemia सेवा ११८३ जना, सामाजिक सेवा एकाई अन्तर्गत ९५८ जनालाई र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम अन्तर्गत ७६१ जनालाई निःशुल्क सेवा प्रदान गरेको
- शहिद शुक्रराज ट्रपिकल तथा सरूवारोग अस्पतालबाट रेविज विरुद्धको खोप (ARV) र Rabies Immunoglobulin सेवा २४ सै घण्टा दिन थालिएको र यस बर्षमा जनावरको टोकाईको खोप १०११९६ जना प्रदान गरिएको र विशेष रोगहरु टिटानस् – १४ जना, रेविज् – १८ जना र हैजा – १० जनालाई उपचार गरिएको
- शहिद धर्मभक्त राष्ट्रिय प्रत्यारोपण केन्द्रबाट यस आ. व. मा १६० जनाको मृगौंला प्रत्यारोपण भएको, हाल सम्ममा ९०० वटा मृगौंला र ८ वटा कलेजो प्रत्यारोपण भएको
- ४९ स्वास्थ्य संस्थाहरुमा जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन
- सबै तहका ११७ अस्पतालमा न्युनतम सेवा मापदण्ड कार्यक्रम सञ्चालन
- २५०० भन्दा बढी स्वास्थ्य चौकीको न्युनतम सेवा मापदण्ड कार्यक्रम सुचारू
- २५ वटा स्थानीय तहमा क्षयरोग मुक्त नेपाल घोषणा अभियान संचालन

- Gene Sequencing Testing सेवा सुरुवात
- डेङगु जिका चिकन गुनिया तथा चिकन पक्स तथा दादुराको PCR प्रारम्भ
- स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान र संघीय अस्पतालहरूबाट दुर्गम जिल्लाका अस्पतालहरूमा स्याटेलाईट क्लिनिक संचालन भएको
- सामुदायिक नर्सहरुले भक्तपुर नगरपालिकाको २९,८२१ जना, वर्दिवास नगरपालिकको ३८,५०० जनाको व्यक्तिगत प्रोफाईल तयार
- नागरिक आरोग्य कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्ययोजना स्वीकृत भै देश भरीका ३८० आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्था र २९८ नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र मार्फत नागरिक आरोग्य कार्यक्रम अभियान संचालन भैरहेको
- सातै प्रदेशका सदरमुकाममा खुल्ला योग तथा व्यायामशाला स्थापना भएको
- ७७ जिल्लाको ७४६ स्थानीय तहमा स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम विस्तार भएको जसमा कूल विमित परिवार संख्या : १८,२४,५९५ (३३.७७ प्रतिशत), बीमित जनसंख्या : ५९,३८,७६० (२३.०४ प्रतिशत),
- कुल बीमित मध्ये अति गरिब ४,९३,२३३ जना, जेष्ठ नागरिक ७,०४,७५० जना, HIV संक्रमित २८,८८९ जना, अति अशक्त अपाङ्ग १,०८,८१४ जना, कुष्ठरोग संक्रमित ३,०७३ जना, MDR TB २,७३३ जना र महिला स्वास्थ्य स्वयसेविका ९७,९९० जनालाई नेपाल सरकारको योगदान रकमबाट विमित भएको
- टाइफाइड खोप अभियान अन्तर्गत करीब ७७ लाख बालबालिकाहरूलाई टाइफाइड खोप प्रदान गरिएको
- प्रवेश बिन्दुका हेल्थ डेस्कमा नेपाल प्रवेश गर्ने ६४% भन्दा बढीको स्क्रिनिंग तथा करिब २१ % सम्मको Antigen परिक्षण गरिएको र IMUमार्फत दैनिक प्रतिवेदन प्राप्त हुने गरेको
- हत्तिपाइले रोगका बिरुद्द नया औषधी ivermectin सहित को IDA (तीन थरीको आषधी ५ वटा जिल्ला (मोरङ्, कपिलवस्तु, दाङ्ग ,बाँके र कैलाली) मा र ५ वटा जिल्ला (झापा, वारा लम्जुङ, पर्वत र बाग्लुङ्ग) मा दुइ थरीको औषधि सहित आम औषधि सेवन सम्पन्न भएको
- मलेरिया निवारणमा सहयोगका लागि लक्षण विनाको र माइक्रोस्कोपले छुट्ट्याउन नसक्ने मलेरिलया संक्रमण अध्ययनको लागि बैतडि र बाजुरामा २८८० नमुना संकलन गरिएको
- राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशालामा Gene Sequencing Testing सेवा सुरुवात गरिएको, मानव अंग प्रत्यारोपणका लागि HLA परिक्षण सो को लागि Flow cytometry सेवा संचालनमा ल्याएको र डेङगु जिका चिकन गुनिया तथा चिकन पक्स तथा दादुराको PCR प्रारम्भ भएको
- इन्फ्लुएन्जा कार्यक्रम ५ प्रदेशमा विस्तार भएको

अध्ययन, अनुसन्धानः

- स्वास्थ्य संस्था सर्वेक्षण २०२०/२१ को प्रतिबेदन तयार भएको
- नेपाल जनसाँख्यिक स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०२१ को तथ्यांक संकलन कार्य सम्पन्न भई तथ्यांकको बिश्लेषणको कार्य भई रहेको
- जनगणनामा आधारित मातृमृत्यु अध्ययन कार्य सम्पन्न भई तथ्यांक बिश्लेषणको कार्य भई रहेको
- मौसम ले प्रभाव पर्ने रोगहरु को निगरानी को climate sensitive disease surveillance सुरुवात भएको

- CVID-19 सम्बन्धी २ वटा अनुसन्धानकार्य सम्पन्न भएको
- Tropical Disease सम्बन्धी चितवान, कास्की र दोलखा जिल्लामा Scrub Typus र Dengue सम्बन्धी अनुसन्धानकार्य सम्पन्न भएको
- औषधिहरूको नकारात्मक असरहरू Baseline Study सम्पन्न गरी Intervention को कार्य सम्पन्न भएको
- COVID-19 सम्बन्धी अनुसन्धानकार्य सम्पन्न भएको
- Integrated Disease Survillance सम्बन्धी अनुसन्धानको तथ्याँक संकलनकार्य सम्पन्न गरी प्रतिवेदन लेखानकार्य भैरहेको
- सिकलसेल एनिमिया तथा थालेसेमिया रोगको सम्बन्धी मधेश प्रदेशमा अनुसन्धानको तथ्याँक संचालन कार्य सम्पन्न गरी प्रतिवेदन लेखनकार्य भैरहेको
- HIV संक्रमित माईग्रन्टको सर्वेक्षणकार्य सम्पन्न गरेको
- सवै तहका ११७ अस्पतालहरुमा न्युनतम सेवा मापदण्ड कार्यक्रम संचालन
- २५०० भन्दा बढी स्वास्थ्य चौकीको न्युनतम सेवा मापदण्ड कार्यक्रम शुचारु
- २५ वटा स्थानीय तहमा क्षयरोग मुक्त नेपाल घोषणा अभियान संचालन
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रबाट महिला ६६९७ जना र पुरूष ४१८५ जना महिला गरी जम्मा १०८८२ जनालाई २९ प्रकारका प्रशिक्षक प्रशिक्षण तथा आधारभूत तालिम प्रदान (तालिम प्रणालि केन्द्र र प्रदेश सहित)
- SAFER INITIATIVE कार्यक्रम सुभारम्भ

४.२ आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक वजेट वक्तव्यको कार्यान्वयन कार्ययोजनाको प्रगति

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
२०	सबै सरकारी प्रयोगशाला तथा अस्पतालमा कोभिड-१९ को निःशुल्क परीक्षण र उपचारको व्यवस्था मिलाएको छु कोभिडबाट संक्रिमित बिरामीको उपचारमा अक्सिजनको कमि हुन नदिन अक्सिजन प्लान्ट, सिलिण्डर, तरल अक्सिजन ढुवानी र भण्डारण गर्ने ट्याङ्की खरिद गर्ने आवश्यक बजेट व्यवस्था गरेको छु एक सय शैया भन्दा बढी क्षमताका सबै अस्पतालमा अनिवार्य रूपमा आफ्नै अक्सिजन प्लान्ट जडान गर्नुपर्ने ब्यबस्था गरेको छु	यस अवधिमा संकास्पद संक्रमित सबैको निःशुल्क कोभिड परिक्षण गरिएको, २९ अस्पतालहरूमा सेन्ट्रल सप्लाइ सहितको तरल अक्सिजन ट्याङ्क र ५१ अस्पतालहरूमा अक्सिजन प्लाण्ट जडान गरिएको

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
२१	अक्सिजन उद्योग स्थापना गर्न आबश्यक पर्ने उपकरण आयात गर्न लाग्ने भन्सार तथा मूल्य अभिबृद्धिकर पूरै छुट दिएको छु सामुदायिक तथा निजी अस्पताललेअक्सिजन प्लाण्ट जडान गरेमा लागतको ५० प्रतिशत पुँजिगत अनुदान दिइनेछ कोभिड-१९ महामारी अवधिभर अक्सिजन उत्पादन गर्दा लाग्ने बिद्युत महसुल ५० प्रतिशत छुट दिने ब्यबस्था मिलाएको छु	मनमोहन मेमोरियल अस्पताल बलम्वु र विजयपुर अस्पताल धरानलाई अनुदान रकम उपलब्ध गरिएको
२२	कोभिड-१९ का बिरामीको उपचारका लागि आवश्यक पर्ने आइसियू,एचडियू, भेन्टिलेटर, टेस्ट किट्स लगायतका आवश्यक उपकरण खरिद गर्न रू. ४ अरब विनियोजन गरेको छु कोभिड-१९ को उपचारमा प्रयोग हुने औषधीको आयातमा भन्सार महसलु छुट दिएको छु उपचार सेवामा जनशिक्तको अभाव हुन नदिन सेवा निबृत्त तथा इन्टर्नसीपमा रहेका चिकित्सक, नर्स तथा स्वास्थ्यकमीलाई तलव र ५० प्रतिशत जोखिम भत्ता पाउनेगरी एक वर्षको सेवा करारमा लिई अस्पतालमा खटाउने व्यवस्था मिलाएको छु	२८ वटा अस्पतालहरूमा ४५५ एच.डि.यु, ३१ वटा अस्पतालहरूमा २५९ भेण्टिलटर र ५४५ वटा आई.सि.यु र खरिदको लागि रकम हस्तान्तरण भएको, **चिकित्सक, नर्स तथा स्वास्थ्यकर्मीहरूलाइ गत सालको निरन्तरताको लागि म्याद थप गरिएको**
२३	कोभिड-१९ संक्रमण जोखिम नियन्त्रण गर्न अन्तराष्ट्रिय स्थलगत सिमा नाका तथा विमानस्थालमा हेल्थ डेस्क संचालन र होल्डिङ सेन्टर स्थापना गरिनेछ सबै स्थानीय तहमा क्वरिन्टिन निर्माण, कन्ट्याक्ट ट्रेसिङ, आइसोलेशन सेन्टर स्थापना, जनशक्तिको ब्यबस्था एवम् औषधी उपकरणको नियमित आपूर्ति गर्न आबश्यक रकम विनियोजन गरेको छु अस्पतालमा शैया अभावमा स्वास्थ्य उपचार नपाउने अबस्था सिर्जना हुन दिइने छैन	१३ स्थलगत सीमा नाका र विमानस्थलमा हेल्थडेस्क निरन्तर संचालनमा रहेको,

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
२५	वर्तमान जनउत्तरदायी सरकार सबै नेपाली दिदीबहिनी तथा दाजुभाइलाई कोभिड-१९ विरूद्ध निःशुल्क खोप उपलब्ध गराउन प्रतिबद्ध छ यस सन्दर्भमा विश्वका थोरै मलुक सँगै नेपालले पनि खोप अभियान शुरू गरेको र दक्षिण एसियामा खोपको दोस्रो प्रयोगकर्ता मलुकु भएको तथ्य स्मरण गर्न चाहन्छु खोप लगाउन बाँकी सवै उमेर समुहका नेपालीलाई शिघ्रातिसिघ्र खोप सुनिश्चित गर्न सम्पूर्ण श्रोत र सामर्थ्यको उच्चतम प्रयोग गर्दै उत्पादक देश तथा कम्पनीबाट खोप प्राप्त गरी खोप अभियानलाइ पूर्णता दिईनेछ खोप ब्यबस्थापनका लागि रू. २६ अर्व ७५ करोड छुट्याएको छु	२०७९ आषाढ सम्ममा कोडिड १९ बिरूद्धको खोप ५७८८३९७० मात्रा प्राप्त भएको र १२ माथिका उमेर समूह मध्ये पहिलो मात्रा २,०३,६२,९२४ जना, पूर्ण मात्रा २,०४,१७,५२८ जना र थप मात्रा ६७,५४,९२६ जनालाई कोभिड बिरद्धको खोप प्रदान गरिएको
२६	कोभिड-१९ बाट संक्रमित बिरामीको लागि सबै प्रकारका अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाबाट उपचार सेवा उपलब्ध गराउन सेन्ट्रल कमाण्डको अवधारणा कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ विशेषज्ञ चिकित्सक, अक्सिजन तथा भेन्टिलेटर, आईसियू, एचडियू र शैयाको उपलब्धताको विबरण नियमित रूपमा सार्वजनिक जानकारी गर्ने ब्यबस्था मिलाएको छु	
२६	कोभिड-१९ को उपचारमा संलग्न हुने स्वास्थ्यकर्मी, प्रयोगशालामा काम गर्ने कर्मचारी, सफाइकर्मी र कोभिड रोकथाममा प्रत्यक्ष रूपमा खटिने सुरक्षाकर्मीलाई प्रोत्साहन स्वरूप प्रदान गरिने जोखिम भत्ता लगायतका अन्य सुविधा संक्रमण जोखिम कायम रहेको अवधिसम्मको लागि निरन्तरता दिएको छु	कोभिड- १९ का बिरामीहरूको उपचार गरे वापत प्रत्यक्ष संलग्न स्वास्थ्य कर्मी तथा अन्य कर्मचारीहरूलाइ जोखिम भत्ता प्रदान गर्न अस्पतालहरूलाई प्रतिबेदनको आधारमा रकम सोधभर्ना गरिएको सो अन्तरगत १९५६३ जना बिरामीहरूको उपचार गरे वापत सरकारी तथा गैर सरकारी अस्पतालहरूमा जम्मा रू. २११२६४१ - भुक्तानी गरिएको

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
२८	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क पाउने नागरिकको मौलिक हक सुनिश्चित गरिनेछ सरकारद्वारा निःशुल्क वितरण हुँदै आएको ७० प्रकारका औषधि सबै स्वास्थ्य संस्थामा निरन्तरता उपलब्ध हुने ब्यबस्था मिलाइनेछ औषधिको मूल्य र गुणस्तरको नियमित अनुगमन गरिनेछ औषधि खरिदको लागि रू. ५ अर्ब ६० करोड विनियोजन गरेको छु	
३०	बिपन्न नागरिकलाई मुटुरोग, मृगौला, क्यान्सर, पार्किन्सन्स, आल्जाइमर्स, स्पाइनल इन्ज्युरी, हेड इन्ज्युरी तथा सिकलसेल एनिमियाको उपचार गर्न हाल प्रदान गरिएको अनुदान र चौध बर्ष मुनिका बालबालिक एवं सत्तरी बर्ष माथिका जेष्ठ नागरिकको मुटुरोगको निःशुल्क उपचार सुविधालाई निरन्तरता दिएको छु यसको लागि २ अर्ब ५० करोड विनियोजन गरेको छु	
३१	आगामी आर्थिक बर्षभित्र काठमाण्डौ उपत्यकामा ३ सय शैयाको सुविधा सम्पन्न सरूवा रोग अस्पताल र सबै प्रदेशमा ५० शैयाको सरूवारोग अस्पताल निर्माण गर्न रू. १ अर्ब ३० करोड विनियोजन गरेको छु	शुक्रराज ट्रपिकल तथा सरुवा रोग अस्पताललाई स्तरवृद्धि गरी ३०० शैय्याको केन्द्रीय सरुवा रोग अस्पतालको रुपमा विकास गर्न हाल टेकु परिसरमा भवन निर्माण गर्ने गरी निर्माण कार्य प्रक्रिया अगाडि बढाउन पेश भएको Concept Design मिति २०७८-०६-२४ को मन्त्रालय (सचिवस्तर) को निर्णयबाट स्वीकृत भएको र हाल आर्किटेक्चरल डिजाइन कार्य सम्पन्न भई स्ट्रक्चरल, MEPI डिजाइन/ड्रइङको कार्य भई रहेको, प्रदेश स्थित सरूवारोग अस्पताल निर्माणको हकमा प्रदेश १ को सुन्दर हरैचामा भवनको शिलान्यास भई जग्गा विवादको कारण स्थगित भएको, मधेश प्रदेश, बाग्मती प्रदेशको भरतपुर, गण्डकी प्रदेश, लुम्विनी र सुदुरपश्चिप प्रदेशमा भवन निर्माणको कार्य भई रहेको र कर्णाली प्रदेशमा जग्गा प्रासिको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
३२	सबै जिल्ला अस्पतालमा प्रसुति तथा नवजात शिशु स्याहार सेवा सञ्चालनमा ल्याइनेछ मातृ स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउन हुम्ला, डोल्पा, मुगु, बझाङ लगायत दुर्गम क्षेत्रका २० जिल्लामा प्रसुति समय अगाडिको स्वास्थ्य जाँच र औषधिको सुविधा सहितको मातृ प्रतिक्षा गृह सञ्चालन गरिनेछ बिराटजगर, विरगन्ज, बुटवल र धनगढीका सरकारी अस्पातालमा निःसन्तान दम्पत्तिको लागि आईभिएफ सेवा विस्तार गरिनेछ	प्रसुति तथा नवजात शिशु स्याहार सेवा संचालन हुन बाँकी रहेका जिल्लाका ५ अस्पतालहरूमा सेवा संचालनको लागि रकम हस्तान्तरण भएको, २० जिल्लामा मातृ प्रतीक्षा गृह स्थापना गरी संचालनको लागि रकम हस्तान्तरण गरिएको र बाजुरा जिल्लामा सो कार्य प्रारम्भ भएको
३३	आम नागरिकलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्न यसै बर्षदेखि निर्माण कार्य थालनी गरिएका ३ सय ९७ स्थानीय तहका पाँच, दश र पन्ध्र शैयाका आधारभूत अस्पताल दुइ बर्ष भित्र सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ अस्पताल स्थापना गर्ने बाँकी रहेका स्थानीय तहमा आगामी आर्थिक बर्षभित्र निर्माण कार्य प्रारम्म गरिनेछ यसका लागि रू. ६ अर्ब १५ करोड विनियोजन गरेको छु	६५५ वटा स्थानीय तहका ५, १०, १५ शैयाका आधारभूत अस्पताल निर्माणका लागि आषाढ मसान्तसम्म ३०३ वटाको DPR सम्पन्न भएको र ३०० वटामा निर्माणको लागि वित्तिय हस्तान्तरण भएको
३४	स्थानीय स्तरमा सञ्चालन हुने बालस्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमका लागि बजेट ब्यबस्था गरेको छु बालबालिकालाइ विसिजि, पोलियो, डिपिटी, दादुरा, टाईफाईट लगायत १३ प्रकारका खोप सेवा प्रदान गरी मुलुकलाइ आगामी बर्ष पूर्णखोपयुक्त बनाउन बजेट ब्यबस्था गरेको छु आगामी बर्ष ६ लाख २० हजार बालबालिकालाइ खोप सेवा उपलब्ध गराइनेछ	हालसम्म ६६ जिल्ला पूर्ण खोप सुनिश्चतता भई सकेको र पूर्ण खोपको प्रगति ८९ प्रतिशत रहेको
३५	अस्पताल तथा स्वास्थ्य चौकीको विस्तारका साथै टेलिमेडिसीन, घुम्ती स्वास्थ्य सेवा, निःशुल्क गर्भवति जाँच सेवा, प्रसुति सेवा, खोप सेवा, समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना तथा प्रशामक सेवा मार्फत स्वास्थ्य सेवामा आम नागरिकको पहुँच स्थापित गरिनेछ	सबै स्थानीय तहमा कोभिड अस्पताल संचालनका लागि रकम हस्तान्तरण भई सेवा निरन्तर रहेको, सुर्खेत अस्पताल र कोशी अस्पतालमा टेलिमेडिसिन सेवा प्रारम्भ भएको
३६	मुलुकभरका ५२ हजार महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई प्रदान गरिदै आएको यातायात खर्चमा शतप्रतिशत बृद्धि गरी रू. १२ हजार पुर्याएको छु	निर्देशिका परिमार्जन गरी सबै स्थानीय तहमा रकम हस्तान्तरण गरिएको
३७	आगामी दुई बर्ष भित्र सबै स्थानीय तहलाई	मुलुकभरको २२ स्थानीय तहमा क्षयरोग मुक्त

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
	क्षयरोगमुक्त घोषणा गरिनेछ मलेरिया, क्षयरोग, एड्स तथा यौनरोग र कुष्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रमका लागि रू. १ अर्ब ४६ करोड बजेट ब्यबस्था गरेको छु	नेपाल अभियान संचालन प्रारम्भ भएको
३८	परिबर्तित जीवनशैली, खानपान र वातावरणीय प्रदुषणको कारण बढ्दै गएको उच्च रक्तचाप, मधुमेह, मुटु तथा मृगौला रोग र क्यान्सर लगायतका नसर्ने रोगको निदान र उपचारका लागि दक्ष चिकित्सक र आधुनिक उपकरण सहित विशिष्टीकृत अस्पतालको स्थापना, स्तरोन्नति र विस्तार गर्ने ब्यबस्था मिलाएको छु	कोशी, नारायणी, भरतपुर, पोखरा, भेरी, सुर्खेत र सेती अस्पताललाई उच्च रक्तचाप, मधुमेह, मुटुतथा मृगौला रोग र क्यान्सर लगायतका नसर्ने रोगको निदान र उपचारका लागि विशिष्टीकृत अस्पतालको रुपमा स्तरोन्नति गरी सेवा विस्तार गर्ने मापदण्ड तयार भइ स्वीकृति भएको,
३९	चालीस बर्ष माथिका नागरिकको रक्तचाप, पिसाव तथा रगतमा ग्लुकोज जाँच, स्तन क्यान्सर र पाठेघरको मुखको क्यान्सरको बर्षमा एकपटक निःशुल्क परिक्षण गर्ने ब्यबस्था मिलाएको छु आगामी बर्ष तीन प्रदेशका नौ जिल्लामा पाठेघरको मुखको क्यान्सर बिरूद्ध खोप कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ	कुनै स्वास्थ्य संस्थामा कार्यक्रम प्रारम्भ भएको रक्तचाप जाँच, पिसाव तथा रगतमा ग्लुकोज निःशुल्क जाँच प्रारम्भ गर्ने, सुदुर पश्चिमका ९ जिल्ला तथा सुनसरी, मोरङ, धनकुटा सर्लाही र ईलाम गरी १४ जिल्लामा महिलाको स्तन क्यान्सर र पाठेघरको मुख क्यान्सर परिक्षण कार्यक्रम संचालन भएको
४०	सबै मेडिकल कलेज, स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान र केन्द्रीय अस्पतालले कम्तिमा एउटा सरकारी अस्पतालमा नियमितरूपमा विशेषज्ञ सेवा सहितको स्याटलाईट क्लिनिक सञ्चालन गर्नुपर्ने ब्यबस्था मिलाइनेछ पचास शैया भन्दा बढि क्षमताका स्वास्थ्य संस्थाले महिनाको एकपटक आफ्नो सेवा क्षेत्रभित्र अनिवार्य रूपमा घुम्ती क्लिनिक सञ्चालन गर्नुपर्ने ब्यबस्था मिलाइनेछ	स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानहरूबात आठ अस्पतालमा सर्जिकल सहितको सेवा प्रारम्भ भएको
४१	दुई सय शैया भन्दा बढि क्षमताका सामुदायिक एवम् निजी अस्पतालमा मानसिक रोग उपचारको लागि न्यूनतम दश शैया छुट्याउन पर्ने ब्यबस्था गरिनेछ पचास शैया भन्दा बढि क्षमता भएका अस्पतालमा जेष्ठ नागरिक उपचार कक्ष निर्माण गरिनेछ	आषाढ मसान्तसम्म २०० शैया माथिका १३ वटा संघीय तथा प्रादेशिक अस्पतालमध्ये ८ वटामा मानसिक रोग उपचारका लागि दश शैया छुट्याइ सेवा सुचारू गरिएको

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
४२	जटिल तथा घातक प्रकृतिका रोगको उपचारका लागि बिदेश जानुपर्ने बाध्यताको अन्त्य गरी स्वदेशमा नै अन्तराष्ट्रिय स्तरको सेवा सुनिश्चित गर्न त्रिभुवन विश्व विद्यालय चिकित्साशास्त्र अध्ययन संस्थान अन्तरगत काठमाण्डौको किर्तिपुरमा नेफ्रोलोजी, युरोलोजी, न्युरोलोजी, न्युरो सर्जरी, स्पाइनल सर्जरी, कार्डियोलोजी, कार्डियो सर्जरी, पल्मोनोलोजी, र ग्यास्ट्रोइन्टरलोजी र ग्यास्ट्रो सर्जरी लगायत रोगको बिशिष्टीकृत सेवा, डाईग्नोस्टिक सेन्टर र अध्ययन, अध्यापन तथा अनुसन्धानका लागि १ हजार ५ शय शैयाको अत्याधुनिक सुपर स्पेसियालिटी केन्द्रको निर्माण कार्य शुरू गरी आगामी तीन बर्षभित्र सञ्चालनमा ल्याउन बजेट ब्यबस्था गरेको छ	प्रारम्भिक डिजाइन र अनुमानित पोेजेक्ट लागतको लागि परामर्शदाता छनाैट गरी, प्रारम्भिक प्रतिबेदन समेत दिएको
४३	क्यान्सर रोगको अध्ययन, अनुसन्धान र उपचार गर्न राष्ट्रिय क्यान्सर रोग अध्ययन संस्थान स्थापना गरी भक्तपुर क्यान्सर अस्पताल, विपी कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल र सुशिल कोईराला प्रखर क्यान्सर अस्पताललाई यस अध्ययन संस्थान मातहत सञ्चालन गरिनेछ	
४४	मनमोहन कार्डियो भास्कुल तथा ट्रान्सप्लान्ट केन्द्र, त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षण अस्पताल, विपी कोईराला क्यान्सर अस्पताल, जिपी कोईराला राष्ट्रिय स्वासप्रश्वास उपचार केन्द्र, सुशिल कोईराला प्रखर अस्पताल, रामराजा प्रसाद सिंह स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानको पूर्वाधार निर्माण गर्न रू. १ अर्ब २८ करोड विनियोजन गरेको छ	
४५	कान्ति बाल अस्पतालको आई सि यु वार्ड लगायत निर्माण गर्न रू. ३४ करोड छुट्याएको छ शहिद गंगालाल मुटुरोग अस्पतालको सेवा विस्तार गरी वाल मुटुरोग युनिट सञ्चालन एवम् अपरेशन थियटर स्तरोन्नति गर्न रू. ५८ करोड विनियोजन गरेको छ	आइ सि.यु भवन निर्माणको लागि DPR तयार गर्नु नपर्ने भएकोले लागत अनुमान तयार भएको

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
४६	वीर अस्पतालको विस्तारित सेवा सञ्चालन गर्न भक्तपुरको दुवाकोटमा अन्तराष्ट्रियस्तरको अत्याधुनिक सुविधासम्पन्न अस्पताल निर्माण गरिनेछ तीन बर्षभित्र निर्माण सम्पन्न गरी सेवा सञ्चालन गर्ने लक्ष्यका साथ आगामी आगामी आर्थिक बर्षमा विस्तृत परियोजना प्रतिबेदन लगायत पूर्व तयारी कार्य सम्पन्न गरिनेछ भौतिक पूर्वाधार, उपकरण र जनशक्ति ब्यबस्थापन एकैसाथ पूरा गरी अस्पताल सञ्चालनमा ल्याईनेछ यसलाई राष्ट्रिय गौरवको आयोजनामा समावेश गरी छुट्टै आयोजना कार्यालय मार्फत कार्यान्वयन गर्ने ब्यबस्था मिलाइनेछ काठमाण्डौको जडिबुटीदेखि अस्पताल निर्माणस्थलसम्म मनोहरा नदीको दुबै किनारामा चार/चार लेनको करिडोर सडक निर्माण गरिनेछ	
४७	आगामी आर्थिक बर्ष ढल्केवर, बर्दघाट र लम्कीमा ट्रमा सेन्टर स्थापना स्थापना गर्ने बजेटको ब्यबस्था गरेको छु धादिङ्गको वेल्खुमा ट्रमा सेन्टर स्थापनाको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	
४८	रोग निदानका लागि विदेशमा नमूना परीक्षण गर्न पठाउनुपर्ने बाध्यतालाई अन्त्य गर्न पूर्वाधार विकास र आबश्यक उपकरणको व्यबस्था गरी राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाई सेन्टर अफ एक्सिलेन्सको रूपमा स्तरोन्नति गरिनेछ प्रादेशिक प्रयोगशालालाई रिफरल प्रयोगशालामा स्तरोन्नति गर्न बजेट ब्यबस्था गरेको छु सामुदायिक तथा निजी स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने रेडियोलोजी तथा ईमेजिङ्ग सेवाको मापदण्ड निर्धारण नियमन गर्न छुट्टै संयन्त्र स्थापना गरिनेछ	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशालालाई सेन्टर अफ एक्सिलेन्सको रुपमा स्तरोन्नति गर्न पूर्वाधार विकासको लागि लागत अनुमान तयार भई चेकजाँच भइरहेको, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको मिति २०७८ ५ १५ (मा. राज्यमन्त्री स्तर) को निर्णयबाट रेडियोलोजी तथा इमेजिङ सेवाको नियमन गर्ने इकाइ गठन तथा इकाइको कार्यदिश समेत स्वीकृत भएको
४९	निरोगी नेपाल अभियानलाई प्रभावकारी वनाउन स्वाच्छ विचार, स्वास्थ खाना र नियमित व्यायाम गर्न नागरिक जागरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा तथा अन्य वैकल्पिक चिकत्सा पद्धतिलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ सबै प्रदेशमा आयुर्वेद अस्पताल र प्राकृतिक चिकित्सालय स्थापना गरिनेछ	३०० स्थानीय तहमा नागरिक आरोग्य अभियान संचालन गरिएको, सातै प्रदेशमा प्राकृतिक, तथा अन्य वैकल्पिक चिकित्सा विधा सहितको १०० सैयाको आयुर्वेद अस्पताल स्थापना गर्न मधेश प्रदेश र सुदुरपश्चिम प्रदेशमा स्थान छनौट तथा जग्गा प्राप्तिको प्रकृया अन्तिम चरणमा रहेको र बाँकि प्रदेशमा प्रदेश तथा स्थानीय तहसंगको समन्वयमा

बजेट बुँदा नं.	बजेट बक्तब्यको विबरण	प्रगति
		स्थान छनौट तथा जग्गा प्राप्ति प्रकृयामा रहेको
५०	आगामी आर्थिक बर्ष भित्र सबै स्थानीय तहमा स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम विस्तार गरी न्यूनतम ५० प्रतिशत परिवारलाइ विमाको दायरामा ल्याइनेछ स्वास्थ्य विमा बोर्डको संस्थागत क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ विमा कार्यक्रमको दिगोपनाको लागि वैकल्पिक बित्तिय स्रोतको ब्यबस्था गरिनेछ स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न र ७ अर्ब ५० करोड विनियोजन गरेको छु	स्वास्थ्य विमा बोर्डबाट मिति २०७८ १० ०४ मा प्रषित पत्रानुसार बैदेशिक रोजगारीमा जाने ब्यक्तीका परिवारलाइ स्वास्थ्य बिमामा आबद्ध गर्नेबारे सरोकारवालाहरू पत्राचार गरी Enrollment गर्ने कार्य प्रारम्भ भइसकेको, आषाढ मसान्तसम्म स्वास्थ्य विमामा आबद्ध हुने परिवार संख्या ३२.२१ प्रतिशत पुगेको
५१	स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान, आयोग तथा अनुसन्धान केन्द्रको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउने एकिकृत कनून तर्जुमा गरिने गरिनेछ नयाँ स्थापना हुने तथा स्तरोन्नति भएका अस्पताल एवम् स्वास्थ्य संस्थाको लागि आबश्यक दरबन्दी थप गरिनेछ	स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान एकिकृत छाता बिधेयक मन्त्रिपरिषदमा पेश गरिएको, स्थानीय तहद्वारा सञ्चालन र व्यवस्थापन गरिने ५, १० र १५ शैयाका आधारभूत अस्पतालहरूको नमूना संगठन संरचना र दरबन्दी सहितको नमूना संगठन तथा ब्यबस्थापन सर्वेक्षण मन्त्रिपरिषदबाट स्वीकृत भएको
प्रतिस्थापन बिधेयक		
१६	मृगौला प्रत्यारोपण गरेका, सबै किसिमका क्यान्सर रोगी र मेरुदण्ड पक्षघातका विरामीलाई औषधी उपचार खर्च वापत मासिक रू. ५ हजारका दरले उपलब्ध गराइने व्यवस्था मिलाएको छु	माननीय मन्त्री स्तरबाट मिति २०७८ १२ १३ मा कार्य संचालन कार्यविधि स्वीकृत भइ सबै स्थानीय तहमा पत्राचार समेत भएको

४.३ पन्धौं योजनामा समावेश स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूको लक्ष्य अनुसारको प्रगति

सुचक	एकाई	आधार वर्ष (२०७५/७६)	लक्ष्य (२०७९/८०)	हालको अवस्था	स्रोत
ऋणात्मक जनसंख्या वृद्धिदर भएका जिल्ला	जिल्ला	२७	९	३२	रा.ज.ग, २०७८
स्वास्थ्य बिमामा आवद्ध भएको जनसंख्या	प्रतिशत	७	६०	२३.३२	स्वा.बी.वो, ७८/७९
प्रति लाख जनसंख्यामा स्वास्थ्यकर्मीको संख्या	संख्या	१०५०	४४५०	८९३.०७	स्वास्थ्य जनशक्ति राष्ट्रिय रणनीति
प्रति लाख जनसंख्यामा डाक्टरको संख्या	संख्या	७८	९५	९७.७४	स्वास्थ्य जनशक्ति राष्ट्रिय रणनीति
परिवार नियोजनको आधुनिक साधन प्रयोग दर	प्रतिशत	४३	५३	४३	ने.ज.स्वा.स., २०२२
स्वास्थ्य संस्था मार्फत सुत्केरी सेवा लिने महिला	प्रतिशत	५७	७४	७९	ने.ज.स्वा.स., २०२२
दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको उपस्थितिमा सुत्केरी भएका महिला (जीवित जन्ममा)	प्रतिशत	५२	७३	८०	ने.ज.स्वा.स., २०२२
प्रोटोकल अनुसार चार पटकसम्म गर्भवती जाँच गर्ने महिला	प्रतिशत	५०	७५	७९.२	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
प्रोटोकल अनुसार बच्चाको जन्मपछि तीन पटक सेवा प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	१५	६५	४०.८	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
भिटामिन ए प्राप्त गर्ने गर्भवती महिला	प्रतिशत	७४	८०	७६.३	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
तोकिए बमोजिम सबै खोप पाउने बालबालिका	प्रतिशत	७०	९५	९१.२	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
डिपीटी-हेप बी-एच आइ बी खोपको तेस्रो मात्रा प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	९०	९४	९५.२	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
दादुरा खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	९०	९४	९२.८	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
औलो रोगबाट संक्रमित व्यक्ति (इन्डोजेनस संक्रमण मात्र)	संख्या	३५९	२५	५१	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
एचआइभीबाट नयाँ संक्रमित व्यक्ति	प्रति लाख	३०	१८	१३.२४	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
गर्भवती महिलामध्य पी एम टी सी टी सेवा पाएका महिला	प्रतिशत	७०	९०	८०.८७	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
क्षयरोग लाग्ने दर (Incidence Rate)	प्रति एक लाख जनसंख्या	१५८	६७	१२९	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
कालाजारको संक्रमण भएका व्यक्ति	प्रति दशहजार जनसंख्या	०.०८	०	०.०४	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
हात्तीपाईले रोगको प्रभाव दर	प्रति लाख जनसंख्या	३.२१	०	५.१	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
औलो ज्वरो	प्रति हजार जनसंख्या	०.०४	०.०४	०.०४	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
डेङ्गु	संख्या	९८५	३६४	१५९२	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९
एक्टीभ ट्रकोमा	संख्या	१३६	७३	३८००	स्वा.व्य.सू.प्र. ७८/७९ (ट्रकोमा केस)
१४ वर्ष वा माथिका व्यक्तिहरूको सुर्ति सेवन/धुम्रपान दर	प्रतिशत	३०.८	२४.३	२८.९	STEPS Survey, 2019

सुचक	एकाई	आधार वर्ष (२०७५/७६)	लक्ष्य (२०७९/८०)	हालको अवस्था	स्रोत
३० मिनेटको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरपरिवार	प्रतिशत	४९.३	७५		
५ वर्षभन्दा मूनिका बालबालिकामा भएको पुड्कोपन	प्रतिशत	३६	२४	२५	ने.ज.स्वा.स., २०२२
५ वर्षभन्दा मूनिका कम तौल भएका बालबालिकामा	प्रतिशत	२७	१८	१९	ने.ज.स्वा.स., २०२२
प्रजनन उमेर समूहका महिलामा रक्तअल्पता	प्रतिशत	४०.८	२४	३४	ने.ज.स्वा.स., २०२२
जन्मेको १ घण्टाभित्र स्तनपान गरेका बालबालिका	प्रतिशत	५४.९	९१		
सडक दुर्घटनाबाट मृत्यु भएका व्यक्ति	संख्या	२७८९	११००	२८८३	
मदिराको हानिकारक प्रयोग गर्ने जनसंख्या (१५ वर्ष वा माथिको उमेर समूह)	प्रतिशत	२.०	१.५	७.०	STEPS Survey, २०१९
१५ देखि १९ वर्ष उमेर समूहका विवाहित किशोरी	प्रतिशत	२७	११	१४	ने.ज.स्वा.स., २०२२
अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	६९.७	७२ (८०/८१)	७१.७४	UN Projection, २०२३
५ वर्ष मूनिको बाल मृत्युदर	प्रतिहजार जीवित जन्ममा	३९	२४ (८०/८१)	३३	ने.ज.स्वा.स. २०२२

४.४ दीगो विकास लक्ष्यमा समावेश स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूको लक्ष्य अनुसारको प्रगति

Goal 3: Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages							
SDG Target and Indicators		**2015**	**Target 2022**	**Current Status (2021/22)**	**Target 2030**	Data source	**Remarks**
3.1	**By 2030, reduce the global maternal mortality ratio to less than 70 per 100000 live births**						
3.1.1	Maternal mortality ratio	258	116	174	**70**	WHO estimation, 2020	
3.1.2	Proportion of births attended by skilled health personnel	55.6	73	80	**90**	NDHS, 2022	
3.2	**By 2030, end preventable deaths of newborns and children under 5 years of age, with all countries aiming to reduce neonatal mortality to at least as low as 12 per 1,000 live births and under-5 mortality to at least as low as 25 per 1,000 live births**						
3.2.1	Under-five mortality rate	38	27	33	**27**	NDHS, 2022	
3.2.2	Neonatal mortality rate	23	16	21	**12**	NDHS, 2022	
3.3	**By 2030, end the epidemics of AIDS, tuberculosis, malaria and neglected tropical diseases and combat hepatitis, water-borne diseases and other communicable diseases**						
3.3.1	**Number of new HIV infections per 1,000 uninfected population, by sex, age and key populations**						
	a. Number of new HIV infections among adults 15–49 years old (per 1000 uninfected population)	0.03	0.018	0.014	**0.014**	HMIS, 2021/2022	
3.3.2	Tuberculosis incidence (per 100,000 population)	158	67	129	**20**	HMIS, 2021/2022	
3.3.3	Malaria incidence (per 1,000 population)	0.1	0.04	0.04	**0.01**	HMIS, 2021/2022	
3.3.4	Hepatitis B prevalence (per 100,000 population)	2654	2654	5.23 (1530 cases)	**2566**	HMIS, 2021/2022	
3.3.5	**Number of people requiring interventions against neglected tropical diseases**						
	a. Leprosy cases	2271	1370	2288	**0**	HMIS, 2021/2022	
	b. Kala-azar (Leishmaniasis) cases*	325	163	341	**0**	HMIS, 2021/2022	
	c. Lymphatic Filariasis cases	30,000	21,000	1492	**14,000**	HMIS, 2021/2023	
	d. Dengue cases	728	364	1592	**0**	HMIS, 2021/2024	
	e. Active Trachoma cases	136	73	3800	**49**	HMIS, 2021/2025	

	f. Percent of children under age 5 with Diarrhoea in the last 2 weeks	12	6	10	**1**	NDHS, 2022	
	g. Number of laboratory confirmed cases of Influenza (H1N1)	204	113		**83**		2901 Influenza like illnesss (EWARS 2021)
3.4	**By 2030, reduce by one third premature mortality from non-communicable diseases through prevention and treatment and promote mental health and well-being**						
3.4.1	**Mortality rate attributed to cardiovascular disease, cancer, diabetes or chronic respiratory disease**						
	Mortality between 30 and 70 years of age from Cardiovascular disease, Cancer, Diabetes or Chronic respiratory disease (per 1000 population)	2.8			**1.96**		
	a. Cardiovascular disease	1.44		24.05%	**1.01**	GBD Study	Attribution All Deaths
	b. Cancer	0.67		11.19%	**0.47**	GBD Study	Attribution All Deaths
	c. Diabetes	0.27		1.80%	**0.19**	GBD Study	Attribution All Deaths
	d. Chronic respiratory disease	0.8		21.10%	**0.56**	GBD Study	Attribution All Deaths
3.4.2	Suicide mortality rate (per 100,000 population)	16.5	9.7	23.4	**4.7**	Nepal Police, 2021	
3.5	**Strengthen the prevention and treatment of substance abuse, including narcotic drug abuse and harmful use of alcohol**						
3.5.1	Coverage of treatment interventions (pharmacological, psychosocial and rehabilitation and aftercare services) for substance use disorders						
	Percent of hard drug users who ever visited Rehabilitation Centres for comprehensive services	40	55		**75**	HDU Survey	No data after 2069

3.5.2	Harmful use of alcohol, defined according to the national context as alcohol per capita consumption (aged 15 years and older) within a calendar year in litres of pure alcohol	6.5		6.8		STEPS	
	Percent of people aged 15 years and older having harmful use of alcohol (defined according to the national context)	2	1.9		**1.8**	STEPS	No data in 2019 STEPS
3.6	**By 2020, halve the number of global deaths and injuries from road traffic accidents**						
3.6.1	Death rate due to road traffic injuries	19.86	8.94	9.50	**4.96**	Nepal Police, 2019	
3.7	**By 2030, ensure universal access to sexual and reproductive health-care services, including for family planning, information and education, and the integration of reproductive health into national strategies and programmes**						
3.7.1	Proportion of women of reproductive age (aged 15-49 years) who have their need for family planning satisfied with modern methods	66	74	55	**80**	NDHS, 2022	
	a. Contraceptive prevalence rate (modern methods) (%)	47	53	43	**60**	NDHS, 2022	
	b. Total Fertility Rate (TFR) (live births per woman aged 15-49 years)	2.3	2.1	2.1	**2.1**	NDHS, 2022	
3.7.2	Adolescent birth rate (aged 10-14 years; aged 15-19 years) per 1,000 women in that age group	71	51	71	**30**	NDHS, 2022	
3.8	**Achieve universal health coverage, including financial risk protection, access to quality essential health-care services and access to safe, effective, quality and affordable essential medicines and vaccines for all**						
3.8.1	**Coverage of essential health services (defined as the average coverage of essential services based on tracer interventions that include reproductive, maternal, newborn and child health, infectious diseases, non-communicable diseases and service capacity and access, among the general and the most disadvantaged population)**						
	a, Percent of women having 4 antenatal care visits as per protocol (among live births)	60	75	79.2	**90**	HMIS, 2021/2022	
	b. Percent of institutional delivery	55.2	74	79	**90**	HMIS, 2021/2022	
	c. Percent of women attending three PNC as per protocol	20	65	40.8	**90**	HMIS, 2021/2022	

	d. Percent of infants receiving 3 doses of Hepatitis B vaccine	88	93	95.2	**95**	HMIS, 2021/2022	
	e. Percent of women aged 30-49 years screened for cervical cancer	16.6	47		**90**	HMIS,	No data filled
	f. Percent of people living with HIV receiving Antiretroviral combination therapy	39.9	92	99.8	**95**	HMIS	
	g. Percent of population aged 15 years and above with raised blood pressure who are currently taking medication	11.7	39	70.7	**60**	STEPS Survey	
	h. Percent of population aged 15 years and above with raised blood glucose who are currently under medication	25	38	55	**60**	STEPS Survey	
	i. Percent of households within 30 minutes travel time to health facility	61.8	75	49	**90**	NDHS, 2016	1
	j. Percent of poor people enrolled in health insurance	0	50		**100**	NLSS, HMIS	84068 - Family
3.8.2	Proportion of population with large household expenditures (25 % or more) on health as a share of total household expenditure or income	10.7	6		**2**	National Health Account	
	Percent of out of pocket expenditure in total health expenditure	53	42	57.7	**35**	National Health Account	
3.9	**By 2030, substantially reduce the number of deaths and illnesses from hazardous chemicals and air, water and soil pollution and contamination**						
	Mortality rate attributed to household and ambient air pollution per 100000 population	111			**77.7**		
	a. Mortality rate attributed to ambient air pollution	64.2		9.3%	**44.9**	GBD Study	9.30%
	b. Mortality rate attributed to household air pollution	64.3		11.2%	**45.01**	GBD Study	11.20%

3.9.2	Mortality rate attributed to unsafe water, sanitation and hand washing (exposure to unsafe Water, Sanitation and Hygiene for All (WASH) services) per 100000 population	37.7		3.2%	**26.39**	GBD Study	4.01%
3.9.3	Mortality rate attributed to unintentional poisoning	0.53			**0.37**		
3a	**Strengthen the implementation of the World Health Organization Framework Convention on Tobacco Control in all countries, as appropriate**						
3a.1	Age-standardized prevalence of current tobacco use among persons aged 15 years and older	30.8	24.332	28.90%	**15.09**	STEPS, Survey	
3b	**Support the research and development of vaccines and medicines for the communicable and non-communicable diseases that primarily affect developing countries, provide access to affordable essential medicines and vaccines, in accordance with the Doha Declaration on the TRIPS Agreement and Public Health, which affirms the right of developing countries to use to the full the provisions in the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights regarding flexibilities to protect public health, and, in particular, provide access to medicines for all**						
3b.1	Proportion of the target population covered by all vaccines included in their national programme	88	95	95.2	**95**	HMIS 2021/2022	
3b.2	Total net official development assistance to medical research and basic health sectors	12.7	16		**20**	NHA	
	Percent of health sector budget for research and development	na	2		**3**	NHA	
3b.3	Proportion of health facilities that have a core set of relevant essential medicines available and affordable on a sustainable basis					NHA	
	Percent of government health facilities with no stock out of essential drugs	70	95		**100**	LMIS	
3c	**Substantially increase health financing and the recruitment, development, training and retention of the health workforce in developing countries, especially in least developed countries and small island developing States**						
3c.1	Health worker density and distribution (per 1000 population)	1.05	6	1.94	**4.97**	HRH strategy, 2020	

	Total health expenditure as Percent of GDP	5.00	6.00	4.45	**7.00**	World Bank estimation	
3d	**Strengthen the capacity of all countries, in particular developing countries, for early warning, risk reduction and management of national and global health risks**						
3d.1	International Health Regulations (IHR) capacity and health emergency preparedness (SPAR score)	77	85	44%	**95**	Assement Report, 2021	

अध्याय ५: संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सञ्चालन गरिने वार्षिक विकास कार्यक्रम

५.१ आ.व. २०७८/७९ को लागि स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र अन्तर्गतको बजेट सारांश

विवरण	रकम (रू. लाखमा)	प्रतिशत	कैफियत
राष्ट्रिय बजेट	१६४७५७६७		
स्वास्थ्य क्षेत्रको बजेट	१४१५५२४	८.५९	
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र अन्तर्गतको कूल बजेट	१२२७८९९	७.४५	राष्ट्रिय बजेटमा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको प्रतिशत
संघले सञ्चालन गर्न् कार्यक्रम/आयोजनाको बजेट	९०७५४५	७३.९१	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको बजेट मध्ये संघको प्रतिशत, यसबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा वित्तिय हस्तान्तरण भएर समेत जाने गर्दछ
प्रदेशले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रम/आयोजनाको बजेट	६३३७८	५.१६	प्रदेशको बजेटको प्रतिशत
स्थानीय तहले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रम/आयोजनाको बजेट	२५६९७६	२०.९३	स्थानीयको बजेटको प्रतिशत

५.२ आ.व. २०७८/७९ प्रदेशस्थित स्वास्थ्य कार्यक्रम तथा आयोजनाको लागि विनियोजित रकम

क्र.सं.	प्रदेशको नाम	प्रदेश कोड	विनियोजित रकम (रू. हजार)
१.	प्रदेश नं. १	७०१०००११	१००५१००
२.	मधेश प्रदेश	७०१०००१२	९२१४००
३.	बागमती प्रदेश	७०१०००१३	९४४७००
४.	गण्डकी प्रदेश	७०१०००१४	७२९४००
५.	लुम्बिनी प्रदेश	७०१०००१५	१०७०७००
६.	कर्णाली प्रदेश	७०१०००१६	८५३३००
७.	सुदूर-पश्चिम प्रदेश	७०१०००१७	८१३२००
	जम्मा		**६३३७८००**

५.३ आ.ब. २०७८/७९ को संघीय निकायहरूको कार्यक्रम/आयोजनागत बजेट र खर्चको बिवरण

बजेट कोड	बजेट उपशीर्षक	बजेट			खर्च			
		चालु	पुँजीगत	जम्मा	चालु	पुँजीगत	जम्मा	प्रतिशत
३७०००११	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	२२००३१	४५००	२२४५३१	१३७८३८	३४८४	१४१३२१	६२.९
३७०००१३	पशुपति होमियो चिकित्सालय र युनानी औषधालय	२०९२२	३१००	२४०२२	१९८१४	३०७४	२२८८८	९५.३
३७००१०१	कान्ति बाल अस्पताल	३४९८०४	४५३७४	३९५१७८	३०९९५८	१७०६८	३२७०२७	८२.८
३७००१०२	शुक्रराज ट्रपिकल अस्पताल	४२४३४९	०	४२४३४९	४०१९७५	०	४०१९७५	९४.७
३७००१०३	परोपकार प्रसुती अस्पताल	५१७६५३	०	५१७६५३	५१७६५३	०	५१७६५३	१००
३७००१०४	नेपाल आखाँ अस्पताल	३६८००	०	३६८००	३५९७४	०	३५९७४	९७.८
३७००१०५	बी.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	२४५४०९	७१०२०	३१६४२९	२३५३७९	०	२३५३७९	७४.४
३७००१०६	मनमोहन कार्डियोथेरासिक भस्कुलर तथा ट्रान्स्प्लान्ट केन्द्र, महाराजगंज	२५१८००	०	२५१८००	२५१८००	०	२५१८००	१००
३७००१०७	शहिद गंगालाल हृदय केन्द्र	४८५४६७	०	४८५४६७	४८५४६७	०	४८५४६७	१००
३७००१०८	त्रि. वि.शिक्षण अस्पताल (सुरेश वाग्ले स्मृति क्यान्सर केन्द समेत)	६८६०७६	०	६८६०७६	६८६०७६	०	६८६०७६	१००
३७००१०९	स्वास्थ्य कर कोषबाट संचालित कार्यक्रमहरु	४०००००	०	४०००००	३३६३३८	०	३३६३३८	८४.१
३७००११०	आयुर्वेद चिकित्सालय, नरदेवी	१००३९८	०	१००३९८	९२०७४	०	९२०७४	९१.७

बजेट कोड	बजेट उपशीर्षक	बजेट			खर्च			
		चालु	पुंजीगत	जम्मा	चालु	पुंजीगत	जम्मा	प्रतिशत
३७०००१११	सिहंदरबार वैद्यखाना	३७५००	०	३७५००	१७५०७	०	१७५०७	४७.
३७०००११२	बी.पी. कोईराला लायन्स नेत्र अध्ययन केन्द्र	१००००	०	१००००	१००००	०	१००००	१००
३७०००११३	नेपाल नेत्र ज्योति संघ	६३०००	०	६३०००	६२७३४	०	६२७३४	९९.६
३७०००११४	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	३४६२७८१	१९४००	३४८२१८१	४००५१२	१४७४७	४१५२६०	११.९
३७०००११५	मानव अंग प्रत्यारोपण केन्द्र	३६०२७१	०	३६०२७१	२७४२८५	०	२७४२८५	७६.१
३७०००११६	एकिकृत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	०	१४३०१९००	१४३०१९००	०	१००४७२२०	१००४७२२०	७०.३
३७०००११८	कोभिड-१९ रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	३६७८५८२६	२१७६६२५	३८९६२४५१	२०९७७०४४	१२३६३१०	२२२१३३५४	५७.०
३७००१०११	स्वास्थ्य सेवा विभाग	२६८२३८	८९००	२७७१३८	२१७७३१	८४१६	२२६१४७	८१.६
३७००११०१	क्षयरोग नियन्त्रण	७२५०९६	११५८१०	८४०९०६	५४७४६४	८५०१८	६३२४८२	७५.२
३७००११०२	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण	५६५२००	०	५६५२००	३८५४३४	०	३८५४३४	६८.२
३७००११०३	परिवार कल्याण कार्यक्रम	४९१२२६६	२९९१००	५२११३६६	३३३५८७६	१५३२४२	३४८९११८	६७.
३७००११०५	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	४८३२४१	१०७००	४९३९४१	२८०३७२	७९१०	२८८२८२	५८.४
३७००११०७	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	१५५९००	१०७५९७८	१२३१८७८	४८४४२	९३८७०६	९८७१४९	८०.१

बजेट कोड	बजेट उपशीर्षक	बजेट			खर्च			
		चालु	पुंजीगत	जम्मा	चालु	पुंजीगत	जम्मा	प्रतिशत
३७००१११०९	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा संचार केन्द्र	९८८००	५००	९९३००	७४४७४	४०८	७४८८२	७५.४
३७००१११०	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम कार्यक्रम	९१६२५	१९००	९३५२५	७३७०३	१९००	७५६०३	८०.८
३७००११११	किटजन्य रोग नियन्त्रण अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र	२२६३०	०	२२६३०	१५८५०	०	१५८५०	७०.०
३७००१११२	राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला	२०७५१९	८०५००	२८८०१९	१८२१६५	५६६७२	२३८८३८	८२.९
३७००१११५	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	३८८९३	०	३८८९३	२०३४३	०	२०३४३	५२.३
३७००१११६	नर्सिङ तथा सामाजकि सुरक्षा सेवा कर्यक्रम	२५३६८५५	०	२५३६८५५	२३००७९१	०	२३००७९१	९०.७
३७००२०११	औषधि व्यवस्था विभाग	१३८९३४.१७७	२३४००	१६२३३४.१७७	१०३०२५	११७१८	११४७४३	७०.७
३७००३०११	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	४७३००	४४६००	९१९००	३५१३८	२२६६९	५७८०७	६२.९
३७०३११०१	स्वास्थ्य वीमा बोर्ड	८५०००००	०	८५०००००	८४९९९२२	०	८४९९९२२	१००
३७०४१०११	स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्	२११११००	०	२११११००	१६३६२४	०	१६३६२४	७७.५
३७०६१०११	केन्द्रिय अस्पताल तथा प्रतिष्ठान	३५९४२८८.३	८६६७८२	४४६१०७०.२९५	२९९७०५७	६३११६५	३६२८२२२	८१.३
३७०६१०१२	चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (वीर अस्पताल समेत)	१९७७८४३	३८५९४९	२३६३७९२	१६१११७५	३८५९४९	१९९७१२४	८४.५

बजेट कोड	बजेट उपशीर्षक	बजेट			खर्च			
		चालु	पुँजीगत	जम्मा	चालु	पुँजीगत	जम्मा	प्रतिशत
३७०६१०१३	बी.पी कोईराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	७४८५३६	१०००००	८४८५३६	७४८५३६	१०००००	८४८५३६	१००
३७०६१०१४	कर्णाली स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	४२६७८१	२११७६६	६३८५४७	४२६७८१	२११७६६	६३८५४७	१००
३७०६१०१५	पाटन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	४५४८५४	०	४५४८५४	४५४८५४	०	४५४८५४	१००
३७०६१०१६	राप्ती स्वास्थ्य विज्ञान प्रष्तिठान	१८०३८७	१२६१४३	३०६५३०	१८०३८७	१२६१४३	३०६५३०	१००
३७०६१०१७	पोखरा स्वास्थ्य विज्ञान प्रष्तिठान	३९३१३१	९००००	४८३१३१	३५१३०९	१५७११	३६७०२०	७६
जम्मा		**७१२३७५०४.५**	**२००६३९४७**	**९१३०१४५१.५**	**४८३०६८८१**	**१४०७९२९६**	**६२३८६१८०**	**६८.३**

५.४ आ.ब. २०७८/७९ मा स्थानीय तहगत विनियोजित रकमको विवरण

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०१०११	विराटनगर महानगरपालिका	मोरङ	९९४००
८०१०१०३१	इटहरी उप-महानगरपालिका	सुनसरी	४३१००
८०१०१०३२	धरान उप-महानगरपालिका	सुनसरी	३९७००
८०१०११०१	फुङलिङ नगरपालिका	ताप्लेजुङ	२६७००
८०१०११०२	फिदिम नगरपालिका	ताप्लेजुङ	४८६००
८०१०११०३	ईलाम नगरपालिका	इलाम	४६३००
८०१०११०४	देउमाई नगरपालिका	इलाम	३४२००
८०१०११०५	माई नगरपालिका	इलाम	२५१००
८०१०११०६	सूर्योदय नगरपालिका	इलाम	४२४००
८०१०११०७	अर्जुनधारा नगरपालिका	झापा	२७६००
८०१०११०८	कन्काई नगरपालिका	झापा	१९२००
८०१०११०९	गौरादह नगरपालिका	झापा	३२६००
८०१०१११०	दमक नगरपालिका	झापा	९३२००
८०१०११११	विर्तामोड नगरपालिका	झापा	५७९००
८०१०१११२	भद्रपुर नगरपालिका	झापा	२५८००
८०१०१११३	मेचीनगर नगरपालिका	झापा	४२१००
८०१०१११४	शिवसताक्षी नगरपालिका	झापा	३५२००
८०१०१११५	खाँदवारी नगरपालिका	संखुवासभा	२९९००
८०१०१११६	चैनपुर नगरपालिका	संखुवासभा	३९२००
८०१०१११७	धर्मदेवी नगरपालिका	संखुवासभा	२३७००
८०१०१११८	पाँचखपन नगरपालिका	संखुवासभा	२४०००
८०१०१११९	मादी नगरपालिका	संखुवासभा	२०२००
८०१०११२०	म्याङलुङ नगरपालिका	तेह्रथुम	२८७००
८०१०११२१	लालीगुराँस नगरपालिका	तेह्रथुम	३३२००
८०१०११२२	भोजपुर नगरपालिका	भोजपुर	४१४००
८०१०११२३	षडानन्द नगरपालिका	भोजपुर	५२७००
८०१०११२४	धनकुटा नगरपालिका	धनकुटा	१८५००
८०१०११२५	पाख्रिवास नगरपालिका	धनकुटा	३१५००
८०१०११२६	महालक्ष्मी नगरपालिका	धनकुटा	३४०००
८०१०११२७	इनरुवा नगरपालिका	सुनसरी	३२९००
८०१०११२८	दुहवी नगरपालिका	सुनसरी	३८०००
८०१०११२९	बराह क्षेत्र नगरपालिका	सुनसरी	३८५००
८०१०११३०	रामधुनी नगरपालिका	सुनसरी	२५९००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०११३१	उर्लाबारी नगरपालिका	मोरङ	३३४००
८०१०११३२	पथरी शनिश्चरे नगरपालिका	मोरङ	२१७००
८०१०११३३	बेलवारी नगरपालिका	मोरङ	३१०००
८०१०११३४	रंगेली नगरपालिका	मोरङ	४४२००
८०१०११३५	रतुवामाई नगरपालिका	मोरङ	३४३००
८०१०११३६	लेटाङ नगरपालिका	मोरङ	२६८००
८०१०११३७	सुनवर्षी नगरपालिका	मोरङ	२६०००
८०१०११३८	सुन्दरहरैचा नगरपालिका	मोरङ	३१७००
८०१०११३९	सोलुदुधकुण्ड नगरपालिका	सोलुखुम्बु	४१६००
८०१०११४०	दिक्तेल रुपाकोट मझुवागढी नगरपालिका	खोटाङ	५९२००
८०१०११४१	हलेसी तुवाचुङ नगरपालिका	खोटाङ	६१४००
८०१०११४२	कटारी नगरपालिका	उदयपुर	६२२००
८०१०११४३	चौदण्डीगढी नगरपालिका	उदयपुर	३४४००
८०१०११४४	त्रियुगा नगरपालिका	उदयपुर	३४६००
८०१०११४५	बेलका नगरपालिका	उदयपुर	२७४००
८०१०११४६	सिद्धिचरण नगरपालिका	ओखलढुंगा	५५४००
८०१०१३०१	आठराई त्रिवेणी गाउँपालिका	ताप्लेजुङ	२३६००
८०१०१३०२	फक्ताङलुङ गाउँपालिका	ताप्लेजुङ	३५९००
८०१०१३०३	मिक्वाखोला गाउँपालिका	ताप्लेजुङ	२३३००
८०१०१३०४	मेरिङदेन गाउँपालिका	ताप्लेजुङ	३६३००
८०१०१३०५	मैवाखोला गाउँपालिका	ताप्लेजुङ	२४५००
८०१०१३०६	पाथिभरा याङ्वरक गाउँपालिका	ताप्लेजुङ	३१३००
८०१०१३०७	सिदिङ्वा गाउँपालिका	ताप्लेजुङ	३५४००
८०१०१३०८	सिरीजङ्घा गाउँपालिका	ताप्लेजुङ	४१४००
८०१०१३०९	कुम्मायक गाउँपालिका	पाँचथर	२३५००
८०१०१३१०	तुम्वेवा गाउँपालिका	पाँचथर	२६१००
८०१०१३११	फालेलुङ गाउँपालिका	पाँचथर	२२९००
८०१०१३१२	फाल्गुनन्द गाउँपालिका	पाँचथर	३७७००
८०१०१३१३	मिक्लाजुङ गाउँपालिका	पाँचथर	२७९००
८०१०१३१४	याङवरक गाउँपालिका	पाँचथर	२७४००
८०१०१३१५	हिलिहाङ गाउँपालिका	पाँचथर	३८९००
८०१०१३१६	चुलाचुली गाउँपालिका	इलाम	१५१००
८०१०१३१७	फाकफोकथुम गाउँपालिका	इलाम	३७७००
८०१०१३१८	माईजोगमाई गाउँपालिका	इलाम	२९०००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०१३१९	माङसेबुङ गाउँपालिका	इलाम	१९०००
८०१०१३२०	रोङ गाउँपालिका	इलाम	२२८००
८०१०१३२१	सन्दकपुर गाउँपालिका	इलाम	३०३००
८०१०१३२२	कचनकवल गाउँपालिका	झापा	३६२००
८०१०१३२३	कमल गाउँपालिका	झापा	१८९००
८०१०१३२४	गौरिगंज गाउँपालिका	झापा	२४२००
८०१०१३२५	झापा गाउँपालिका	झापा	२२२००
८०१०१३२६	बाह्रदशी गाउँपालिका	झापा	२३६००
८०१०१३२७	बुद्धशान्ति गाउँपालिका	झापा	१८८००
८०१०१३२८	हल्दिबारी गाउँपालिका	झापा	१८८००
८०१०१३२९	चिचिला गाउँपालिका	संखुवासभा	१४५००
८०१०१३३०	भोटखोला गाउँपालिका	संखुवासभा	१९०००
८०१०१३३१	मकालु गाउँपालिका	संखुवासभा	३०७००
८०१०१३३२	सभापोखरी गाउँपालिका	संखुवासभा	१८९००
८०१०१३३३	सिलीचोङ गाउँपालिका	संखुवासभा	२८४००
८०१०१३३४	आठराई गाउँपालिका	तेह्रथुम	३९८००
८०१०१३३५	छथर गाउँपालिका	तेह्रथुम	३११००
८०१०१३३६	फेदाप गाउँपालिका	तेह्रथुम	२६४००
८०१०१३३७	मेन्छयायेम गाउँपालिका	तेह्रथुम	१८०००
८०१०१३३८	अरुण गाउँपालिका	भोजपुर	३३१००
८०१०१३३९	आमचोक गाउँपालिका	भोजपुर	३८५००
८०१०१३४०	टयाम्केमैयुङ गाउँपालिका	भोजपुर	३९०००
८०१०१३४१	पौवादुङ्मा गाउँपालिका	भोजपुर	३०५००
८०१०१३४२	रामप्रसाद राई गाउँपालिका	भोजपुर	३९४००
८०१०१३४३	साल्पासिलिछो गाउँपालिका	भोजपुर	२२७००
८०१०१३४४	हतुवागढी गाउँपालिका	भोजपुर	३२२००
८०१०१३४५	शहिदभूमि गाउँपालिका	धनकुटा	२६२००
८०१०१३४६	चौबिसे गाउँपालिका	धनकुटा	३८४००
८०१०१३४७	छथर जोरपाटी गाउँपालिका	धनकुटा	२२३००
८०१०१३४८	साँगुरीगढी गाउँपालिका	धनकुटा	४०६००
८०१०१३४९	कोशी गाउँपालिका	सुनसरी	२४४००
८०१०१३५०	गढी गाउँपालिका	सुनसरी	२५६००
८०१०१३५१	देवानगञ्ज गाउँपालिका	सुनसरी	३१२००
८०१०१३५२	बर्जु गाउँपालिका	सुनसरी	२५३००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०१३५३	भोक्राहा नरसिंह गाउँपालिका	सुनसरी	१९८००
८०१०१३५४	हरिनगर गाउँपालिका	सुनसरी	३३१००
८०१०१३५५	कटहरी गाउँपालिका	मोरङ	२०३००
८०१०१३५६	कानेपोखरी गाउँपालिका	मोरङ	१९९००
८०१०१३५७	केराबारी गाउँपालिका	मोरङ	२४६००
८०१०१३५८	ग्रामथान गाउँपालिका	मोरङ	३३६००
८०१०१३५९	जहदा गाउँपालिका	मोरङ	२७७००
८०१०१३६०	धनपालथान गाउँपालिका	मोरङ	३१८००
८०१०१३६१	बुढीगंगा गाउँपालिका	मोरङ	५७८००
८०१०१३६२	मिक्लाजुङ गाउँपालिका	मोरङ	२३९००
८०१०१३६३	खुम्वु पासाङल्हामु गाउँपालिका	सोलुखुम्बु	१८८००
८०१०१३६४	माप्य दुधकोशी गाउँपालिका	सोलुखुम्बु	२३३००
८०१०१३६५	थुलुङ दुधकोशी गाउँपालिका	सोलुखुम्बु	२७९००
८०१०१३६६	नेचासल्यान गाउँपालिका	सोलुखुम्बु	२८०००
८०१०१३६७	महाकुलुङ गाउँपालिका	सोलुखुम्बु	१९६००
८०१०१३६८	लिखुपिके गाउँपालिका	सोलुखुम्बु	१८६००
८०१०१३६९	सोताङ गाउँपालिका	सोलुखुम्बु	२२५००
८०१०१३७०	ऐसेलुखर्क गाउँपालिका	खोटाङ	४१२००
८०१०१३७१	केपिलासगढी गाउँपालिका	खोटाङ	३४५००
८०१०१३७२	खोटेहाङ गाउँपालिका	खोटाङ	४६१००
८०१०१३७३	जन्तेढुंगा गाउँपालिका	खोटाङ	३५९००
८०१०१३७४	दिप्रुङ चुइचुम्मा गाउँपालिका	खोटाङ	३४५००
८०१०१३७५	रावा वेसी गाउँपालिका	खोटाङ	२३५००
८०१०१३७६	वराहपोखरी गाउँपालिका	खोटाङ	२७६००
८०१०१३७७	साकेला गाउँपालिका	खोटाङ	२६२००
८०१०१३७८	उदयपुरगढी गाउँपालिका	उदयपुर	२७४००
८०१०१३७९	ताप्ली गाउँपालिका	उदयपुर	२६८००
८०१०१३८०	रौतामाई गाउँपालिका	उदयपुर	३५३००
८०१०१३८१	लिम्चुङबुङ गाउँपालिका	उदयपुर	२६४००
८०१०१३८२	खिजीदेम्वा गाउँपालिका	ओखलढुंगा	३१३००
८०१०१३८३	चम्पादेवी गाउँपालिका	ओखलढुंगा	३७३००
८०१०१३८४	चिशंखुगढी गाउँपालिका	ओखलढुंगा	४१९००
८०१०१३८५	मानेभञ्याङ गाउँपालिका	ओखलढुंगा	३९७००
८०१०१३८६	मोलुङ गाउँपालिका	ओखलढुंगा	४०१००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०१३८७	लिखु गाउँपालिका	ओखलढुंगा	३४५००
८०१०१३८८	सुनकोशी गाउँपालिका	ओखलढुंगा	२७५००
८०१०२०११	वीरगञ्ज महानगरपालिका	पर्सा	१२०८००
८०१०२०३१	जनकपुरधाम उपमहानगरपालिका	धनुषा	६१४००
८०१०२०३२	कलैया उपमहानगरपालिका	बारा	५५९००
८०१०२०३३	जितपुर-सिमरा उपमहानगरपालिका	बारा	५१३००
८०१०२१०१	कञ्चनरुप नगरपालिका	सप्तरी	५६९००
८०१०२१०२	खडक नगरपालिका	सप्तरी	४७३००
८०१०२१०३	डाक्नेश्वरी नगरपालिका	सप्तरी	४६१००
८०१०२१०४	राजविराज नगरपालिका	सप्तरी	४७३००
८०१०२१०५	बोदेबरसाईन नगरपालिका	सप्तरी	४५५००
८०१०२१०६	शम्भुनाथ नगरपालिका	सप्तरी	३७२००
८०१०२१०७	सुरुगां नगरपालिका	सप्तरी	४९५००
८०१०२१०८	हनुमाननगर कंकालिनी नगरपालिका	सप्तरी	६३३००
८०१०२१०९	सप्तकोशी नगरपालिका	सप्तरी	१९९००
८०१०२११०	कल्याणपुर नगरपालिका	सिराहा	५३६००
८०१०२१११	गोलबजार नगरपालिका	सिराहा	४८७००
८०१०२११२	धनगढीमाई नगरपालिका	सिराहा	३३६००
८०१०२११३	मिर्चैया नगरपालिका	सिराहा	५६४००
८०१०२११४	लहान नगरपालिका	सिराहा	७३४००
८०१०२११५	सिरहा नगरपालिका	सिराहा	५८९००
८०१०२११६	सुखीपुर नगरपालिका	सिराहा	३६६००
८०१०२११७	कर्जन्हा नगरपालिका	सिराहा	२८१००
८०१०२११८	क्षिरेश्वरनाथ नगरपालिका	धनुषा	२६३००
८०१०२११९	गणेशमान—चारनाथ नगरपालिका	धनुषा	३४९००
८०१०२१२०	धनुषाधाम नगरपालिका	धनुषा	२५६००
८०१०२१२१	नगराइन नगरपालिका	धनुषा	२९२००
८०१०२१२२	मिथिला नगरपालिका	धनुषा	४०९००
८०१०२१२३	विदेह नगरपालिका	धनुषा	३२५००
८०१०२१२४	सबैला नगरपालिका	धनुषा	४८७००
८०१०२१२५	शहिदनगर नगरपालिका	धनुषा	४५५००
८०१०२१२६	कमला नगरपालिका	धनुषा	३२७००
८०१०२१२७	मिथिला विहारी नगरपालिका	धनुषा	२९२००
८०१०२१२८	हंसपुर नगरपालिका	धनुषा	४३७००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०२१२९	गौशाला नगरपालिका	महोत्तरी	४११००
८०१०२१३०	जलेश्वर नगरपालिका	महोत्तरी	३३१००
८०१०२१३१	बर्दिबास नगरपालिका	महोत्तरी	६०५००
८०१०२१३२	औरही नगरपालिका	महोत्तरी	२४५००
८०१०२१३३	बलवा नगरपालिका	महोत्तरी	३१८००
८०१०२१३४	भँगाहा नगरपालिका	महोत्तरी	३२४००
८०१०२१३५	मटिहानी नगरपालिका	महोत्तरी	२७७००
८०१०२१३६	मनरा सिसवा नगरपालिका	महोत्तरी	४०५००
८०१०२१३७	रामगोपालपुर नगरपालिका	महोत्तरी	२७५००
८०१०२१३८	लोहरपट्टी नगरपालिका	महोत्तरी	३०४००
८०१०२१३९	ईश्वरपुर नगरपालिका	सर्लाही	३७९००
८०१०२१४०	गोडैटा नगरपालिका	सर्लाही	५०७००
८०१०२१४१	मलंगवा नगरपालिका	सर्लाही	२७१००
८०१०२१४२	लालबन्दी नगरपालिका	सर्लाही	४०५००
८०१०२१४३	बरहथवा नगरपालिका	सर्लाही	४८४००
८०१०२१४४	बलरा नगरपालिका	सर्लाही	४४०००
८०१०२१४५	बागमती नगरपालिका	सर्लाही	२६५००
८०१०२१४६	हरिपुर नगरपालिका	सर्लाही	३७६००
८०१०२१४७	हरिवन नगरपालिका	सर्लाही	३९७००
८०१०२१४८	हरिपुर्वा नगरपालिका	सर्लाही	२५९००
८०१०२१४९	कबिलासी नगरपालिका	सर्लाही	३०८००
८०१०२१५०	गरुडा नगरपालिका	रौतहट	४९३००
८०१०२१५१	गौर नगरपालिका	रौतहट	१६५००
८०१०२१५२	चन्द्रपुर नगरपालिका	रौतहट	५२४००
८०१०२१५३	ईशनाथ नगरपालिका	रौतहट	३३६००
८०१०२१५४	कटहरीया नगरपालिका	रौतहट	३५२००
८०१०२१५५	गढीमाई नगरपालिका	रौतहट	४१५००
८०१०२१५६	गजुरा नगरपालिका	रौतहट	२८६००
८०१०२१५७	देवाही गोनाही नगरपालिका	रौतहट	२८८००
८०१०२१५८	परोहा नगरपालिका	रौतहट	३३६००
८०१०२१५९	फतुवा विजयपुर नगरपालिका	रौतहट	२९४००
८०१०२१६०	बौधीमाई नगरपालिका	रौतहट	२९०००
८०१०२१६१	माधवनारायण नगरपालिका	रौतहट	४०४००
८०१०२१६२	मौलापुर नगरपालिका	रौतहट	२६६००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०२१६३	राजपुर नगरपालिका	रौतहट	३२३००
८०१०२१६४	वृन्दावन नगरपालिका	रौतहट	२८६००
८०१०२१६५	कोल्हवी नगरपालिका	बारा	३७१००
८०१०२१६६	निजगढ नगरपालिका	बारा	२७९००
८०१०२१६७	महागढीमाई नगरपालिका	बारा	३८९००
८०१०२१६८	सिम्रौनगढ नगरपालिका	बारा	६०४००
८०१०२१६९	पचरौता नगरपालिका	बारा	३७५००
८०१०२१७०	पोखरिया नगरपालिका	पर्सा	५५०००
८०१०२१७१	राजदेवी नगरपालिका	रौतहट	४३०००
८०१०२१७२	पर्सागढी नगरपालिका	पर्सा	२५७००
८०१०२१७३	बहुदरमाई नगरपालिका	पर्सा	३६९००
८०१०२३०१	अग्नीसाइर कृष्णासवरन गाउँपालिका	सप्तरी	३०४००
८०१०२३०२	छिन्नमस्ता गाउँपालिका	सप्तरी	२६०००
८०१०२३०३	तिरहुत गाउंपालिका	सप्तरी	२६३००
८०१०२३०४	तिलाठीकोईलाडी गाउंपालिका	सप्तरी	३१८००
८०१०२३०५	बिष्णुपुर गाउँपालिका	सप्तरी	१४७००
८०१०२३०६	राजगढ गाउँपालिका	सप्तरी	३३३००
८०१०२३०७	महादेवा गाउँपालिका	सप्तरी	२९९००
८०१०२३०८	रुपनी गाउँपालिका	सप्तरी	३३६००
८०१०२३०९	अर्नमा गाउंपालिका	सिराहा	२३४००
८०१०२३१०	औरही गाउँपालिका	सिराहा	३३०००
८०१०२३११	नरहा गाउँपालिका	सिराहा	२३१००
८०१०२३१२	नवराजपुर गाउँपालिका	सिराहा	२४४००
८०१०२३१३	बरियारपट्टी गाउँपालिका	सिराहा	२७२००
८०१०२३१४	भगवानपुर गाउँपालिका	सिराहा	२४४००
८०१०२३१५	लक्ष्मीपुर पतारी गाउँपालिका	सिराहा	३४०००
८०१०२३१६	विष्णुपुर गाउँपालिका	सिराहा	२३३००
८०१०२३१७	सखुवानान्करकट्टी गाउँपालिका	सिराहा	२७१००
८०१०२३१८	औरही गाउँपालिका	धनुषा	२५१००
८०१०२३१९	जनकनन्दिनी गाउँपालिका	धनुषा	३२१००
८०१०२३२०	बटेश्वर गाउँपालिका	धनुषा	२५७००
८०१०२३२१	मुखियापट्टि मुसहरमिया गाउँपालिका	धनुषा	२३०००
८०१०२३२२	लक्ष्मीनिया गाउँपालिका	धनुषा	२३५००
८०१०२३२३	एकडारा गाउँपालिका	महोत्तरी	२४५००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०२३२४	पिपरा गाउँपालिका	महोत्तरी	३५४००
८०१०२३२५	महोत्तरी गाउँपालिका	महोत्तरी	१८८००
८०१०२३२६	सम्सी गाउँपालिका	महोत्तरी	३३०००
८०१०२३२७	सोनमा गाउँपालिका	महोत्तरी	२६६००
८०१०२३२८	चक्रघट्टा गाउँपालिका	सर्लाही	३०९००
८०१०२३२९	चन्द्रनगर गाउँपालिका	सर्लाही	२४४००
८०१०२३३०	धनकौल गाउँपालिका	सर्लाही	२७८००
८०१०२३३१	ब्रह्मपुरी गाउँपालिका	सर्लाही	२७०००
८०१०२३३२	रामनगर गाउँपालिका	सर्लाही	२७०००
८०१०२३३३	विष्णु गाउँपालिका	सर्लाही	२४७००
८०१०२३३४	दुर्गाभगवती गाउँपालिका	रौतहट	३१७००
८०१०२३३५	आदर्श कोटावल गाउँपालिका	बारा	३१२००
८०१०२३३६	करैयामाई गाउँपालिका	बारा	३२२००
८०१०२३३७	देवताल गाउँपालिका	बारा	३३२००
८०१०२३३८	परवानीपुर गाउँपालिका	बारा	२३२००
८०१०२३३९	प्रसौनी गाउँपालिका	बारा	३४१००
८०१०२३४०	फेटा गाउँपालिका	बारा	३५०००
८०१०२३४१	बारागढी गाउँपालिका	बारा	२७६००
८०१०२३४२	सुवर्ण गाँउपालिका	बारा	३१४००
८०१०२३४३	छिपहरमाई गाउँपालिका	पर्सा	२६९००
८०१०२३४४	जगरनाथपुर गाउँपालिका	पर्सा	३४८००
८०१०२३४५	धोबीनी गाउँपालिका	पर्सा	२९०००
८०१०२३४६	पकाहा मैनपुर गाउँपालिका	पर्सा	२७३००
८०१०२३४७	पटेर्वा सुगौली गाउँपालिका	पर्सा	२४५००
८०१०२३४८	बिन्दबासिनी गाउँपालिका	पर्सा	२६४००
८०१०२३४९	सखुवा प्रसौनी गाउँपालिका	पर्सा	३३५००
८०१०२३५०	ठोरी गाउँपालिका	पर्सा	२२५००
८०१०२३५१	बलान-विहुल गाउँपालिका	सप्तरी	२९३००
८०१०२३५२	धनौजी गाउँपालिका	धनुषा	२६३००
८०१०२३५३	बसबरीया गाउँपालिका	सर्लाही	२६४००
८०१०२३५४	कौडेना गाउँपालिका	सर्लाही	३१२००
८०१०२३५५	पर्सा गाउँपालिका	सर्लाही	२६६००
८०१०२३५६	यमुनामाई गाउँपालिका	रौतहट	२७३००
८०१०२३५७	विश्रामपुर गाउँपालिका	बारा	२७१००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०२३५८	कालिकामाई गाउँपालिका	पर्सा	२७५००
८०१०२३५९	जिराभवानी गाउँपालिका	पर्सा	२६७००
८०१०३०११	काठमाण्डौं महानगरपालिका	काठमाडौ	४५५००
८०१०३०१२	ललितपुर महानगरपालिका	ललितपुर	४६१००
८०१०३०१३	भरतपुर महानगरपालिका	चितवन	१२५३००
८०१०३०३१	हेटौंडा उप-महानगरपालिका	मकवानपुर	४३८००
८०१०३१०१	कमलामाई नगरपालिका	सिन्धुली	४१३००
८०१०३१०२	दुधौली नगरपालिका	सिन्धुली	५२४००
८०१०३१०३	मन्थली नगरपालिका	रामेछाप	६४२००
८०१०३१०४	रामेछाप नगरपालिका	रामेछाप	३६६००
८०१०३१०५	जिरी नगरपालिका	दोलखा	४८६००
८०१०३१०६	भिमेश्वर नगरपालिका	दोलखा	४५३००
८०१०३१०७	चौतारा सागाचोकगढी नगरपालिका	सिन्धुपाल्चोक	४८३००
८०१०३१०८	मेलम्ची नगरपालिका	सिन्धुपाल्चोक	६१७००
८०१०३१०९	वाहविसे नगरपालिका	सिन्धुपाल्चोक	३४४००
८०१०३११०	धुनीबेंसी नगरपालिका	धादिङ	२०९००
८०१०३१११	नीलकण्ठ नगरपालिका	धादिङ	४१६००
८०१०३११२	विदुर नगरपालिका	नुवाकोट	३४८००
८०१०३११३	बेलकोटगढी नगरपालिका	नुवाकोट	४१२००
८०१०३११४	कागेश्वरी—मनोहरा नगरपालिका	काठमाडौ	३७९००
८०१०३११५	कीर्तिपुर नगरपालिका	काठमाडौ	८६२००
८०१०३११६	गोकर्णेश्वर नगरपालिका	काठमाडौ	५५९००
८०१०३११७	चन्द्रागिरी नगरपालिका	काठमाडौ	६१८००
८०१०३११८	टोखा नगरपालिका	काठमाडौ	२५५००
८०१०३११९	तारकेश्वर नगरपालिका	काठमाडौ	३५९००
८०१०३१२०	दक्षिणकाली नगरपालिका	काठमाडौ	३५८००
८०१०३१२१	नागार्जुन नगरपालिका	काठमाडौ	४३९००
८०१०३१२२	बुढानिलकण्ठ नगरपालिका	काठमाडौ	५२०००
८०१०३१२३	शंखरापुर नगरपालिका	काठमाडौ	४१२००
८०१०३१२४	गोदावरी नगरपालिका	ललितपुर	८११००
८०१०३१२५	महालक्ष्मी नगरपालिका	ललितपुर	४१६००
८०१०३१२६	चाँगुनारायण नगरपालिका	भक्तपुर	४७२००
८०१०३१२७	भक्तपुर नगरपालिका	भक्तपुर	१५२००
८०१०३१२८	मध्यपुर थिमी नगरपालिका	भक्तपुर	३१६००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०३१२९	सूर्यविनायक नगरपालिका	भक्तपुर	४४४००
८०१०३१३०	धुलिखेल नगरपालिका	काभ्रेपलान्चोक	७४३००
८०१०३१३१	नमोबुद्ध नगरपालिका	काभ्रेपलान्चोक	५६४००
८०१०३१३२	पनौती नगरपालिका	काभ्रेपलान्चोक	५३९००
८०१०३१३३	पांचखाल नगरपालिका	काभ्रेपलान्चोक	४३७००
८०१०३१३४	बनेपा नगरपालिका	काभ्रेपलान्चोक	४४३००
८०१०३१३५	मण्डनदेउपुर नगरपालिका	काभ्रेपलान्चोक	३४३००
८०१०३१३६	थाहा नगरपालिका	मकवानपुर	३४९००
८०१०३१३७	कालिका नगरपालिका	चितवन	२६०००
८०१०३१३८	खैरहनी नगरपालिका	चितवन	३६१००
८०१०३१३९	माडी नगरपालिका	चितवन	४१२००
८०१०३१४०	रत्ननगर नगरपालिका	चितवन	४२७००
८०१०३१४१	रासी नगरपालिका	चितवन	३६१००
८०१०३३०१	गोलन्जोर गाउँपालिका	सिन्धुली	३४८००
८०१०३३०२	घ्याङलेख गाउँपालिका	सिन्धुली	२५८००
८०१०३३०३	तीनपाटन गाउँपालिका	सिन्धुली	४९२००
८०१०३३०४	फिक्कल गाउँपालिका	सिन्धुली	३०२००
८०१०३३०५	मरिण गाउँपालिका	सिन्धुली	२४३००
८०१०३३०६	सुनकोशी गाउँपालिका	सिन्धुली	२९५००
८०१०३३०७	हरिहरपुरगढी गाउँपालिका	सिन्धुली	२२३००
८०१०३३०८	उमाकुण्ड गाउँपालिका	रामेछाप	३०७००
८०१०३३०९	खाँडादेवी गाउँपालिका	रामेछाप	३९५००
८०१०३३१०	गोकुलगङ्गा गाउँपालिका	रामेछाप	३०४००
८०१०३३११	दोरम्बा गाउँपालिका	रामेछाप	४०७००
८०१०३३१२	लिखु तामाकोशी गाउँपालिका	रामेछाप	३५९००
८०१०३३१३	सुनापति गाउँपालिका	रामेछाप	३०४००
८०१०३३१४	कालिन्चोक गाउँपालिका	दोलखा	४२४००
८०१०३३१५	गौरीशङ्कर गाउँपालिका	दोलखा	३८५००
८०१०३३१६	तामाकोशी गाउँपालिका	दोलखा	३६३००
८०१०३३१७	वैतेश्वर गाउँपालिका	दोलखा	२८६००
८०१०३३१८	मेलुङ्ग गाउँपालिका	दोलखा	३१९००
८०१०३३१९	विगु गाउँपालिका	दोलखा	४००००
८०१०३३२०	शैलुङ्ग गाउँपालिका	दोलखा	३२४००
८०१०३३२१	ईन्द्रावती गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	३५२००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०३३२२	जुगल गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	३०८००
८०१०३३२३	त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	३३७००
८०१०३३२४	पाँचपोखरी थाङपाल गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	३९६००
८०१०३३२५	बलेफी गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	२४०००
८०१०३३२६	भोटेकोशी गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	२२५००
८०१०३३२७	लिसंखुपाखर गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	३०३००
८०१०३३२८	सुनकोशी गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	३४७००
८०१०३३२९	हेलम्बु गाउँपालिका	सिन्धुपाल्चोक	२६५००
८०१०३३३०	उत्तरगया गाउँपालिका	रसुवा	२१६००
८०१०३३३१	कालिका गाउँपालिका	रसुवा	२०४००
८०१०३३३२	गोसाईंकुण्ड गाउँपालिका	रसुवा	३०६००
८०१०३३३३	नौकुण्ड गाउँपालिका	रसुवा	१८८००
८०१०३३३४	आमाछोदिङमो गाउँपालिका	रसुवा	२१९००
८०१०३३३५	खनियाबास गाउँपालिका	धादिङ	१८७००
८०१०३३३६	गङ्गाजमुना गाउँपालिका	धादिङ	२७९००
८०१०३३३७	गजुरी गाउँपालिका	धादिङ	२५४००
८०१०३३३८	गल्छी गाउँपालिका	धादिङ	२२५००
८०१०३३३९	ज्वालामूखी गाउँपालिका	धादिङ	२३८००
८०१०३३४०	त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका	धादिङ	३२१००
८०१०३३४१	थाक्रे गाउँपालिका	धादिङ	२८१००
८०१०३३४२	नेत्रावती डबजोङ्ग गाउँपालिका	धादिङ	१९४००
८०१०३३४३	बेनीघाट रोराङ्ग गाउँपालिका	धादिङ	३०८००
८०१०३३४४	रुवी भ्याली गाउँपालिका	धादिङ	२२४००
८०१०३३४५	सिद्धलेक गाउँपालिका	धादिङ	१८९००
८०१०३३४६	ककनी गाउँपालिका	नुवाकोट	३३३००
८०१०३३४७	किस्पाङ गाउँपालिका	नुवाकोट	३०९००
८०१०३३४८	तादीगाउँ गाउँपालिका	नुवाकोट	३९०००
८०१०३३४९	तारकेश्वर गाउँपालिका	नुवाकोट	३०१००
८०१०३३५०	दुप्चेश्वर गाउँपालिका	नुवाकोट	३५३००
८०१०३३५१	पञ्चकन्या गाउँपालिका	नुवाकोट	२२८००
८०१०३३५२	म्यागङ गाउँपालिका	नुवाकोट	३२५००
८०१०३३५३	लिखु गाउँपालिका	नुवाकोट	२६०००
८०१०३३५४	शिवपुरी गाउँपालिका	नुवाकोट	३९०००
८०१०३३५५	सुर्यगढी गाउँपालिका	नुवाकोट	२३३००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०३३५६	कोन्ज्योसोम गाउँपालिका	ललितपुर	२६८००
८०१०३३५७	बाग्मती गाउँपालिका	ललितपुर	३४०००
८०१०३३५८	महाङ्काल गाउँपालिका	ललितपुर	२९७००
८०१०३३५९	खानीखोला गाउँपालिका	काभ्रेपलान्चोक	२८५००
८०१०३३६०	चौंरीदेउराली गाउँपालिका	काभ्रेपलान्चोक	४०७००
८०१०३३६१	तेमाल गाउँपालिका	काभ्रेपलान्चोक	४०४००
८०१०३३६२	बेथानचोक गाउँपालिका	काभ्रेपलान्चोक	२६६००
८०१०३३६३	भुम्लु गाउँपालिका	काभ्रेपलान्चोक	४३३००
८०१०३३६४	महाभारत गाउँपालिका	काभ्रेपलान्चोक	२८७००
८०१०३३६५	रोशी गाउँपालिका	काभ्रेपलान्चोक	५२१००
८०१०३३६६	ईन्द्रसरोवर गाउँपालिका	मकवानपुर	२२६००
८०१०३३६७	कैलाश गाउँपालिका	मकवानपुर	२७०००
८०१०३३६८	बकैया गाउँपालिका	मकवानपुर	३०२००
८०१०३३६९	बाग्मती गाउँपालिका	मकवानपुर	१९६००
८०१०३३७०	भिमफेदी गाउँपालिका	मकवानपुर	२९६००
८०१०३३७१	मकवानपुरगढी गाउँपालिका	मकवानपुर	२३४००
८०१०३३७२	मनहरी गाउँपालिका	मकवानपुर	१७५००
८०१०३३७३	राक्सिराङ्ग गाउँपालिका	मकवानपुर	२५९००
८०१०३३७४	इच्छाकामना गाउँपालिका	चितवन	२७६००
८०१०४०११	पोखरा महानगरपालिका	कास्की	१८७१००
८०१०४१०१	कावासोती नगरपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	३३२००
८०१०४१०२	गैंडाकोट नगरपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	३२३००
८०१०४१०३	देवचुली नगरपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	३२२००
८०१०४१०४	मध्यविन्दु नगरपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	३६४००
८०१०४१०५	गल्याङ नगरपालिका	स्याङ्जा	४५७००
८०१०४१०६	चापाकोट नगरपालिका	स्याङ्जा	६०९००
८०१०४१०७	पुतलीबजार नगरपालिका	स्याङ्जा	५००००
८०१०४१०८	भीरकोट नगरपालिका	स्याङ्जा	३५२००
८०१०४१०९	वालिङ नगरपालिका	स्याङ्जा	५५९००
८०१०४११०	भानु नगरपालिका	तनहुँ	४८१००
८०१०४१११	भिमाद नगरपालिका	तनहुँ	३४२००
८०१०४११२	व्यास नगरपालिका	तनहुँ	६००००
८०१०४११३	शुक्लागण्डकी नगरपालिका	तनहुँ	३७१००
८०१०४११४	गोरखा नगरपालिका	गोरखा	३९९००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०४११५	पालुङटार नगरपालिका	गोरखा	४४२००
८०१०४११६	बेसीशहर नगरपालिका	लमजुङ	५३८००
८०१०४११७	मध्यनेपाल नगरपालिका	लमजुङ	५४९००
८०१०४११८	राईनास नगरपालिका	लमजुङ	५१०००
८०१०४११९	सुन्दरबजार नगरपालिका	लमजुङ	६९६००
८०१०४१२०	कुश्मा नगरपालिका	पर्वत	५३४००
८०१०४१२१	फलेवास नगरपालिका	पर्वत	५३५००
८०१०४१२२	गल्कोट नगरपालिका	बागुलङ	४५४००
८०१०४१२३	जैमिनी नगरपालिका	बागुलङ	५५२००
८०१०४१२४	ढोरपाटन नगरपालिका	बागुलङ	३८०००
८०१०४१२५	बाग्लुङ नगरपालिका	बागुलङ	५८४००
८०१०४१२६	बेनी नगरपालिका	म्याग्दी	३८९००
८०१०४३०१	बौदीकाली गाउँपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	३६०००
८०१०४३०२	बुलिङटार गाउँपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	३३३००
८०१०४३०३	बिनयी त्रिवेणी गाउँपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	२७०००
८०१०४३०४	हुप्सेकोट गाउँपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	१९८००
८०१०४३०५	अर्जुनचौपारी गाउँपालिका	स्याङ्जा	२९६००
८०१०४३०६	आँधिखोला गाउँपालिका	स्याङ्जा	३२७००
८०१०४३०७	कालीगण्डकी गाउँपालिका	स्याङ्जा	२३३००
८०१०४३०८	फेदीखोला गाउँपालिका	स्याङ्जा	२२९००
८०१०४३०९	विरुवा गाउँपालिका	स्याङ्जा	३०८००
८०१०४३१०	हरिनाश गाउँपालिका	स्याङ्जा	१९१००
८०१०४३११	आँबुखैरेनी गाउँपालिका	तनहुँ	१९६००
८०१०४३१२	ऋषिङ्ग गाउँपालिका	तनहुँ	३०५००
८०१०४३१३	घिरिङ गाउँपालिका	तनहुँ	१९३००
८०१०४३१४	देवघाट गाउँपालिका	तनहुँ	२७१००
८०१०४३१५	म्याग्दे गाउँपालिका	तनहुँ	२२४००
८०१०४३१६	बन्दिपुर गाउँपालिका	तनहुँ	३१४००
८०१०४३१७	अजिरकोट गाउँपालिका	गोरखा	२८१००
८०१०४३१८	आरूघाट गाउँपालिका	गोरखा	२९४००
८०१०४३१९	गण्डकी गाउँपालिका	गोरखा	४०८००
८०१०४३२०	चुमनुब्री गाउँपालिका	गोरखा	३४४००
८०१०४३२१	धार्चे गाउँपालिका	गोरखा	३५९००
८०१०४३२२	भिमसेनथापा गाउँपालिका	गोरखा	३२०००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०४३२३	शहिद लखन गाउँपालिका	गोरखा	३४५००
८०१०४३२४	सिरानचोक गाउँपालिका	गोरखा	३७७००
८०१०४३२५	बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका	गोरखा	३९७००
८०१०४३२६	चामे गाउँपालिका	मनाङ	९९००
८०१०४३२७	नार्पा भुमि गाउँपालिका	मनाङ	१४१००
८०१०४३२८	नासों गाउँपालिका	मनाङ	२१८००
८०१०४३२९	मनाङ दिङ्ख्याङ गाउँपालिका	मनाङ	३३९००
८०१०४३३०	क्व्लासोथार गाउँपालिका	लमजुङ	३८५००
८०१०४३३१	दुधपोखरी गाउँपालिका	लमजुङ	२९१००
८०१०४३३२	दोर्दी गाउँपालिका	लमजुङ	५७८००
८०१०४३३३	मर्स्याङदी गाउँपालिका	लमजुङ	३९८००
८०१०४३३४	अन्नपूर्ण गाउँपालिका	कास्की	३१९००
८०१०४३३५	माछापुछ्रे गाउँपालिका	कास्की	४१८००
८०१०४३३६	मादी गाउँपालिका	कास्की	४१९००
८०१०४३३७	रूपा गाउँपालिका	कास्की	३४३००
८०१०४३३८	जलजला गाउँपालिका	पर्वत	३५९००
८०१०४३३९	पैयूं गाउँपालिका	पर्वत	३४८००
८०१०४३४०	महाशिला गाउँपालिका	पर्वत	३७३००
८०१०४३४१	मोदी गाउँपालिका	पर्वत	५३४००
८०१०४३४२	विहादी गाउँपालिका	पर्वत	३५४००
८०१०४३४३	काठेखोला गाउँपालिका	बागुलङ	४०७००
८०१०४३४४	तमानखोला गाउँपालिका	बागुलङ	२०१००
८०१०४३४५	ताराखोला गाउँपालिका	बागुलङ	२४६००
८०१०४३४६	निसीखोला गाउँपालिका	बागुलङ	२५८००
८०१०४३४७	वढिगाड गाउँपालिका	बागुलङ	३७६००
८०१०४३४८	बरेङ गाउँपालिका	बागुलङ	२८३००
८०१०४३४९	अन्नपूर्ण गाउँपालिका	म्याग्दी	४२५००
८०१०४३५०	धवलागिरी गाउँपालिका	म्याग्दी	३५१००
८०१०४३५१	मंगला गाउँपालिका	म्याग्दी	२८४००
८०१०४३५२	मालिका गाउँपालिका	म्याग्दी	३१५००
८०१०४३५३	रघुगंगा गाउँपालिका	म्याग्दी	४२३००
८०१०४३५४	घरपझोङ गाउँपालिका	मुस्ताङ	१४६००
८०१०४३५५	थासाङ गाउँपालिका	मुस्ताङ	२०१००
८०१०४३५६	लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँपालिका	मुस्ताङ	१८३००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०४३५७	लोमन्थाङ गाउँपालिका	मुस्ताङ	२१५००
८०१०४३५८	वाह्रगाउँ मुक्तिक्षेत्र गाउँपालिका	मुस्ताङ	२५६००
८०१०५०३१	बुटवल उपमहानगरपालिका	रुपन्देही	२७९००
८०१०५०३२	घोराही उपमहानगरपालिका	दाङ	५२६००
८०१०५०३३	तुल्सीपुर उपमहानगरपालिका	दाङ	५०६००
८०१०५०३४	नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका	बाँके	८८८००
८०१०५१०१	बर्दघाट नगरपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	४१३००
८०१०५१०२	रामग्राम नगरपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	४१९००
८०१०५१०३	सुनवल नगरपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	२१४००
८०१०५१०४	तिलोत्तमा नगरपालिका	रुपन्देही	५७१००
८०१०५१०५	देवदह नगरपालिका	रुपन्देही	३४९००
८०१०५१०६	लुम्बिनी सांस्कृतिक नगरपालिका	रुपन्देही	४६६००
८०१०५१०७	सिद्धार्थनगर नगरपालिका	रुपन्देही	४६८००
८०१०५१०८	सैनामैना नगरपालिका	रुपन्देही	२३५००
८०१०५१०९	कपिलवस्तु नगरपालिका	कपिलवस्तु	४२८००
८०१०५११०	कृष्णनगर नगरपालिका	कपिलवस्तु	६७१००
८०१०५१११	बाणगंगा नगरपालिका	कपिलवस्तु	५५८००
८०१०५११२	बुद्धभुमी नगरपालिका	कपिलवस्तु	५४२००
८०१०५११३	महाराजगञ्ज नगरपालिका	कपिलवस्तु	५२३००
८०१०५११४	शिवराज नगरपालिका	कपिलवस्तु	४७९००
८०१०५११५	भुमिकास्थान नगरपालिका	अर्घाखाँची	४२७००
८०१०५११६	शितगंगा नगरपालिका	अर्घाखाँची	४१७००
८०१०५११७	सन्धिखर्क नगरपालिका	अर्घाखाँची	४१४००
८०१०५११८	तानसेन नगरपालिका	पाल्पा	६०१००
८०१०५११९	रामपुर नगरपालिका	पाल्पा	३२४००
८०१०५१२०	मुसिकोट नगरपालिका	गुल्मी	३९७००
८०१०५१२१	रेसुंगा नगरपालिका	गुल्मी	२९१००
८०१०५१२२	रोल्पा नगरपालिका	रोल्पा	३८६००
८०१०५१२३	प्यूठान नगरपालिका	प्यूठान	३४७००
८०१०५१२४	स्वर्गद्वारी नगरपालिका	प्यूठान	४७६००
८०१०५१२५	लमही नगरपालिका	दाङ	३७१००
८०१०५१२६	कोहलपुर नगरपालिका	बाँके	५७१००
८०१०५१२७	गुलरिया नगरपालिका	बर्दिया	२९१००
८०१०५१२८	ठाकुरबाबा नगरपालिका	बर्दिया	२९५००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०५१२९	बाँसगढी नगरपालिका	बर्दिया	२५२००
८०१०५१३०	मधुवन नगरपालिका	बर्दिया	२९९००
८०१०५१३१	राजापुर नगरपालिका	बर्दिया	४३३००
८०१०५१३२	बारबर्दिया नगरपालिका	बर्दिया	३६३००
८०१०५३०१	सुस्ता गाउँपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	२४०००
८०१०५३०२	पाल्हीनन्दन गाउँपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	३९८००
८०१०५३०३	प्रतापपुर गाउँपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	४७३००
८०१०५३०४	सरावल गाउँपालिका	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	३४८००
८०१०५३०५	ओमसतिया गाउँपालिका	रुपन्देही	३०३००
८०१०५३०६	कन्चन गाउँपालिका	रुपन्देही	१९७००
८०१०५३०७	कोटहीमाई गाउँपालिका	रुपन्देही	३७२००
८०१०५३०८	गैडहवा गाउँपालिका	रुपन्देही	३०५००
८०१०५३०९	मर्चवारी गाउँपालिका	रुपन्देही	३०५००
८०१०५३१०	मायादेवी गाउँपालिका	रुपन्देही	२७९००
८०१०५३११	रोहिणी गाउँपालिका	रुपन्देही	३५९००
८०१०५३१२	शुद्धोधन गाउँपालिका	रुपन्देही	२९७००
८०१०५३१३	सम्मरीमाई गाउँपालिका	रुपन्देही	३४५००
८०१०५३१४	सियारी गाउँपालिका	रुपन्देही	२४६००
८०१०५३१५	मायादेवी गाउँपालिका	कपिलवस्तु	४९५००
८०१०५३१६	यसोधरा गाउँपालिका	कपिलवस्तु	४२२००
८०१०५३१७	विजयनगर गाउँपालिका	कपिलवस्तु	२९५००
८०१०५३१८	शुद्धोधन गाउँपालिका	कपिलवस्तु	३७८००
८०१०५३१९	छत्रदेव गाउँपालिका	अर्घाखाँची	४२२००
८०१०५३२०	पाणिनी गाउँपालिका	अर्घाखाँची	४३९००
८०१०५३२१	मालारानी गाउँपालिका	अर्घाखाँची	२९५००
८०१०५३२२	तिनाउ गाउँपालिका	पाल्पा	२२५००
८०१०५३२३	निस्दी गाउँपालिका	पाल्पा	३४८००
८०१०५३२४	पूर्वखोला गाउँपालिका	पाल्पा	३४२००
८०१०५३२५	बगनासकाली गाउँपालिका	पाल्पा	४२२००
८०१०५३२६	माथागढी गाउँपालिका	पाल्पा	३७९००
८०१०५३२७	रम्भा गाउँपालिका	पाल्पा	२९३००
८०१०५३२८	रिब्दीकोट गाउँपालिका	पाल्पा	४३७००
८०१०५३२९	रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	पाल्पा	४३७००
८०१०५३३०	इस्मा गाउँपालिका	गुल्मी	२८२००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०५३३१	कालीगण्डकी गाउँपालिका	गुल्मी	३८९००
८०१०५३३२	गुल्मीदरबार गाउँपालिका	गुल्मी	३६६००
८०१०५३३३	चन्द्रकोट गाउँपालिका	गुल्मी	४१८००
८०१०५३३४	छत्रकोट गाउँपालिका	गुल्मी	३५४००
८०१०५३३५	धुर्कोट गाउँपालिका	गुल्मी	५१२००
८०१०५३३६	मदाने गाउँपालिका	गुल्मी	३६६००
८०१०५३३७	मालिका गाउँपालिका	गुल्मी	४७०००
८०१०५३३८	रुरु गाउँपालिका	गुल्मी	४३८००
८०१०५३३९	सत्यवती गाउँपालिका	गुल्मी	३७५००
८०१०५३४०	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	रुकुम (पूर्वी भाग)	३४८००
८०१०५३४१	भूमे गाउँपालिका	रुकुम (पूर्वी भाग)	२८५००
८०१०५३४२	सिस्ने गाउँपालिका	रुकुम (पूर्वी भाग)	३३२००
८०१०५३४३	त्रिवेणी गाउँपालिका	रोल्पा	३३२००
८०१०५३४४	थवाङ गाउँपालिका	रोल्पा	१९९००
८०१०५३४५	परिवर्तन गाउँपालिका	रोल्पा	३४९००
८०१०५३४६	माडी गाउँपालिका	रोल्पा	२८७००
८०१०५३४७	रुन्टीगढी गाउँपालिका	रोल्पा	३६०००
८०१०५३४८	लुङग्री गाउँपालिका	रोल्पा	३००००
८०१०५३४९	गंगादेव गाउँपालिका	रोल्पा	२९२००
८०१०५३५०	सुनछहरी गाउँपालिका	रोल्पा	३२६००
८०१०५३५१	सुनिल स्मृति गाउँपालिका	रोल्पा	३०२००
८०१०५३५२	ऐरावती गाउँपालिका	प्यूठान	३२४००
८०१०५३५३	गौमुखी गाउँपालिका	प्यूठान	३४६००
८०१०५३५४	झिमरुक गाउँपालिका	प्यूठान	२८८००
८०१०५३५५	नौबहिनी गाउँपालिका	प्यूठान	३७०००
८०१०५३५६	मल्लरानी गाउँपालिका	प्यूठान	२५६००
८०१०५३५७	माण्डवी गाउँपालिका	प्यूठान	२८१००
८०१०५३५८	सरुमारानी गाउँपालिका	प्यूठान	२१०००
८०१०५३५९	गढवा गाउँपालिका	दाङ	३०१००
८०१०५३६०	दंगीशरण गाउँपालिका	दाङ	२२५००
८०१०५३६१	बंगलाचुली गाउँपालिका	दाङ	३०४००
८०१०५३६२	बबई गाउँपालिका	दाङ	१७७००
८०१०५३६३	राजपुर गाउँपालिका	दाङ	२४१००
८०१०५३६४	राप्ती गाउँपालिका	दाङ	२०२००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०५३६५	शान्तिनगर गाउँपालिका	दाङ	२१६००
८०१०५३६६	खजुरा गाउँपालिका	बाँके	३८२००
८०१०५३६७	जानकी गाउँपालिका	बाँके	३५४००
८०१०५३६८	डुडुवा गाउँपालिका	बाँके	३२३००
८०१०५३६९	नरैनापुर गाउँपालिका	बाँके	४११००
८०१०५३७०	बैजनाथ गाउँपालिका	बाँके	३९६००
८०१०५३७१	रासीसोनारी गाउँपालिका	बाँके	४०४००
८०१०५३७२	गेरुवा गाउँपालिका	बर्दिया	२८७००
८०१०५३७३	बढैयाताल गाउँपालिका	बर्दिया	३१४००
८०१०६१०१	छायाँनाथ रारा नगरपालिका	मुगु	३६३००
८०१०६१०२	ठूलीभेरीनगरपालिका	डोल्पा	२५४००
८०१०६१०३	त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका	डोल्पा	३१६००
८०१०६१०४	चन्दननाथ नगरपालिका	जुम्ला	२६२००
८०१०६१०५	खाँडाचक्र नगरपालिका	कालिकोट	२१८००
८०१०६१०६	तिलागुफा नगरपालिका	कालिकोट	३०५००
८०१०६१०७	रास्कोट नगरपालिका	कालिकोट	२७४००
८०१०६१०८	आठबिसकोट नगरपालिका	रुकुम (पश्चिम)	३१३००
८०१०६१०९	चौरजहारी नगरपालिका	रुकुम (पश्चिम)	४०२००
८०१०६११०	मुसिकोट नगरपालिका	रुकुम (पश्चिम)	३७९००
८०१०६१११	बागचौर नगरपालिका	सल्यान	३६२००
८०१०६११२	बनगाँड कुपिण्डे नगरपालिका	सल्यान	४१२००
८०१०६११३	शारदा नगरपालिका	सल्यान	४१०००
८०१०६११४	गुर्भाकोट नगरपालिका	सुर्खेत	३७६००
८०१०६११५	पञ्चपुरी नगरपालिका	सुर्खेत	३७३००
८०१०६११६	भेरीगंगा नगरपालिका	सुर्खेत	३५७००
८०१०६११७	लेकबेसी नगरपालिका	सुर्खेत	३५७००
८०१०६११८	बीरेन्द्रनगर नगरपालिका	सुर्खेत	५०४००
८०१०६११९	छेडागाड नगरपालिका	जाजरकोट	४७५००
८०१०६१२०	नलगाड नगरपालिका	जाजरकोट	३९१००
८०१०६१२१	भेरीमालिका नगरपालिका	जाजरकोट	२९४००
८०१०६१२२	आठबीस नगरपालिका	दैलेख	३५२००
८०१०६१२३	चामुण्डा बिन्द्रासैनी नगरपालिका	दैलेख	२३३००
८०१०६१२४	दुल्लु नगरपालिका	दैलेख	७३६००
८०१०६१२५	नारायण नगरपालिका	दैलेख	४०७००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०६३०१	खत्याड गाउँपालिका	मुगु	४३९००
८०१०६३०२	मुगुमकार्मारोंग गाउँपालिका	मुगु	२७४००
८०१०६३०३	सोरु गाउँपालिका	मुगु	३६०००
८०१०६३०४	काईके गाउँपालिका	डोल्पा	१८८००
८०१०६३०५	छार्का ताङसोङ गाउँपालिका	डोल्पा	१४६००
८०१०६३०६	जगदुल्ला गाउँपालिका	डोल्पा	१८८००
८०१०६३०७	डोल्पो बुद्ध गाउँपालिका	डोल्पा	१५१००
८०१०६३०८	मुड्केचुला गाउँपालिका	डोल्पा	१९७००
८०१०६३०९	शे फोक्सुन्डो गाउँपालिका	डोल्पा	१९१००
८०१०६३१०	अदानचुली गाउँपालिका	हुम्ला	१५९००
८०१०६३११	खार्पुनाथ गाउँपालिका	हुम्ला	२४५००
८०१०६३१२	चंखेली गाउँपालिका	हुम्ला	२३२००
८०१०६३१३	ताँजाकोट गाउँपालिका	हुम्ला	१५८००
८०१०६३१४	नाम्खा गाउँपालिका	हुम्ला	२३६००
८०१०६३१५	सर्केगाड गाउँपालिका	हुम्ला	३७२००
८०१०६३१६	सिमकोट गाउँपालिका	हुम्ला	२४४००
८०१०६३१७	कनकासुन्दरी गाउँपालिका	जुम्ला	३९८००
८०१०६३१८	गुठिचौर गाउँपालिका	जुम्ला	१९९००
८०१०६३१९	तातोपानी गाउँपालिका	जुम्ला	२४४००
८०१०६३२०	तिला गाउँपालिका	जुम्ला	२८६००
८०१०६३२१	पातारासी गाउँपालिका	जुम्ला	२४८००
८०१०६३२२	सिंजा गाउँपालिका	जुम्ला	२११००
८०१०६३२३	हिमा गाउँपालिका	जुम्ला	२१९००
८०१०६३२४	शुभ कालिका गाउँपालिका	कालिकोट	२०६००
८०१०६३२५	नरहरिनाथ गाउँपालिका	कालिकोट	३२०००
८०१०६३२६	पचालझरना गाउँपलिका	कालिकोट	२०७००
८०१०६३२७	पलाता गाउँपालिका	कालिकोट	२१९००
८०१०६३२८	महावै गाउँपालिका	कालिकोट	१५४००
८०१०६३२९	सान्नी त्रिवेणी गाउँपालिका	कालिकोट	१९९००
८०१०६३३०	त्रिवेणी गाउँपालिका	रुकुम (पश्चिम)	२४१००
८०१०६३३१	बाँफिकोट गाउँपालिका	रुकुम (पश्चिम)	२५०००
८०१०६३३२	सानीभेरी गाउँपालिका	रुकुम (पश्चिम)	२३६००
८०१०६३३३	कपुरकोट गाउँपालिका	सल्यान	२७२००
८०१०६३३४	कालिमाटी गाउँपालिका	सल्यान	२३८००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०६३३५	कुमाख गाउँपालिका	सल्यान	२७१००
८०१०६३३६	छत्रेश्वरी गाउँपालिका	सल्यान	२८६००
८०१०६३३७	सिद्ध कुमाख गाउँपालिका	सल्यान	१८८००
८०१०६३३८	त्रिवेणी गाउँपालिका	सल्यान	२३७००
८०१०६३३९	दार्मा गाउँपालिका	सल्यान	२०१००
८०१०६३४०	चिङ्गाड गाउँपालिका	सुर्खेत	२९९००
८०१०६३४१	चौकुने गाउँपालिका	सुर्खेत	२९६००
८०१०६३४२	बराहताल गाउँपालिका	सुर्खेत	२८५००
८०१०६३४३	सिम्ता गाउँपालिका	सुर्खेत	४३७००
८०१०६३४४	कुसे गाउँपालिका	जाजरकोट	२७५००
८०१०६३४५	जुनीचाँदे गाउँपालिका	जाजरकोट	२४८००
८०१०६३४६	बारेकोट गाउँपालिका	जाजरकोट	२६४००
८०१०६३४७	शिवालय गाउँपालिका	जाजरकोट	२२७००
८०१०६३४८	गुराँस गाउँपालिका	दैलेख	३२९००
८०१०६३४९	ठाँटीकाँध गाउँपालिका	दैलेख	२३४००
८०१०६३५०	डुंगेश्वर गाउँपालिका	दैलेख	२३७००
८०१०६३५१	नौमुले गाउँपालिका	दैलेख	४१४००
८०१०६३५२	भगवतीमाई गाउँपालिका	दैलेख	३२७००
८०१०६३५३	भैरवी गाउँपालिका	दैलेख	२०७००
८०१०६३५४	महाबु गाउँपालिका	दैलेख	२८३००
८०१०७०३१	धनगढी उपमहानगरपालिका	कैलाली	४६०००
८०१०७१०१	गोदावरी नगरपालिका	कैलाली	४९२००
८०१०७१०२	गौरीगंगा नगरपालिका	कैलाली	२३०००
८०१०७१०३	घोडाघोडी नगरपालिका	कैलाली	३१४००
८०१०७१०४	टिकापुर नगरपालिका	कैलाली	२८०००
८०१०७१०५	भजनी नगरपालिका	कैलाली	३४७००
८०१०७१०६	लम्किचुहा नगरपालिका	कैलाली	२६३००
८०१०७१०७	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	डोटी	२९४००
८०१०७१०८	शिखर नगरपालिका	डोटी	५५५००
८०१०७१०९	कमलबजार नगरपालिका	अछाम	४७९००
८०१०७११०	पंचदेवल विनायक नगरपालिका	अछाम	४६२००
८०१०७१११	मंगलसेन नगरपालिका	अछाम	४२८००
८०१०७११२	साँफेबगर नगरपालिका	अछाम	७१३००
८०१०७११३	त्रिवेणी नगरपालिका	बाजुरा	२३४००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०७११४	बडिमालिका नगरपालिका	बाजुरा	२४४००
८०१०७११५	बुढीगंगा नगरपालिका	बाजुरा	२४८००
८०१०७११६	बुढीनन्दा नगरपालिका	बाजुरा	३६३००
८०१०७११७	जयपृथ्वी नगरपालिका	बझाङ	३४७००
८०१०७११८	बुंगल नगरपालिका	बझाङ	३६०००
८०१०७११९	महाकाली नगरपालिका	दार्चुला	२९९००
८०१०७१२०	शैल्यशिखर नगरपालिका	दार्चुला	५३१००
८०१०७१२१	दशरथचन्द नगरपालिका	बैतडी	६०५००
८०१०७१२२	पाटन नगरपालिका	बैतडी	५५६००
८०१०७१२३	पुर्चौडी नगरपालिका	बैतडी	५५५००
८०१०७१२४	मेलौली नगरपालिका	बैतडी	३८७००
८०१०७१२५	अमरगढी नगरपालिका	डँडेलधुरा	२९४००
८०१०७१२६	परशुराम नगरपालिका	डँडेलधुरा	४०२००
८०१०७१२७	कृष्णपुर नगरपालिका	कन्चनपुर	२२१००
८०१०७१२८	पुनर्वास नगरपालिका	कन्चनपुर	२५६००
८०१०७१२९	बेदकोट नगरपालिका	कन्चनपुर	२०६००
८०१०७१३०	बेलौरी नगरपालिका	कन्चनपुर	३१२००
८०१०७१३१	भिमदत्त नगरपालिका	कन्चनपुर	१९९००
८०१०७१३२	माहाकाली नगरपालिका	कन्चनपुर	२७९००
८०१०७१३३	शुक्लाफाँट नगरपालिका	कन्चनपुर	२४५००
८०१०७३०१	कैलारी गाउँपालिका	कैलाली	४०७००
८०१०७३०२	चुरे गाउँपालिका	कैलाली	२१४००
८०१०७३०३	जानकी गाउँपालिका	कैलाली	२६९००
८०१०७३०४	जोशीपुर गाउँपालिका	कैलाली	२१२००
८०१०७३०५	बर्दगोरिया गाउँपालिका	कैलाली	१९२००
८०१०७३०६	मोहन्याल गाउँपालिका	कैलाली	२१९००
८०१०७३०७	आदर्श गाउँपालिका	डोटी	३६१००
८०१०७३०८	के.आई.सिं. गाउँपालिका	डोटी	३०४००
८०१०७३०९	जोरायल गाउँपालिका	डोटी	३७८००
८०१०७३१०	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	डोटी	३९९००
८०१०७३११	बडीकेदार गाउँपालिका	डोटी	२६७००
८०१०७३१२	बोगटान फुडिसल गाउँपालिका	डोटी	४१४००
८०१०७३१३	सायल गाउँपालिका	डोटी	२३९००
८०१०७३१४	चौरपाटी गाउँपालिका	अछाम	३५९००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०७३१५	ढकारी गाउँपालिका	अछाम	२४८००
८०१०७३१६	तुर्माखाँद गाउँपालिका	अछाम	३७३००
८०१०७३१७	बान्नीगढी जयगढ गाउँपालिका	अछाम	३२५००
८०१०७३१८	मेल्लेख गाउँपालिका	अछाम	३७६००
८०१०७३१९	रामारोशन गाउँपालिका	अछाम	३७९००
८०१०७३२०	गौमुल गाउँपालिका	बाजुरा	१६६००
८०१०७३२१	खप्तड छेडेदह गाउँपालिका	बाजुरा	२९५००
८०१०७३२२	जगन्नाथ गाउँपालिका	बाजुरा	१६९००
८०१०७३२३	स्वामीकार्तिक खापर गाउँपालिका	बाजुरा	२०८००
८०१०७३२४	हिमाली गाउँपालिका	बाजुरा	२०६००
८०१०७३२५	साईपाल गाउँपालिका	बझाङ	१२१००
८०१०७३२६	केदारस्युँ गाँउपालिका	बझाङ	३४७००
८०१०७३२७	खप्तडछान्ना गाँउपालिका	बझाङ	३२५००
८०१०७३२८	छबिसपाथिभरा गाँउपालिका	बझाङ	३१७००
८०१०७३२९	तालकोट गाँउपालिका	बझाङ	२३६००
८०१०७३३०	थलारा गाँउपालिका	बझाङ	३२६००
८०१०७३३१	दुर्गाथली गाँउपालिका	बझाङ	२००००
८०१०७३३२	मष्टा गाउँपालिका	बझाङ	२४६००
८०१०७३३३	वित्थडचिर गाँउपालिका	बझाङ	२६१००
८०१०७३३४	सूर्मा गाउँपालिका	बझाङ	१६५००
८०१०७३३५	अपिहिमाल गाउँपालिका	दार्चुला	१८६००
८०१०७३३६	दुहुँ गाउँपालिका	दार्चुला	२६४००
८०१०७३३७	नौगाड गाउँपालिका	दार्चुला	२४४००
८०१०७३३८	व्याँस गाउँपालिका	दार्चुला	२७०००
८०१०७३३९	मार्मा गाउँपालिका	दार्चुला	२७९००
८०१०७३४०	मालिकार्जुन गाउँपालिका	दार्चुला	३५८००
८०१०७३४१	लेकम गाउँपालिका	दार्चुला	२३१००
८०१०७३४२	डीलासैनी गाउँपालिका	बैतडी	२९८००
८०१०७३४३	दोगडाकेदार गाउँपालिका	बैतडी	३५३००
८०१०७३४४	पंचेश्वर गाउँपालिका	बैतडी	२६७००
८०१०७३४५	शिवनाथ गाउँपालिका	बैतडी	३१३००
८०१०७३४६	सिगास गाउँपालिका	बैतडी	३८९००
८०१०७३४७	सुर्नया गाउँपालिका	बैतडी	२९८००
८०१०७३४८	अजयमेरु गाउँपालिका	डँडेलधुरा	२७८००

स्थानीय तह कोड	स्थानीय तहको नाम	जिल्ला	विनियोजित रकम (रु. हजार)
८०१०७३४९	आलिताल गाउँपालिका	डँडेलधुरा	१९९००
८०१०७३५०	गन्यापधुरा गाउँपालिका	डँडेलधुरा	२३६००
८०१०७३५१	नवदुर्गा गाउँपालिका	डँडेलधुरा	२७७००
८०१०७३५२	भागेश्वर गाउँपालिका	डँडेलधुरा	२२८००
८०१०७३५३	बेलडाँडी गाउँपालिका	कन्चनपुर	१५०००
८०१०७३५४	लालझाडी गाउँपालिका	कन्चनपुर	२५०००
		जम्मा	२५६९७६००